Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»

Кафедра управління та адміністрування

До захисту допущено
Кафедрою управління та адміністрування протокол № 7 від 4 грудня

завідувач кафедри _____ *Оксана НЕСТЕРЕНКО*
(ім'я, прізвище)

« 04 » грудня 2025 р.

Кваліфікаційна робота
здобувача _____другого (магістерського)_____ рівня вищої освіти
(першого (бакалаврського) / другого (магістерського))

«Формування напрямів розвитку зеленого туризму в Україні»
(назва роботи)

Спеціальність (спеціалізація) ___073 «Менеджмент»_____
(код та найменування спеціальності; спеціалізації спеціальності - за наявності)

Освітня програма _____«Бізнес- адміністрування»_____
(назва освітньої програми)

Виконавець _____ _____Анастасія ДІЛМЕНЕР_____
(підпис) *(ім'я, прізвище)*

Науковий керівник ___ _____ ___ __Світлана ПУСТОВГАР___
(ім'я, прізвище)

Харків – 2025

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»
Кафедра управління та адміністрування
Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень) магістр
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Освітньо -професійна програма «Бізнес адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувачки кафедри

_____ Вікторія ТРЕТЯК
підпис ім'я, прізвище

"25" червня 2025 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

_____ Ділменер Анастасія Самуелівна_____
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1.Тема роботи: «Формування напрямів розвитку зеленого туризму в Україні»

Керівник роботи: к.е.н., доц. Пустовгар Світлана Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по університету від 07.10.2025 року № 4501-5/3688

2. Строк подання студентом роботи 15 листопада 2025 року

3. Перелік питань, які потрібно розробити

1. Уточнити теоретичні основи розвитку зеленого туризму в Україні та світ
2. Оцінити розвиток зеленого туризму в Україні
3. Запропонувати напрями розвитку зеленого туризму в Україні

4. План роботи

№ з/п	Назви етапів роботи
1	Узгодження змісту кваліфікаційної роботи
2	Підготовка першого розділу кваліфікаційної роботи
3	Доопрацювання першого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Написання другого розділу кваліфікаційної роботи
4	Доопрацювання другого розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи
5	Доопрацювання третього розділу згідно з рекомендаціями науково керівника. Підготовка тез доповіді на наукову конференцію, та/або підготовка наукової публікації за темою дослідження
6	Написання вступу, висновків кваліфікаційної роботи. Оформлення списку літератури
7	Подання кваліфікаційної роботи на кафедру управління та адміністрування

5. Дата видачі завдання «25» червня 2025 року

Студент _____ Анастасія ДІЛМЕНЕР
підпис Ім’я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник роботи _____ Світлана ПУСТОВГАР
Ім’я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ВСТУП……..…...… 5

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ ……..…… 9

1.1 Сутність зеленого туризму та суміжніх категорій ……...… 9

1.2 Ключові принципи зеленого туризму ……. 20

1.3 Глобальні тенденції розвитку зеленого туризму ……..... 27

Висновки за розділом 1……...…..... 33

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ 35

2.1 Оцінка природно-ресурсного потенціалу для розвитку зеленого туризму в Україні ……..... 35

2.2 Сучасний стан розвитку зеленого туризму в Україні та ключові фактори, що впливають на нього ……... 43

2.3 Екологічні проблеми, що впливають на розвиток зеленого туризму в Україні ……. 55

Висновки за розділом 2 ...……..……..…… 62

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ……..….. 64

3.1 Інституційно-правові напрями формування програми розвитку зеленого туризму в Україні ……. 64

3.2 Економічні та організаційні механізми реалізації програми розвитку зеленого туризму в Україні ……. 75

3.3 Визначення потенціалу розвитку зеленого туризму в Україні ……..….. 83

Висновки за розділом 3 ……... 93

ВИСНОВКИ……..……. 95

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..……... 100

ДОДАТКИ……...……..…….…… 108

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах екологічної нестабільності та трансформації туристичних пріоритетів, зелений туризм постає як перспективний напрям, що поєднує рекреаційні потреби суспільства з принципами екологічної відповідальності. Україна, маючи широкий спектр природних ландшафтів, біорізноманіття та етнокультурних ресурсів, здатна стати платформою для сталого туристичного розвитку, особливо в регіонах, де традиційні туристичні моделі не забезпечують належного економічного ефекту.

Зростання інтересу до екологічно орієнтованих форм туризму зумовлює необхідність формування стратегічних підходів, які враховують правові, економічні та соціальні аспекти. У контексті євроінтеграційних процесів, імплементації Цілей сталого розвитку ООН та децентралізації управлінських функцій, зелений туризм може стати каталізатором регіонального розвитку, інструментом екологічної просвіти та засобом активізації місцевих громад.

Актуальність дослідження також підкріплюється потребою у розробці ефективних механізмів оцінки туристичного потенціалу, підтримки локальних ініціатив та інтеграції екологічних стандартів у національну туристичну політику. Вивчення напрямів розвитку зеленого туризму в Україні є важливим не лише з наукової точки зору, а й для практичного впровадження сталих моделей у сфері туризму, екології та територіального планування.

У науковому дискурсі останніх десятиліть спостерігається активізація досліджень, присвячених аналізу інтересів стейкхолдерів у контексті територіального розвитку та пошуку ефективних моделей взаємодії між зацікавленими сторонами. Серед цих вчених: А.Л. Фрідман [29], М.Ф. Орзих [43], Р. Стюарт [44], М. Дошер [44], Н. Адлен [44], Р.Е. Фрімен [57], О.Е.

Кузьмін [32], П. Друкер [46], Д. Мак Грегор [46], Р. Мітчел [59], Б. Егл [59]. Вуд [59], А.Ю. Могилова [39], Н.С. Орлова [28], Є.О. Маруняк [38] та інші.

Попри значну кількість наукових досліджень, питання узгодження інтересів учасників туристичного процесу — особливо в контексті зеленого туризму — залишаються недостатньо вирішеними. В умовах екологічних змін, децентралізації та потреби у сталому управлінні територіями, актуалізується пошук нових моделей координації між державою, бізнесом, громадами та туристами. Це підтверджується як національними джерелами, зокрема аналітикою Державного агентства розвитку туризму України та дослідженням Ковальчук Т., так і міжнародними напрацюваннями — серед яких ініціативи Європейської Комісії, Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), Всесвітня туристична організація (UNWTO), Канабідіол (CBD), а також концепції Ceballos-Lascurain, Fennell, Mihalič, Hunter та інших.

Метою кваліфікаційної роботи є інтеграція теоретичних засад і практичних підходів до формування напрямів розвитку зеленого туризму в Україні.

Для досягнення поставленої мети було поставлено та вирішено такі завдання:

– узагальнити сутність зеленого туризму та суміжних категорій;

– визначити глобальні тенденції розвитку зеленого туризму;

– здійснити оцінку природно-ресурсного потенціалу України для розвитку зеленого туризму;

– визначити сучасний стан розвитку зеленого туризму в Україні та ключові фактори, що впливають на його;

– діагностувати основні екологічні проблеми, що впливають на розвиток зеленого туризму в Україні;

– обґрунтувати інституційно-правові напрями формування програми розвитку зеленого туризму в Україні;

– узагальнити економічні та організаційні механізми розвитку

зеленого туризму в Україні та за кордоном;

– визначити потенціал розвитку зеленого туризму в Україні з урахуванням регіональних особливостей та потреб стейкхолдерів.

Об'єктом дослідження є процес розвитку зеленого туризму в Україні та світі.

Предметом даного дослідження є сукупність теоретичних та практичних засад розвитку зеленого туризму.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі були використані такі методи дослідження: логічно-діалектичний – для розкриття теоретичних основ розвитку зеленого туризму та аналізу взаємозв'язків між екологічними, соціальними та економічними чинниками; структурно-логічний – для систематизації результатів дослідження, побудови логіки формування заходів та узагальнення моделей розвитку зеленого туризму; класифікації – для типологізації форм зеленого туризму, виділення напрямів його реалізації та оцінки відповідності екологічним стандартам; статистичного і економічного аналізу – для оцінки соціально-економічних показників територій, придатних для впровадження екологічно орієнтованих туристичних моделей, а також для аналізу ефективності існуючих стратегій; порівняння й аналізу емпіричних даних – для вивчення національного та міжнародного досвіду розвитку зеленого туризму, постановки дослідницьких завдань та обґрунтування вибору об'єкта дослідження; логічного узагальнення – для формулювання висновків щодо інтеграції екологічних стандартів у туристичну політику, уточнення наукових понять у сфері сталого туризму та розробки стратегічних механізмів його розвитку в Україні.

Теоретичною та інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних та зарубіжних учених у сфері сталого розвитку, екологічного та зеленого туризму, наукові публікації у фахових періодичних виданнях, аналітичні матеріали міжнародних організацій (UNWTO, OECD, UNEP, Європейської Комісії), законодавчі та нормативно-правові акти України у

сфері туризму та охорони навколишнього середовища, статистичні дані Державної служби статистики України, Державного агентства розвитку туризму, а також офіційні стратегії регіонального розвитку, розміщені на порталах обласних та місцевих органів влади.

Практичне значення отриманих результатів кваліфікаційної роботи магістра полягає у визначенні напрямків розвитку зеленого туризму в Україні з урахуванням екологічних пріоритетів та регіональної специфіки. Узагальнені теоретичні положення та систематизовані методичні підходи можуть бути використані для адаптації міжнародного досвіду до національного контексту, розробки інформаційно-аналітичних матеріалів для органів місцевого самоврядування, туристичних установ та екологічних організацій. Результати дослідження сприяють інтеграції принципів сталого розвитку в туристичну політику, популяризації зеленого туризму серед населення та формуванню екологічної культури в суспільстві.

Структура та зміст кваліфікаційної роботи відповідають поставленим завданням і складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Ообсяг основної частини роботи – 99 стор. комп'ютерного тексту. Робота містить 20 таблиць, 22 рисунки. Список джерел нараховує 66 найменувань.

Апробація дослідження. Опубліковано тези доповіді:

«Формування напрямів розвитку сучасного зеленого туризму в Україні» на III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Проблеми та перспективи забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку територій» (м. Харків, 31 жовтня 2025 р.);

«Зелений туризм у глобальному вимірі: сучасні тренти та орієнтири сталого розвитку» на V Міжнародній науковій конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності» (м. Кривий Ріг, 21 листопада 2025).

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

1.1 Сутність зеленого туризму та суміжніх категорій

В останні десятиліття поняття сталого розвитку стало ключовим чинником, що визначає трансформаційні процеси у світовій туристичній галузі. Одним із найяскравіших проявів цих змін є зелений туризм, який нерідко використовується як синонім до екотуризму чи сталого туризму. Його ідеологія базується на принципах збереження екологічної цілісності, активного залучення місцевих громад і охорони культурної спадщини.

Всесвітня туристична організація ООН визначає сталий туризм як такий, що «повною мірою враховує його поточний і майбутній економічний, соціальний та екологічний вплив, задовольняючи потреби відвідувачів, туристичної галузі, довкілля та приймаючих громад» [1]. Це визначення акцентує на необхідності поєднання економічних вигод з ефективним екологічним управлінням та забезпеченням соціальної справедливості.

У фундаментальному звіті Комісії Брундтланд (Our Common Future, 1987, World Commission on Environment and Development, WCED) уперше було сформульовано сучасне визначення концепції сталого розвитку, яке полягає у задоволенні потреб нинішнього покоління таким чином, щоб не ставити під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [2]. Цей принцип став концептуальною основою для сучасних моделей сталого туризму. Сталий туризм повністю враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти туристичної діяльності, забезпечуючи довгострокову стійкість дестинацій, мінімізацію негативного впливу на довкілля, сприяння розвитку

місцевих громад і відповідальне використання ресурсів [1;3]. Зелений туризм, у свою чергу, є практичною реалізацією принципів сталого туризму і охоплює туристичні продукти та послуги, що мінімізують екологічний вплив, підтримують місцеву економіку та зберігають культурну спадщину [3;4] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Порівняння визначень сталого, зеленого та екотуризму

№	Автор	Тип туризму	Визначення / Трактування
1	Всесвітня туристична організація ООН (2020) [12]	Сталий туризм	«Сталий туризм — туризм, що враховує економічні, соціальні та екологічні наслідки, задовольняючи потреби відвідувачів і приймаючих громад»
2	Європейська система індикаторів туризму, ETIS (2020) [17]	Сталий туризм	«Туризм, оцінюваний за 43 показниками сталого розвитку, включаючи збереження культурної спадщини, стан екосистем та соціальний розвиток регіонів»
3	Європейське агентство з охорони навколишнього середовища (2019) [16]	Сталий туризм	«Подорожі, які надають пріоритет вуглецевій нейтральності, захисту біорізноманіття та практикам циркулярної економіки (наприклад, повторне використання та переробка)»
4	Європейська комісія (2017) [9]	Зелений туризм	«Туризм, що ґрунтується на природних і культурних ресурсах, мінімізує негативний вплив на довкілля та водночас сприяє його збереженню»
5	Державне агентство розвитку туризму України (2021) [10]	Зелений туризм	«Туристична діяльність, що сприяє збереженню біорізноманіття, використанню відновлюваних ресурсів та залученню місцевих громад»
6	Екологічна марка ЄС (2021) [15]	Зелений туризм	«Туристичні послуги, сертифіковані за зменшене споживання енергії та води, управління відходами та популяризацію місцевої культури і природи»
7	Фенель Д. А. [13]	Екотуризм	«Відповідальні подорожі до природних територій, що сприяють освіті, екологічній етиці та підтримці економіки місцевих громад»
8	Міжнародне товариство екотуризму (TIES, 1991) [14]	Екотуризм	«Подорожі до природних територій з мінімальним впливом на довкілля та підтримкою місцевих громад»

Джерело: розроблено автором на основі [9-17]

У таблиці 1.1 систематизовано визначення трьох взаємопов'язаних концепцій: сталого туризму як загальної рамки, зеленого туризму як практичного екологічного підходу, та екотуризму — як спеціалізованої форми туризму, орієнтованої на природу, освіту та збереження довкілля.

Таким чином, сталий туризм виступає концептуальною рамкою, що включає різні підходи до екологічно відповідальної туристичної діяльності. Одним із таких підходів є екотуризм — спеціалізована форма туризму, орієнтована на природу, освіту та мінімальний вплив на довкілля. Саме тому, перш ніж перейти до визначень зеленого туризму, доцільно розглянути класичне трактування екотуризму, яке заклало основу для подальших екологічних практик у туризмі. Класичне визначення, запропоноване Гектором Себальйосом-Ласкураїном («батько концепції екотуризму») у 1987 році, окреслює екотуризм як «подорож до відносно недоторканих природних територій з метою споглядання та пізнання природи її культурних особливостей, що передбачає мінімальний рівень впливу» [18]. Хоча екотуризм є більш вузькою формою сталого туризму, зелений туризм охоплює ширший спектр практик, що поєднують екологічну відповідальність із побутовими та культурними аспектами. Нижче наведено основні визначення зеленого туризму, які демонструють його прикладну спрямованість у контексті сталого розвитку. Класичне визначення, запропоноване Гектором Себальйосом- Ласкураїном («батько концепції екотуризму») у 1987 році, окреслює екотуризм як «подорож до відносно недоторканих природних територій з метою споглядання та пізнання [18] природи її культурних особливостей, що передбачає мінімальний рівень впливу».

Важливим теоретичним елементом у концепції сталого туризму є поняття рекреаційної (туристичної) ємності, яке визначається як «максимальна кількість відвідувачів, яку може прийняти туристичний об'єкт одночасно без спричинення неприйнятних змін у фізичному, економічному чи соціокультурному середовищі та без зниження рівня задоволення

відвідувачів» [4]. У сукупності ці теоретичні конструкції формують ґрунтовну аналітичну базу для розуміння потенціалу зеленого туризму як важливого інструмента глобальних зусиль зі сталого розвитку. На рис. 1.1 представлена схема у вигляді трьох концентричних кіл, яка наочно показує співвідношення між сталим туризмом, зеленим туризмом та екотуризмом.

Рисунок 1.1 – Місце зеленого та екотуризму в системі сталого туризму

Джерело: розроблено автором на основі [4,5]

Отже, рисунок 1.1 демонструє ієрархічне співвідношення між ключовими формами екологічно відповідального туризму. Сталий туризм виступає загальною рамкою, що охоплює широкий спектр соціальних, економічних та екологічних аспектів. Зелений туризм є його практичним втіленням, орієнтованим на мінімізацію негативного впливу на довкілля. Екотуризм, у свою чергу, є найбільш спеціалізованою формою, зосередженою на охороні природи та культурної спадщини. Така структурна модель дозволяє глибше осмислити потенціал зеленого туризму як інструмента сталого розвитку.

Хоча сталий туризм є загальною парадигмою, його тлумачення та практична реалізація значно відрізняються у різних геополітичних контекстах.

Порівняльний аналіз Сполучених Штатів та Європи ілюструє ці регіональні особливості. У США зелений туризм часто концептуалізується через призму метрик сталості, нормативно-правових рамок та сертифікаційних систем на ринковій основі, що дозволяє оцінювати ефективність практик, їхній економічний і соціальний вплив, а також відповідність екологічним стандартам.

У Європі, навпаки, акцент робиться на колективних зусиллях держав, місцевих громад та туристичних операторів, а також на інтеграції сталих практик у регіональну політику та плани розвитку дестинацій, що сприяє збалансованому розвитку туризму та охороні природних і культурних ресурсів.

В українському контексті розвиток зеленого туризму відбувається на тлі нерівномірного туристичного навантаження на регіони. Зокрема, Карпатський біосферний заповідник щороку приймає десятки тисяч відвідувачів, причому найбільше навантаження припадає на заповідний масив «Долина нарцисів», що призводить до деградації екосистеми та потребує посиленого екологічного моніторингу. Подібні виклики існують і в Шацькому національному природному парку, де надмірний наплив туристів у літні місяці та недосконаліть інженерної інфраструктури спричиняють забруднення озера Світязь і погіршення якості рекреаційних послуг. Водночас у менш розвинених туристично регіонах, таких як Поділля чи Полтавщина, рекреаційні ресурси використовуються значно нижче від їхньої потенційної ємності, що створює можливості для диверсифікації туристичних потоків та сталого розвитку зеленого туризму[1.8] Наведені нижче схеми дозволяють наочно порівняти ключові структурні елементи системи зеленого туризму в різних регіональних контекстах та виявити як спільні, так і унікальні риси їхньої організації.

Для наочності наведено схему, яка відображає основні компоненти системи зеленого туризму в США та дозволяє порівняти їх із українським

контекстом (рис. 1.2).

Рисунок 1.2 – Основи системи зеленого туризму в США

Джерело: розроблено автором на основі [6-8]

Як ми бачимо на рисунку 1.2, інституційну підтримку розвитку зеленого туризму у США забезпечують ключові державні та приватні органи. Серед них – Служба національних парків США, Бюро з управління земельними ресурсами та численні приватні органи екологічної сертифікації. Вони координують діяльність туристичних об’єктів, встановлюють стандарти та контролюють дотримання екологічних норм.

Основний акцент системи спрямований на ефективність практик, мінімізацію впливу туристичної діяльності на довкілля, зменшення викидів вуглецю та раціональне використання природних ресурсів. Для цього застосовуються різні механізми сертифікації та оцінки, серед яких Глобальна рада зі сталого туризму (GSTC), програма Зелений ключ, EarthCheck та сертифікації LEED, що підтверджують екологічну відповідальність туристичної інфраструктури.

Типові напрями зеленого туризму включають природоохоронні території, еко- лоджі, національні парки та спеціальні маршрути для спостереження за біорізноманіттям. Така організація дозволяє поєднати збереження природних ресурсів із розвитком місцевої економіки та екологічною освітою відвідувачів. Підсумовуючи, модель США значною мірою базується на емпіричних показниках ефективності та структурованих

системах верифікації, що сприяють розвитку сталого туризму [6-8]. Водночас у Європі інтерпретація зеленого туризму глибоко інтегрована у збереження культурної спадщини, регіональної ідентичності (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Основи системи зеленого туризму в Європі

Джерело: розроблено автором на основі [9]

Першим кроком в нас йде інституційна рамка, як і в США, але тут провідну роль відіграє Європейська Комісія, діяльність якої підсилюється національними та місцевими туристичними радами. Щодо ключових напрямків необхідно зазначити про комплексну регіональну сталість, охорону екосистем, збереження культурної спадщини та залучення місцевих громад. Далі в нас йдуть стратегії реалізації, а саме, сталий туризм законодавчо закріплений та систематично інтегрований у регіональні плани розвитку. І останньою частиною системи є поширені форми: агротуризм (наприклад, сільські райони Тоскани), природоорієнтований туризм, ініціативи повільного подорожування та маршрути культурної спадщини.

Таким чином, у Європі зелений туризм розглядається як складова частина комплексного бачення регіональної справедливості, культурної цілісності та екологічної відповідальності [9].

Далі ми переходимо до розгляду особливостей системи функціонування зеленого туризму на Україні. В Україні інституційну підтримку розвитку туризму забезпечує Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), яке виступає ключовим органом, відповідальним за формування стратегічних напрямів галузі [1]. Діяльність агентства охоплює реалізацію проєктів,

спрямованих на створення інноваційних туристичних маршрутів, модернізацію інфраструктури, стимулювання регіонального зростання та підтримку місцевих ініціатив. У межах міжсекторальної співпраці ДАРТ активно взаємодіє з територіальними громадами, представниками бізнесу та неурядовими організаціями з метою забезпечення сталого розвитку туризму. Основний акцент у реалізації туристичної політики робиться на збереженні природних і культурних ресурсів, розвитку місцевих громад, екологічній освіті туристів та мінімізації негативного впливу на довкілля. З метою підвищення екологічної відповідальності туристичних підприємств в Україні впроваджуються міжнародні сертифікаційні системи, зокрема EU Ecolabel та Green Key, які підтверджують відповідність високим стандартам сталості. Типовими напрямами екологічно орієнтованого туризму виступають Карпати, національні природні парки (зокрема Синевир і Шацькі озера), біосферні заповідники, агротуристичні села та маршрути культурної спадщини, що поєднують природоохоронну функцію з розвитком місцевої ідентичності.

Всі ці складові формують цілісну систему, схему якої наведено на рисунку 1.4.

Рисунок 1.4 – Основи системи зеленого туризму в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [10]

В Україні розвиток зеленого туризму перебуває на етапі активного становлення та інтеграції у міжнародні стандарти. Інституційну підтримку забезпечує Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), яке

координує формування стратегічних напрямів розвитку галузі, модернізацію туристичної інфраструктури та підтримку місцевих ініціатив. Значну роль у цьому процесі відіграють також територіальні громади, місцеві туристичні організації та неурядові екологічні об’єднання. [1]

Основний акцент української системи зеленого туризму полягає у збереженні природних та культурних ресурсів, стимулюванні локальної економіки, екологічній освіті туристів та мінімізації негативного впливу на довкілля. Механізми сертифікації включають впровадження міжнародних та національних систем сталого туризму, таких як EU Ecolabel, Green Key, а також участь у міжнародних програмах і проектах, що сприяють підвищенню екологічної відповідальності туристичних підприємств.

Типові напрями українського зеленого туризму охоплюють Карпати, національні природні парки (Синевир, Шацькі озера), біосферні заповідники, агротуристичні села та маршрути культурної спадщини, які поєднують природоохоронну функцію з розвитком місцевої ідентичності та економіки.

Таким чином, українська модель зеленого туризму базується на поєднанні державної політики, участі місцевих громад і підтримки міжнародних екологічних програм, що створює потенціал для збалансованого розвитку туризму та збереження унікального природного й культурного надбання країни [10] Нижче представлена узагальнена інформація щодо особливостей структури зеленого туризму і вищезазначених країнах.

В табл. 1.2 наведено порівняльні аспекти зеленого туризму в США, Європі та Україні.

Порівняльний аналіз культурної політики у США, Україні та Європі демонструє спільну тенденцію до інтеграції туризму як інструмента культурної дипломатії, економічного розвитку та збереження спадщини. Незважаючи на різні акценти — від економічної вигоди до формування національної ідентичності — усі регіони визнають важливість сталих підходів у туристичній сфері.

Таблиця 1.2 – Порівняльні аспекти сутності зеленого туризму в США, Європі та Україні

Категорія	США	Україна	Європа
1	2	3	4
Основний акцент	Екологічні показники, сертифікація, мінімальний вплив на довкілля	Збережен ня природних і культурних ресурсів, підтримка місцевих громад, екологічна освіта туристів, мінімізація негативного впливу на довкілля	Культурна спадщина, біорізноманіття, регіональний розвиток та залучення місцевих громад
Інституційні учасники	Служба національних парків (NPS), Бюро з управління земельними ресурсами (BLM), приватні органи сертифікації	Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ), Міністерство інфраструктури України, місцеві туристичні організації, громадські та приватні ініціативи	Європейська Комісія, національні та регіональні туристичні адміністрації
Використ ання стандарті в	Висока відповідність стандартам GSTC, розгалужені сертифікаційні системи	Міжнародні та національні сертифікації: EU Ecolabel, Green Key, участь у міжнародних програмах сталого туризму	Інтеграція у державну політику, часто регіоналізовані або культурно специфічні підходи
Академічна орієнтація	Пріоритет екології, орієнтація на показники, акцент на зменшенні вуглецевого сліду	Туризм, екологія, регіональний розвиток, культурна спадщина, соціологія та економіка регіонів	Інтердисциплінарний підхід: екологічні науки, соціологія, культурологія
Культура сертифікації	Відомі програми (наприклад, EarthCheck, Green Key, об’єкти, сертифіковані за LEED)	Добровільне впровадження сертифікатів для туристичних об’єктів, зростаюча увага до відповідності міжнародним екологічним стандартам	Присутній, але менш централізований; часто керується на регіональному рівні або місцевими громадами
Типи туризму	Переважно природоорієнтовани й туризм, активний відпочинок на відкритому повітрі, відвідування національних парків	Природоорієнтовани й туризм, агротуризм, сільський туризм, культурні маршрути, екологічні маршрути у національних парках та біосферних заповідниках	Включає агротуризм, сільський туризм, культурні маршрути, туризм, орієнтований на збереження природи

Продовження таблиці 1.2

1	2	3	4
Стратегічні цілі	Збереження довкілля, освіта туристів, управління енергією та ресурсами	Підтримка сталого розвитку регіонів, збереження біорізноманіття, стимулювання локальної економіки, інтеграція міжнародних стандартів у туристичну інфраструктуру	Регіональна стійкість, підтримка місцевої економіки, міжсекторна інтеграція

Джерело: розроблено автором на основі [6-10]

У цьому контексті особливої уваги набуває екотуризм — як одна з найбільш екологічно орієнтованих форм туризму, що поєднує природоохоронні, культурні та соціальні аспекти. Рис. 1.5 ілюструє частку екотуризму у загальній світовій туристичній структурі.

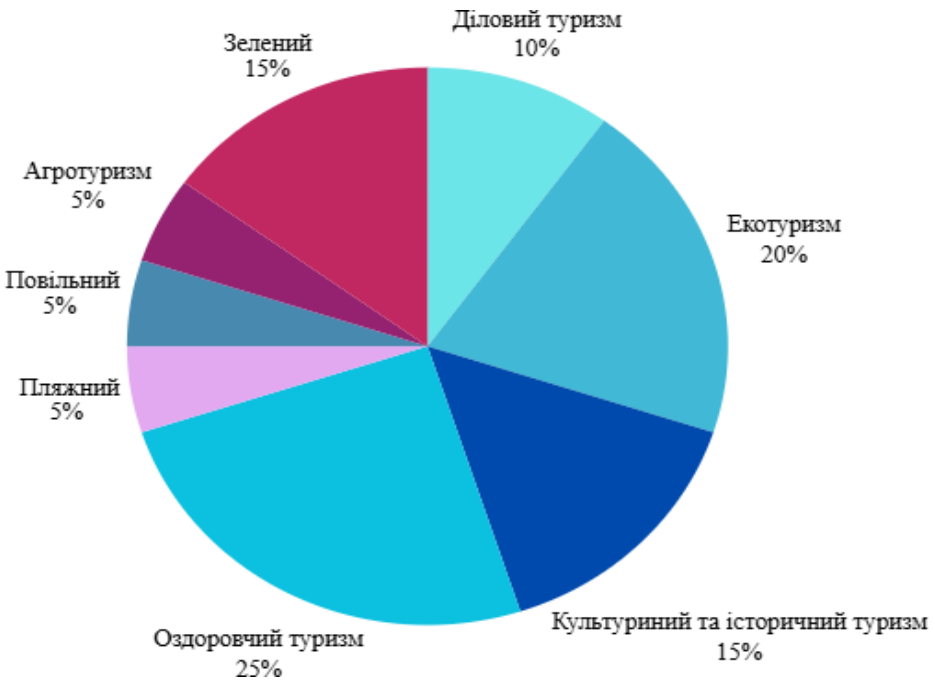

Рисунок 1.5 – Частка екотуризму у світовому туризмі

Джерело: побудовано автором на основі [11]

Протягом останніх десятиліть екотуризм трансформувався з

маргінальної концепції у дедалі більш помітну складову міжнародної туристичної системи. Його розвиток зумовлений зростанням екологічної свідомості, популяризацією занурених та відповідальних туристичних практик та глобальним переходом до стійких моделей розвитку. Сьогодні туристи дедалі частіше обирають варіанти подорожей, які мінімізують екологічний слід, водночас сприяючи культурній повазі та соціально-економічним вигодам для приймаючих громад. У цьому контексті важливим є оцінювання кількісного значення екотуризму відносно ширшої туристичної галузі.

Аналіз рисунку показує, що екотуризм становить близько 25% від загальної туристичної активності, що робить його значущою, хоча й не домінуючою категорією. Найбільшу частку займає оздоровчий туризм (30%), за ним слідують екотуризм та культурно-історичний туризм. Менші частки займають діловий туризм, пляжний, повільний туризм та агротуризм (по 5–10%). Це свідчить про стабільний попит на екологічно відповідальні подорожі та потенціал для подальшого розвитку екотуристичних напрямів у світовій туристичній індустрії.

1.2 Ключові принципи зеленого туризму

Міжнародний туристичний сектор перебуває на критичному етапі трансформації: традиційний масовий туризм дедалі більше суперечить екологічним межам та принципам справедливого розвитку.

Виокремлюють п’ять ключових принципів етичного туризму, які виходять за рамки символічної екології та орієнтовані на практичні операційні моделі [38]. Сучасні підходи до стійкого туризму інтегрують охорону біосфери, збереження культурної самобутності та справедливий розподіл

ресурсів, формуючи цілісну модель управління туристичними напрямками. У контексті кліматичних змін і ризику перенасичення екосистем ці принципи пропонують доказові методології для гармонізації економіки туризму з екологічними межами. Вони слугують концептуальною та практичною основою для органів управління, бізнесу та відповідальних мандрівників, спрямованих на створення туристичних систем, що відновлюють, а не експлуатують природні та соціальні ресурси [39].

У цьому контексті зелений туризм постає як одна з форм сталого туризму, з особливим акцентом на екологічну відповідальність, локальну взаємодію та освітню складову. Рис. 1.6 ілюструє ключові принципи зеленого туризму, які водночас відображають загальні засади сталого розвитку туристичної діяльності, слугуючи візуальним узагальненням для подальшого аналізу.

Рисунок 1.6 – Ключові принципи зеленого туризму

Джерело: побудовано автором на основі [38-41]

Перший принцип – екологічна сталість. Зелений туризм ставить на пріоритет мінімізацію негативного впливу на природне середовище шляхом зменшення обсягів відходів, раціонального використання водних та

енергетичних ресурсів, а також охорони біорізноманіття. До практичних заходів належать використання відновлюваних джерел енергії (встановлення сонячних панелей у готельних комплексах), заборона одноразового пластикового посуду та підтримка програм лісовідновлення. Головною метою є забезпечення того, щоб туристична діяльність не погіршувала стан екосистем і сприяла їхньому збереженню для наступних поколінь.

Другий принцип – соціокультурна відповідальність. Цей аспект сталого туризму акцентує увагу на повазі до місцевих традицій і культурної самобутності, а також на активному залученні громад у процес планування та реалізації туристичних послуг. До ключових практик належать працевлаштування місцевих жителів як гідів, охорона нематеріальної культурної спадщини та забезпечення того, щоб економічні вигоди від туризму залишалися у громадах, а не були вивезені зовнішніми інвесторами. Прикладами такого підходу є організація туристичних осель, керованих місцевими громадами у віддалених селах, та проведення екскурсій під керівництвом представників корінних народів, що поєднує економічну вигоду з культурним збагаченням учасників.

Третій принцип – економічне зміцнення місцевих громад. Зелений туризм прагне перенаправити фінансові потоки від транснаціональних туристичних корпорацій на користь малих і середніх підприємств, що належать місцевим жителям. До таких ініціатив належать родинні туристичні оселі, заклади місцевої гастрономії з акцентом на органічні та сезонні продукти, а також ринки традиційних ремесел. Програми, що забезпечують справедливу винагороду та участь громад у власності, відіграють ключову роль у сприянні справедливому розвитку.

Четвертий принцип – освіта та підвищення екологічної свідомості. Освітні програми орієнтовані на працівників туристичної сфери і на відвідувачів. Сертифікаційні системи, такі як Green Key або EarthCheck, надають професійну підготовку у сфері сталого розвитку для працівників

готельного бізнесу, тоді як інтерпретаційні еко-тури знайомлять туристів із біорізноманіттям, практиками охорони природи та екологічною етикою, наприклад захистом морських екосистем або лісів. Освічені учасники подорожей частіше приймають відповідальні рішення, що мають тривалий позитивний ефект.

П’ятий принцип – роль політичних рамок і сертифікаційних стандартів. Уряди та міжнародні організації дедалі частіше приймають законодавчі акти, спрямовані на підтримку сталого розвитку; прикладом є заборона одноразового пластику в секторі гостинності Європейським Союзом. Сертифікаційні схеми забезпечують прозорі орієнтири для екологічно відповідальної діяльності, дозволяючи споживачам легко ідентифікувати та підтримувати етичних постачальників послуг.

Ці принципи у своїй сукупності підкреслюють основну філософію зеленого туризму: подорожі не обов’язково повинні суперечити екологічній цілісності чи культурній автентичності. Навпаки, за умови відповідального впровадження туризм стає інструментом збереження культури, економічного зміцнення місцевих громад та екологічної сталкості, забезпечуючи життєздатність і привабливість дестинацій для майбутніх поколінь.

Крім того, у цьому підрозділі розглянемо еволюцію зеленого туризму - від маргінальної ідеології до глобально визнаної моделі розвитку. Витоки трансформації сягають 1980-х років, коли зросла екологічна свідомість суспільства. У 1987 році Гектор Себальос-Ласкурайн вперше ввів термін «екотуризм», визначивши його як подорожі, орієнтовані на природу та природоохоронні заходи. Перші практичні реалізації зосереджувалися на національних парках Коста-Ріки, проте пізніше з’явилася критика через маргіналізацію місцевих громад, що спричинило перехід до моделей з активною участю місцевого населення [39]. Ці принципи формують теоретичну основу зеленого туризму та водночас демонструють його поступове впровадження у світову туристичну індустрію, відображаючи

ключові етапи становлення та інституціоналізації цієї сфери.

Траєкторія розвитку зеленого туризму охоплює кілька етапів, що відображають поступову еволюцію принципів сталості, інституційної підтримки та глобальної інтеграції (рис. 1.7).

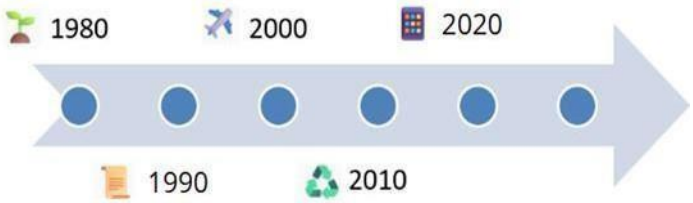

Рисунок 1.7 – Еволюція зеленого туризму

Джерело: побудовано автором на основі [27–37]

У 1990-х роках відбувся перехід від концептуальних дискусій до стандартизації: були запроваджені перші сертифікаційні системи, зокрема Green Key (1991), а також формалізовані принципи екотуризму організацією TIES, що заклали основу для вимірюваних критеріїв сталості, таких як енергоефективність та соціальна справедливість. У 2000-х роках зелений туризм набув статусу глобального сектора, що спричинило створення Глобальної ради зі сталого туризму (2008) та активізацію ринкових механізмів, як-от Fair Trade Tourism, водночас породивши ризики «зеленого камуфляжу» з боку великих корпорацій. У 2010-х роках туризм був інтегрований у глобальні політичні порядки денні, зокрема через Цілі сталого розвитку ООН (SDGs), де Ціль 12 офіційно визнала його роль у досягненні екологічних і соціальних орієнтирів. Регуляторні механізми, як-от екомаркування, стали обов’язковими, хоча залишалися прогалини у підтримці малого бізнесу. Нарешті, у 2020-х роках розвиток зеленого туризму визначається цифровізацією та кліматичною орієнтацією: пандемія COVID-19 актуалізувала локальні та безпечні форми туризму, а цифрові інструменти та реалізація Паризької кліматичної угоди стимулюють інтеграцію туризму у національні стратегії вуглецевої нейтральності [27–37]

Нижче, в таблиці 1.3 аведено основні принципи, які вирізняють кожну епоху розвитку зеленого туризму.

Таблиця 1.3 – Еволюція принципів зеленого туризму

Десятиліття	Домінуючий принцип	Теоретична основа	Інструмент політики
1980	Екологічна свідомість	Гіпотеза біофілії	Природно-заповідні території
1990	Соціокультурна справедливість	Теорія зацікавлених сторін	Еко-сертифікації
2000	Локалізація економіки	Глокалізація	Сертифікація справедливої торгівлі
2010	Інтеграція політики	Економіка «пончика»	Відповідальне споживання і виробництво
2020	Відповідність ESG (Екологічні, соціальні, управлінські)	Тройний результат: економіка, суспільство, екологія	Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку.

Джерело: побудовано автором на основі [27–37]

Попри очевидні переваги, екологічно орієнтований туризм стикається з низкою серйозних перешкод, які можуть уповільнити його поступ та поставити під сумнів ефективність реалізації принципів сталості. Одним із найпоширеніших ризиків є явище «зеленого камуфляжу» (greenwashing). Чимало компаній використовують екологічну риторику як рекламний інструмент, не змінюючи реальних практик. Це створює видимість відповідальності, але фактично підриває довіру до самої концепції зеленого туризму. Приклади можна побачити серед готелів, що позиціонують себе як «еко», не маючи сертифікацій чи програм енергоощадності, або серед туроператорів, які організовують масові «екотури» без врахування природоохоронних обмежень. Наслідком стає девальвація ідеї сталості та ризик перетворення зеленого туризму на комерційний бренд без реального наповнення. Подолати цю проблему можливо через впровадження міжнародних стандартів і незалежних перевірок, розвиток прозорої звітності (ESG) та підвищення екологічної компетентності споживачів.

Ще одним викликом є надмірне навантаження на популярні

«екодестинації». Природні території — національні парки, заповідники чи узбережжя — часто стають жертвами власної популярності. Велика кількість відвідувачів призводить до виснаження екосистем, забруднення та втрати автентичності. Так, у Національному парку Мачу-Пікчу в Перу влада була змушена обмежити кількість туристів, а на пляжах Таїланду (острів Пхі-Пхі) тимчасово закривали доступ для відновлення коралових рифів. Наслідки такого перенавантаження — руйнування природних ресурсів, зниження якості туристичного досвіду та виникнення конфліктів між місцевими громадами й відвідувачами. Вирішення проблеми можливе через квотування та ліміти на кількість туристів, розвиток альтернативних маршрутів («розподілений туризм»), а також інвестиції у відновлення екосистем і популяризацію концепції «slow tourism», що стимулює тривалі, але менш масові подорожі.

Третім суттєвим ризиком є недостатня підтримка малого бізнесу у протистоянні з великими корпораціями. Транснаціональні компанії мають значно більше ресурсів для впровадження «зелених» практик та їхнього просування, тоді як локальні підприємства часто залишаються поза увагою. Це породжує нерівність і загрозу монополізації ринку. Наприклад, невеликі гостьові будинки чи фермерські господарства не можуть конкурувати з міжнародними мережами готелів, навіть якщо їхні практики є більш екологічними та автентичними. Наслідком стає зменшення економічних вигод для місцевих громад, ризик втрати культурної самобутності та концентрація прибутків у руках корпорацій. Подолати цю проблему можна завдяки державним програмам підтримки малого бізнесу (гранти, пільгові кредити), створенню кооперативів і мереж локальних постачальників, а також розвитку моделей «community-based tourism», де громади самостійно управляють туристичними ресурсами.

Тож, засадничі принципи зеленого туризму виступають не лише моральним орієнтиром, а й практичним інструментом модернізації туристичної сфери. Вони доводять, що подорожі можуть слугувати

механізмом відновлення природних багатств, охорони культурної автентичності та посилення економічної стійкості місцевих спільнот. В умовах глобалізаційних процесів і кліматичних викликів саме екологічно відповідальний туризм перетворюється на перспективну модель розвитку — він інтегрує технологічні новації, принципи соціальної рівності та екологічну етику. Отже, впровадження цих засад гарантує довготривалу життєздатність туристичних систем і їхню конкурентну привабливість для майбутніх поколінь, трансформуючи подорожі у засіб гармонійного співіснування людини з довкіллям та суспільством.

1.3 Глобальні тенденції розвитку зеленого туризму

Зелений туризм у глобальному контексті став важливим та швидкозростаючим сегментом туристичної індустрії. Його розвиток зумовлений взаємодією кількох ключових чинників: підвищеною екологічною свідомістю, зростанням попиту на відповідальні подорожі, технологічними інноваціями та підтримкою з боку урядів і міжнародних організацій. Однією з головних тенденцій є інтеграція принципів зеленого туризму у національні та регіональні стратегії розвитку туризму. Уряди та місцеві органи влади активно підтримують екологічно дружню інфраструктуру: енергоефективні готелі, транспортні засоби з низьким рівнем викидів, туристичні послуги, орієнтовані на природу [10]. Також популяризуються ініціативи сільського та агротуризму, що сприяють збереженню біорізноманіття та культурної спадщини та водночас підтримують місцеві економіки.

Ще одна важлива тенденція – активне використання цифрових технологій. Смарт-додатки, інтерактивні туристичні гіди, системи бронювання «зелених» подорожей та прозорі сертифікації сталості

допомагають туристам робити обґрунтований і відповідальний вибір.

Міжнародне співробітництво також посилюється [11]. Програма ООН з навколишнього середовища та Всесвітня туристична організація розробили рамки гармонізації практик сталого туризму між країнами, що сприяє узгодженню національної політики з глобальними цілями сталого розвитку.

Нарешті, дедалі більше уваги приділяється соціальному виміру зеленого туризму. Основний акцент робиться на залученні місцевих громад, справедливому розподілі доходів від туризму та збереженні корінних культур і традицій.

Для ілюстрації глобального різноманіття цих тенденцій нижче представлено порівняльний аналіз розвитку туризму у США та Європі (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Тенденції розвитку зеленого туризму у США, Європі та Україні

Ключовий аспект	США	Європа	Україна
1	2	3	4
Уподобання туристів	Зростаючий інтерес до екологічного та оздоровчого туризму	Висока готовність громадян обирати стійкі форми подорожей	Зростає попит на екотуризм та агротуризм, особливо серед сімей та молоді, але обізнаність про сталий туризм поки обмежена
Впровадження сталих практик	Переважно ініціативи окремих бізнесів та попит ринку	Системне впровадження у туристичні стратегії на рівні ЄС та рамки еко-сертифікації	Переважно локальні ініціативи (еко-садиби, фермерські тури), формальні стандарти тільки починають впроваджуватись, немає повної системної інтеграції
Роль цифрових технологій	Еко-маркетинг та вплив «зеленого» брендингу на туристичні рішення	Цифровізація сприяє підвищенню обізнаності про стійкі варіанти та відповідальне споживання	Застосовуються мобільні додатки для бронювання агро та екосадиб, онлайн- платформи для оцінки екологічності готелів і турів, але охоплення обмежене

Продовження таблиці 1.4

1	2	3	4
Вплив кліматичних змін	Сприяє переорієнтації потоків із зон екстремальних погодних явищ на безпечніші внутрішні штати та розвитку національних парків	Зміщує потоки туристів у бік більш прохолодного клімату та стимулює подорожі у міжсезоння	Збільшується попит на внутрішні подорожі у гірські та природоохоронні райони, але водночас деякі регіони страждають від екстремальних погодних умов (повені, засуха)
Державне регулювання	Домінують добровільні та ринково орієнтовані підходи	Сильна регуляторна підтримка та інтеграція зелених стандартів у політики	Стартові елементи регулювання: національні програми з розвитку зеленого та сільського туризму, державні гранти та підтримка громад

Джерело: побудовано автором на основі [2, 5, 6, 8, 38, 42]

Цей порівняльний огляд демонструє, що хоча США, Європа та Україна поділяють спільні цілі щодо сприяння сталому туризму, їхні підходи значно різняться під впливом інституційних, культурних, економічних та політичних умов. У США розвиток зеленого туризму здебільшого визначається ринковими ініціативами та попитом туристів, у Європі – системними політиками та регуляторними рамками, а в Україні – локальними ініціативами, цифровими інструментами та адаптацією до сучасних викликів, таких як пандемія COVID-19. Усвідомлення цих відмінностей є важливим для формування диференційованих і контекстно- чутливих стратегій розвитку зеленого туризму на національному та міжнародному рівнях.

Зростаюча увага до сталого розвитку в туристичному секторі підкреслює важливість вивчення чинників, що впливають на вибір туристами екологічно відповідальних варіантів відпочинку. На рисунку 1.8 показані основні стимули для впровадження практик сталого туризму, що допомагає зрозуміти моделі прийняття рішень у цьому сегменті. Розуміння цих факторів важливе для

регуляторів, постачальників послуг та організацій управління туристичними напрямками, оскільки дозволяє формувати ефективні ініціативи розвитку екотуризму [40].

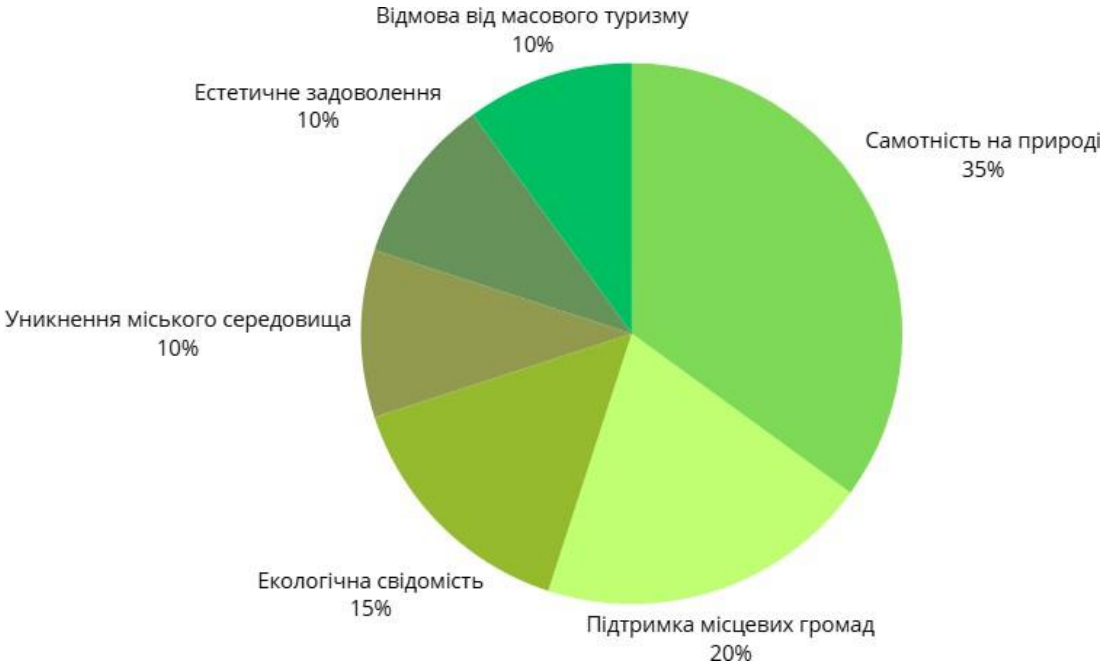

Рисунок 1.8 – Мотивація туристів до зеленого туризму

Джерело: побудовано автором на основі [40]

Отже, основним стимулом вибору зеленого туризму є прагнення до усамітнення в природі, поряд із підтримкою місцевих громад та бажанням уникнути міського середовища. Це підкреслює багатофакторність рішень туристів і важливість комплексного підходу до розвитку сталого туризму.

Останні роки у розвинених країнах спостерігається зростаюча увага до сталого туризму, що проявляється у системній інтеграції екологічних аспектів у туристичні стратегії. Така динаміка зумовлена підвищенням рівня екологічної свідомості суспільства, впровадженням політичних реформ та трансформацією уподобань мандрівників. У наведеній нижче таблиці 1.5 представлено порівняльний аналіз ключових тенденцій розвитку зеленого туризму у вибраних розвинених країнах.

Таблиця 1.5 – Тенденції розвитку зеленого туризму у провідних розвинених країнах світу

Країна	Основні тенденції та ініціативи
Фінляндія	Гельсінкі визнано найбільш сталим туристичним напрямком у світі: 88% готельних номерів та всі заклади мають сертифікації сталості від сторонніх організацій. Місто отримує 51% електроенергії з відновлюваних джерел та переробляє 49% відходів. Акцент робиться на залученні громади до планування туризму через участь у бюджетуванні та місцевих ініціативах.
Данія	Ініціатива Копенгагена «CopenPay» заохочує туристів до кліматично дружніх дій, таких як збір пластикових відходів або волонтерство в міських садах, винагороджуючи безкоштовними стравами чи напоями. Програма має на меті поєднати наміри туристів щодо сталого розвитку з конкретними діями.
Ірландія	Переходячи від торф'яних промисловостей, Ірландія інвестує у сталий туризм, відновлюючи 33 000 гектарів торфовищ та розвиваючи інфраструктуру для екотуризму, включно з велосипедними та пішохідними маршрутами. Ініціатива сприяє збереженню біорізноманіття та надає альтернативні джерела доходу для колишніх працівників торфовищ.
Австралія	Понад 3300 підприємств мають сертифікації сталості, міста, як Сідней, активно впроваджують енергоефективні системи та екологічний транспорт, а туристичні напрямки, як Лорд- ГауАйленд, Острів Леді Елліотт і Кангуро Айленд, обмежують відвідуваність і підтримують біорізноманіття. Акцент робиться на регенеративному туризмі з відновленням екосистем, залученні місцевих громад та підтримці корінних культур, а національна рамка сталого туризму забезпечує інтеграцію цих принципів у планування та розвиток туристичної індустрії.
США	США зосереджуються на розвитку кліматостійких напрямків, при цьому міста, як Денвер та Сіетл, впроваджують зелену інфраструктуру для протидії екстремальним погодним явищам. Також зростає популярність міського екотуризму, перетворюючи міські простори на зелені атракції.
Італія	Багато туристичних напрямків, як Тоскана та озеро Комо, отримали сертифікації сталості для готелів і закладів, використання відновлюваних джерел енергії та сортування відходів активно впроваджується на регіональному рівні. Акцент робиться на підтримці місцевих громад через залучення до управління туризмом, розвитку агротуризму, кулінарних та ремісничих програм, а також на регенеративних ініціативах, які поєднують екологічну відповідальність із збереженням культурної самобутності.
Швейцарія	Стратегія «Swisstainable» спрямована на позиціонування країни як лідера сталого туризму шляхом популяризації екологічного транспорту, енергоефективності та ініціатив у сфері туризму за участю місцевих громад.

Джерело: побудовано автором на основі [39–45]

Вражаюче зростання зеленого туризму у світі свідчить про фундаментальну трансформацію туристичної поведінки, що переважно зумовлена зростанням екологічної свідомості та зміною пріоритетів туристів.

Рисунок 1.9 пропонує систематичну оцінку темпів розвитку національного екотуризму, демонструючи країни-лідери, які ефективно інтегрували принципи сталості у свої туристичні сектори. Ця порівняльна оцінка використовує ключові показники, включно з законодавчими ініціативами, участю бізнесу та перевагами туристів щодо екологічно дружніх варіантів подорожей. Аналіз цих моделей надає цінні уявлення для органів управління та фахівців туристичної галузі, які прагнуть запозичити успішні моделі та сприяти етичному розвитку туризму. Статистична основа цього графічного зображення базується на авторитетних світових публікаціях та доказовому дослідженні, що гарантує аналітичну точність та актуальність інформації.

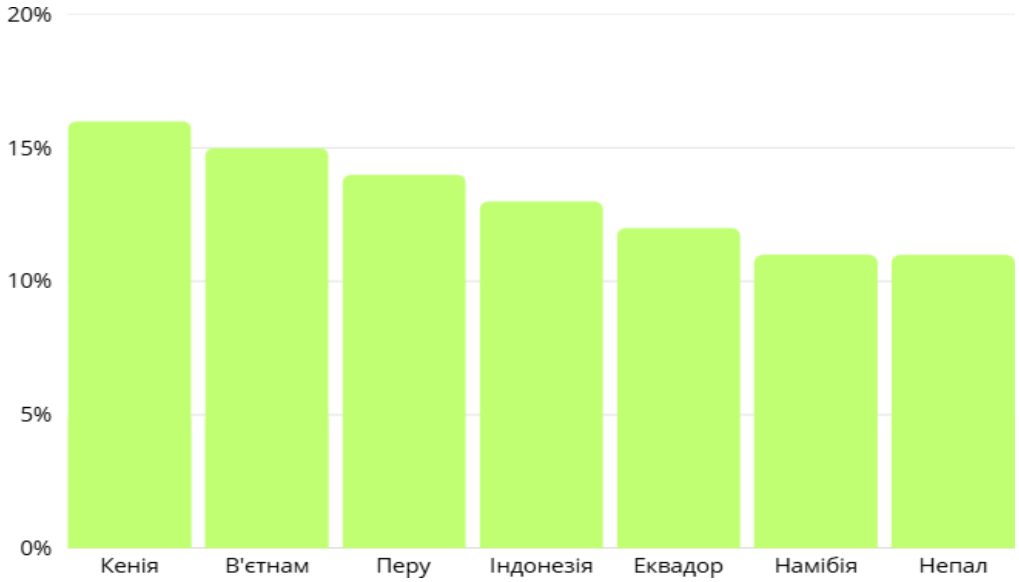

Рисунок 1.9 – Рейтинг країн за темпами зростання зеленого туризму за 2020 рік

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Аналіз рисунку демонструє, що екотуризм активно зростає у світі, особливо в країнах, таких як Кенія, В’єтнам і Перу, де частка екотуризму перевищує 14–15 % від загальної туристичної активності. Це свідчить про підвищену екологічну свідомість туристів та ефективну інтеграцію принципів сталого розвитку у національні стратегії туризму. Порівняльний огляд показує, що країни-лідери успішно поєднують законодавчі ініціативи, підтримку

бізнесу та просвітницькі програми, стимулюючи попит на екологічно відповідальні подорожі. Така тенденція підкреслює важливість впровадження сталих практик у туристичну політику та планування, сприяючи формуванню етичної та екологічно орієнтованої туристичної поведінки.

Таким чином, глобальний розвиток зеленого туризму демонструє його поступовий перехід від локальних ініціатив до системної моделі, що поєднує екологічну відповідальність, соціальну справедливість та економічну стійкість. Мотивація туристів ґрунтується на прагненні до природи, підтримці місцевих громад і відмові від урбанізованих форм відпочинку.

Порівняльний аналіз показує, що у США зелений туризм здебільшого розвивається завдяки ринковим ініціативам та попиту туристів, у Європі — через системну інтеграцію екологічних стандартів у політику та регіональні стратегії, а в Україні — переважно завдяки локальним проєктам, еко-садибам та агротуризму, які поступово адаптуються до міжнародних вимог. Ці відмінності підтверджують важливість контекстно-чутливих підходів, що враховують інституційні, культурні та економічні особливості кожної країни.

У сукупності такі тенденції формують нову парадигму туризму, орієнтовану на гармонію людини з природним і культурним середовищем, забезпечуючи довготривалу життєздатність туристичних систем та їхню привабливість для майбутніх поколінь.

Висновки за розділом 1

Зелений туризм постає не просто як практична модель сталого розвитку, а як цілісна філософія подорожей, що поєднує екологічну відповідальність із культурною автентичністю та соціально-економічним піднесенням місцевих громад. Його сутність полягає у прагненні зменшити руйнівний вплив на довкілля, водночас зберігаючи багатство традицій та формуючи туристичні

системи, які не виснажують ресурси, а навпаки — сприяють їхньому відновленню й примноженню.

Засадничі принципи зеленого туризму — екологічна сталість, соціокультурна відповідальність, економічна підтримка громад, освітня місія та політичні рамки — утворюють концептуальний каркас його розвитку. Вони доводять, що подорожі можуть бути не загрозою, а інструментом гармонізації людини з природою та суспільством, забезпечуючи довготривалу життєздатність і привабливість туристичних дестинацій.

Еволюція зеленого туризму — від маргінальної ідеї 1980-х років до глобально визнаної моделі у XXI столітті — свідчить про поступову інституціоналізацію та інтеграцію у міжнародні політики. Важливими етапами стали поява сертифікаційних систем, створення Глобальної ради зі сталого туризму, включення туризму до Цілей сталого розвитку ООН та сучасна орієнтація на цифровізацію й кліматичну нейтральність.

Сучасні глобальні тенденції підтверджують, що зелений туризм перетворюється на один із найдинамічніших сегментів індустрії, розвиток якого визначається зростанням екологічної свідомості, технологічними інноваціями та міжнародним партнерством. Порівняльний аналіз США, Європи та України демонструє різні моделі впровадження: ринкові ініціативи у США, системні політики в ЄС та локальні проєкти в Україні. Водночас країни-лідери — Фінляндія, Данія, Австралія — показують успішні приклади інтеграції зелених практик у національні стратегії, що підтверджує глобальний характер трансформації туристичної поведінки.

Отже, зелений туризм у світовому та українському контекстах постає як багатовимірна концепція, що поєднує екологічні, соціальні та економічні пріоритети. Він стає потужним інструментом збереження природних і культурних ресурсів, розвитку місцевих громад та формування нової парадигми подорожей, орієнтованих на відповідальність, гармонію та довготривалу стійкість.

РОЗДІЛ 2
ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1 Оцінка природно-ресурсного потенціалу для розвитку зеленого туризму в Україні

Україна займає стратегічне положення у Східній Європі, охоплюючи площу близько 603 700 квадратних кілометрів, що включає різноманітні ландшафти та екологічні зони. Країна простягається від величезної Східноєвропейської рівнини до гірських районів Карпат на заході та Кримського півострова на півдні, що забезпечує виняткову природну різноманітність, підтримує багате біорізноманіття та різноманітні кліматичні режими. [10]

Рельєф України переважно складається з широких рівнин та плавно хвилястих поверхонь, перемежованих річковими долинами та низькими гірськими масивами. Одним із найцінніших природних ресурсів є родючі ґрунти, насамперед чорноземи, що займають близько третини території країни та належать до найпродуктивніших у світі. Вони формують основу сільськогосподарського виробництва, забезпечують високий рівень врожайності й роблять Україну одним із провідних аграрних центрів Європи та ключових експортерів зернових і олійних культур. Чорноземи є не лише стратегічним економічним ресурсом, але й природним багатством, яке потребує збереження від деградації та ерозії; їхнє раціональне використання сприяє продовольчій безпеці, розвитку регіональної економіки та впровадженню екологічно стійких аграрних практик. Крім того, гірські масиви — Карпати та Кримські гори — відзначаються винятковим біорізноманіттям: Карпати виконують роль екологічного притулку з

численними ендемічними видами та розвиненими лісовими екосистемами, тоді як Кримські гори мають умови, характерні для середземноморського клімату, що сприяє розвитку унікальної флори й фауни.

Клімат України здебільшого помірно-континентальний, але значно варіюється по території. Північні та центральні регіони характеризуються більшими сезонними коливаннями температури, тоді як південні прибережні райони, особливо Крим, мають м'який клімат, подібний до середземноморського, що сприяє підвищеному біорізноманіттю. Ця кліматична різноманітність у поєднанні з різними географічними умовами забезпечує існування кількох екологічних зон, таких як степова, лісостепова, гірські ліси та прибережні екосистеми.

Країна також має розгалужену мережу прісноводних водойм, включаючи великі річки, зокрема Дніпро, яка є однією з найбільших річок Європи. До найважливіших водних артерій також належать Дністер, Південний Буг, Сіверський Донець, Західний Буг та Дунай, що забезпечують водопостачання, енергетику, транспортне сполучення та зрошення. Ці водні ресурси є життєво важливими для підтримання природних середовищ існування та забезпечення господарської діяльності, пропонуючи значний потенціал для розвитку екологічного туризму, природоохоронних проєктів та сталого управління ресурсами. [49]

Суттєво, що унікальне географічне положення України та її різноманітне природне середовище формують багатогранну екологічну систему, що надає критичні можливості для ініціатив сталого розвитку, особливо у сфері охорони довкілля та зеленого туризму. [50] Показовим у цьому контексті є зростання площі природно-заповідного фонду України, що відображає поступове посилення уваги держави до збереження екосистем і біорізноманіття. [10] З огляду на багатство природних ресурсів та екологічне різноманіття, важливим етапом оцінки потенціалу зеленого туризму є аналіз територіального розподілу природно-заповідного фонду України.

Просторове співвідношення заповідних територій у межах адміністративно-територіальних одиниць дозволяє визначити регіони з найвищим рівнем природоохоронного потенціалу, що є ключовим для планування екотуристичних маршрутів та стратегій розвитку. У цьому контексті рис. 2.1 ілюструє порівняльну частку заповідних територій у загальній площі кожної області, надаючи візуальне уявлення про регіональні диспропорції та можливості для екологічного туризму.

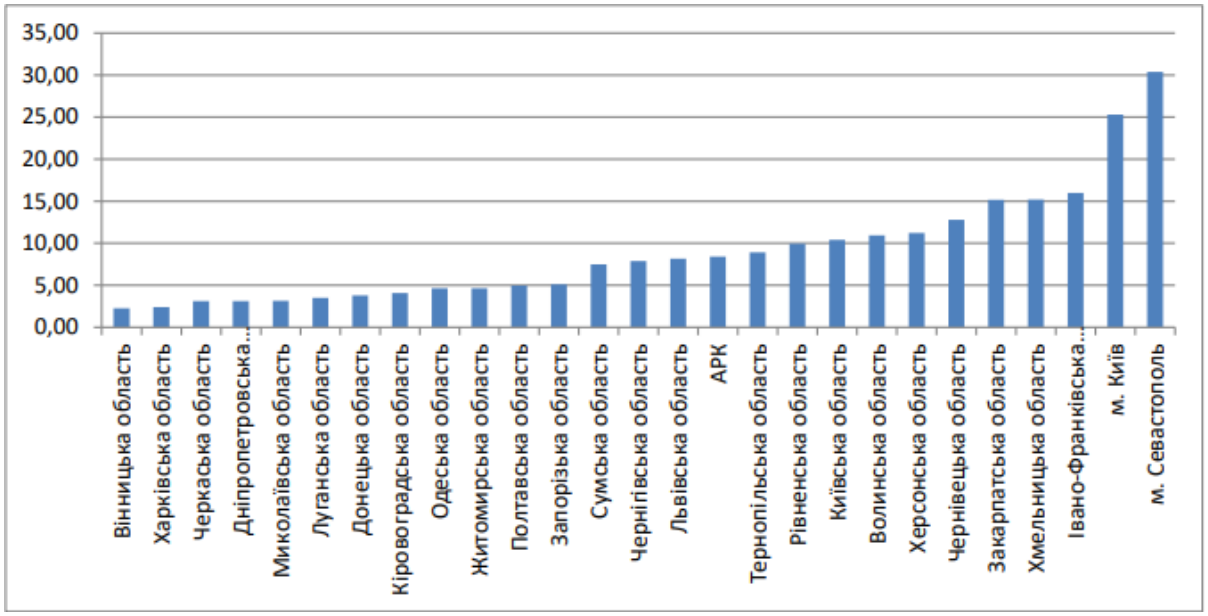

Рисунок 2.1 – Території природно-заповідного фонду за 2020 р (у відсотках від загальної площі адміністративно-територіальної одиниці)

Джерело: побудовано автором на основі [48]

Як свідчить рис. 2.1, рівень представленості природно- заповідного фонду суттєво варіюється між адміністративно- територіальними одиницями України, що зумовлює нерівномірність екологічного потенціалу для розвитку зеленого туризму. Одним із ключових компонентів цього фонду є лісові масиви, які покривають приблизно 15–20% території країни. Вони відіграють важливу роль у підтриманні біорізноманіття, регулюванні локального клімату та збереженні природних ландшафтів. Лісові екосистеми створюють умови для збереження флори й фауни, а також сприяють розвитку екотуризму,

залучаючи відвідувачів, зацікавлених у зануренні в автентичні природні середовища.

У ширшому контексті охорони довкілля в Україні функціонує розгалужена мережа природоохоронних територій, включаючи національні парки, заповідники та біосферні резервати, що спрямовані на захист рідкісних та ендемічних видів. Серед найбільш значущих об’єктів варто відзначити Карпатський біосферний заповідник, який входить до Всесвітньої мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО та забезпечує збереження унікальних гірських екосистем, а також Асканію-Нова — один із найстаріших степових заповідників Європи, відомий рідкісними степовими видами й успішними природоохоронними ініціативами. Такі території відіграють ключову роль у збереженні природної спадщини України та водночас сприяють розвитку екологічного туризму, надаючи унікальні можливості для наукових досліджень та екологічної освіти.

Карпатські гори та Кримський півострів є унікальними природними та культурними зонами, що вирізняються надзвичайним біорізноманіттям та наявністю ендемічних видів. Ці території слугують важливими об’єктами для шанувальників активного відпочинку та екологічного туризму, пропонуючи можливості для дослідження природної спадщини та участі в екологічно сталих дозвіллєвих заходах [48–49].

У цьому контексті особливу увагу слід приділити лісистості природних зон України як одному з ключових індикаторів екологічного потенціалу для розвитку зеленого туризму. Лісовий сектор країни демонструє стабільний поступальний розвиток, а екологічна роль лісів набуває дедалі більшого значення. Зростає усвідомлення їхньої функції у збереженні біорізноманіття, регулюванні клімату та формуванні привабливих природних ландшафтів. Рівень лісистості суттєво варіюється залежно від природної зони, що зумовлює специфіку ведення лісового господарства та формування туристичних продуктів.

Доцільно розглядати лісистість не лише як екологічний, а й як економічний індикатор потенціалу регіону для розвитку зеленого туризму. Високий рівень лісистості сприяє формуванню привабливих природних ландшафтів, що, своєю чергою, стимулює туристичну активність, створення нових маршрутів, екологічних локацій та інфраструктури. Для оцінки економічної доцільності таких інвестицій використовується коефіцієнт економічної ефективності (КЕЕ), який визначається як співвідношення доходів, отриманих від туристичної діяльності, до витрат на її організацію.

Застосування КЕЕ дозволяє порівняти регіони за рівнем економічної віддачі від зеленого туризму та виявити території з найвищим потенціалом для сталого розвитку. Зокрема, регіони з високою лісистістю — такі як Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська області — демонструють найвищі показники КЕЕ, що свідчить про ефективність вкладень у екотуристичну інфраструктуру. Навпаки, області з низьким рівнем лісистості мають нижчі економічні показники, що зумовлює потребу в альтернативних підходах до розвитку туризму.

Рисунко 2.2 наочно демонструє ці відмінності, відображаючи частку лісистих територій у межах основних природних зон України. Найвищий показник спостерігається в Карпатах (42%), що підтверджує їхню провідну роль у формуванні екологічно цінних ландшафтів, тоді як найнижчий — у степовій зоні (5,3%), що вимагає особливих підходів до збереження природного середовища. На графіку нижче представлено залежність КЕЕ від рівня лісистості в окремих регіонах України, що дозволяє візуалізувати економічну ефективність зеленого туризму в екологічному контексті.

Тож, лісистість прямо впливає на економічну ефективність зеленого туризму — більше лісів, вищий КЕЕ.

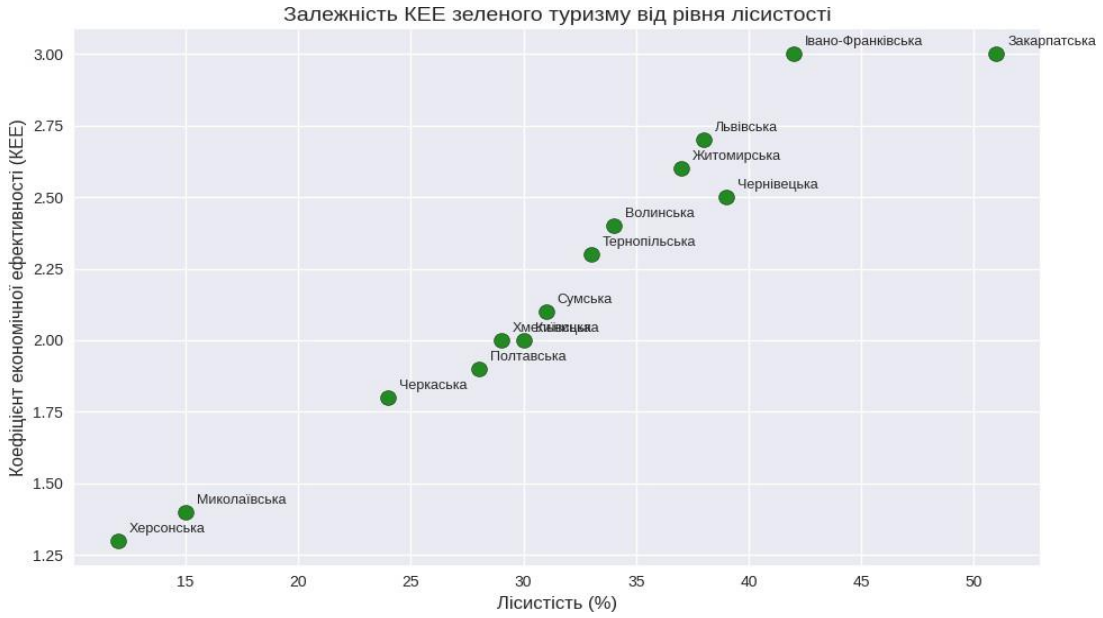

Рисунок 2.2 – Залежність коефіцієнта економічної ефективності зеленого туризму від рівня лісистості регіонів України

Джерело: [50]

Слід зазначити, що Україна володіє значними покладами мінеральних ресурсів, зокрема вугілля, залізної руди, марганцю та природного газу. Ці корисні копалини становлять важливу основу економічного розвитку країни, забезпечуючи сировину, необхідну для промислового виробництва та генерації енергії. Водночас інтенсивна розробка цих ресурсів вимагає ретельного балансування між економічними інтересами та охороною довкілля. Розробка сталих стратегій видобутку є необхідною для мінімізації екологічних збитків та забезпечення довгострокової стабільності регіонів, де розташовані мінеральні родовища. [50]

Отже, багаті природні ресурси України створюють сприятливі умови для розвитку екологічно орієнтованих секторів туризму, які акцентують увагу на збереженні та сталому управлінні природними середовищами. Основним компонентом цього підходу є охорона та відновлення природних екосистем, що вимагає впровадження практик сталого туризму. Зелений туризм виступає не лише каталізатором економічного розвитку, але й засобом підвищення

екологічної свідомості населення, формуючи культуру відповідального взаємодії з природою.

Нижче наведено карту «гарячих точок» зеленого туризму в Україні, що демонструє регіональне розташування національних парків, екоферм, активних туристичних маршрутів, фестивалів та еко-проживання (рис. 2.3).

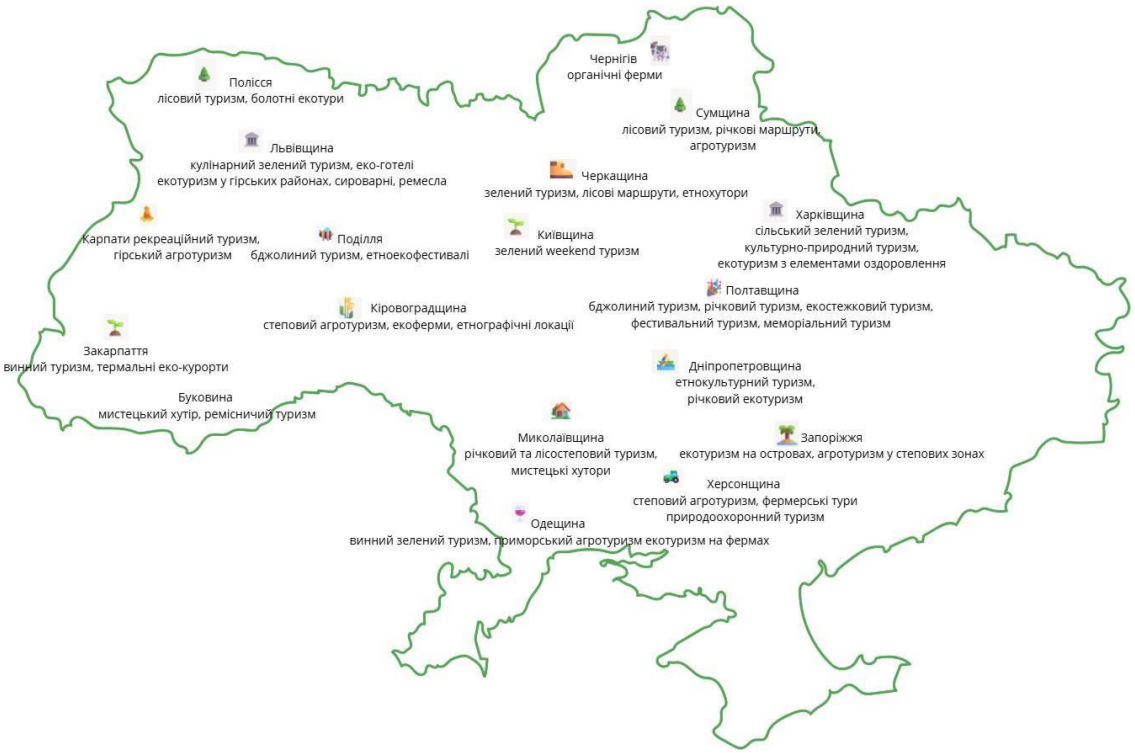

Рисунок 2.3 – Гарячі точки зеленого туризму в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [48-55]

Отже, для наочного відображення природно-ресурсного потенціалу зеленого туризму в Україні доцільно представити ключові заповідні та рекреаційні зони, що становлять основу екологічно орієнтованих туристичних маршрутів.

Таблиця 2.1 демонструє різноманіття типів територій, регіональне розташування, особливості природних комплексів та можливі види активності для туристів, що сприяє формуванню стратегічних пріоритетів розвитку зеленого туризму, плануванню екоосвітніх і рекреаційних програм, а також дозволяє оцінити інвестиційну привабливість об’єктів через показники

доходів від туристичної діяльності. Такий підхід забезпечує комплексне бачення ролі природно-заповідного фонду у соціально-економічному розвитку регіонів.

Таблиця 2.1 – Природно-ресурсний потенціал для розвитку езеленого туризму в Україні

Назва об'єкта	Область	Особливості	Можливі види активності	Дохід від туризму (2021 р.)
Національний природний парк «Синевир»	Закарпатська обл.	Озеро Синевир, Карпати, рідкісні види флори та фауни	Пішохідні маршрути, спостереження за природою, екоосвіта	2.5 млн грн
Шацький національний природний парк	Волинська обл.	Озера Шацького кряжу, болотні екосистеми	Пляжний відпочинок, водні маршрути, спостереження за птахами	1.2 млн грн
Асканія-Нова	Херсонська обл.	Степові екосистеми, дикі тварини	Сафарі-тури, екскурсії, наукові програми	1.3 млн грн
Карпатський біосферний заповідник	Івано-Франківська, Закарпатська	Гірські ліси, рідкісні види тварин	Пішохідні маршрути, екоосвітні програми	1.1 млн грн
Дунайський біосферний заповідник	Одеська обл.	Дельта Дунаю, водно-болотні угіддя	Спостереження за птахами, екотури, водні маршрути	950 тис. грн
Національний природний парк «Гомільшанські ліси»	Харківська обл.	Ліси Полісся, рідкісні види флори	Пішохідні маршрути, екскурсії, велосипедні маршрути	600 тис. грн
Національний природний парк «Подільські Товтри»	Хмельницька обл.	Вапнякові пагорби, печери, унікальні ландшафти	Пішохідні маршрути, спелео-тури, екоосвіта	1.8 млн грн
Національний природний парк «Святі Гори»	Донецька обл.	Лісові масиви, Донецькі кручі	Пішохідні маршрути, екотуризм, спостереження за дикою природою	2.2 млн грн

Джерело: побудовано автором на основі [49-55]

Таким чином, представлені заповідні та рекреаційні території України демонструють значний природно-ресурсний потенціал для розвитку зеленого туризму. Їхнє різноманіття та доступність створюють умови для формування екологічно відповідальних туристичних маршрутів, розвитку екоосвітніх програм та стимулювання активного відпочинку, що сприяє сталому розвитку туристичної галузі та місцевих громад.

Додаткове включення показників доходів від туристичної діяльності дозволяє розглядати ці об’єкти не лише як екологічну цінність, а й як економічно ефективні одиниці, здатні генерувати прибуток, залучати інвестиції та створювати робочі місця. Це підкреслює інтеграцію природоохоронної та економічної функцій, що є ключовою умовою для формування збалансованої моделі розвитку регіонів.

У цьому контексті природно-заповідний фонд України виступає не лише як основа екологічної безпеки, а й як стратегічний ресурс для економіки, здатний забезпечити довгострокову конкурентоспроможність у сфері сталого туризму.

2.2 Сучасний стан розвитку зеленого туризму в Україні та ключові фактори, що впливають на нього

Зелений туризм є формою туризму, яка поєднує відпочинок та перебування в природному середовищі з мінімальним впливом на екосистеми, з одночасним підтриманням локальної економіки та культурної спадщини. В Україні зелений туризм переважно асоціюється із сільським туризмом, де відвідувачі проживають у фермерських садибах, беруть участь у сільськогосподарських роботах та знайомляться з традиційною кухнею, ремеслами й локальними культурними практиками. Такий підхід дозволяє не

лише розвивати економіку сільських територій, а й сприяє збереженню культурних ландшафтів та традицій.

Наступним важливим поняттям є екотуризм, який орієнтований на відвідування природних територій з освітньою, рекреаційною та охоронною метою. В Україні екотуризм пов’язаний із національними парками, біосферними резервами та заповідниками, такими як Карпатський біосферний заповідник, «Асканія-Нова», Шацький національний природний парк, національний природний парк «Синевир», національний природний парк «Подільські Товтри», Чорноморський біосферний заповідник, Дунайський біосферний заповідник, національний природний парк «Гуцульщина», національний природний парк «Гомільшанські ліси», національний природний парк «Святі Гори». Окрім рекреаційного аспекту, екотуризм включає освітню складову: відвідувачі дізнаються про флору та фауну, особливості біорізноманіття, екологічні проблеми та методи охорони природи, що сприяє формуванню екологічної свідомості населення.

Агротуризм є невід’ємною складовою зеленого туризму в Україні. Він передбачає проживання туристів у фермерських господарствах із можливістю безпосередньої участі у сільському житті. Особливо успішними регіонами у розвитку агротуризму є Закарпаття, Буковина та Полісся. Агротуризм підтримує місцеві господарства, сприяє збереженню культурних практик та створює економічні стимули для розвитку сільських територій.

Не менш важливим є поняття сталого туризму, який задовольняє потреби сучасних туристів і місцевих громад, не ставлячи під загрозу майбутні можливості та ресурси. В Україні сталий туризм регулюється законодавчою базою та державними стратегіями, зокрема Стратегією розвитку туризму до 2026 року та національними програмами впровадження Цілей сталого розвитку ООН. [1]

Еко-сертифікація є одним із механізмів реалізації зеленого туризму. Вона передбачає офіційне підтвердження дотримання еко-стандартів у

туристичній діяльності та підвищує конкурентоспроможність українських еко-послуг на міжнародному рівні. Прикладами сертифікацій є EU Ecolabel, EMAS та стандарти Global Sustainable Tourism Council (GSTC). Для наочності в таблиці 2.2 зображено які типи сертифікації працюють в Україні.

Таблиця 2.2 - Інструменти еко-сертифікації в українському туризмі: приклади та особливості

Назва сертифікації	Де в Україні застосовується	Коментарі	Економічний ефект
Програма Зелений ключ	У курорті Буковель - 11 готелів та ресторан NUMO отримали міжнародний сертифікат Зкленого ключа	Один з найбільш помітних прикладів у сфері гостинності	Міжнародна привабливість, доступ до грантів, вищий рейтинг готеля
Блакитний прапор	Озеро Молодості біля Буковеля отримало статус кандидата на блакитного прапора	Перші кроки до міжнародного екомаркування пляжів	Інвестиції в інфраструктуру, міжнародне визнання, підвищення рейтингу, доступ до грантів
Міжнародна програма Climate Friendly Travel	Курорт Буковель приєднався до програми «Climate Friendly Travel»	Програма для цілих дестинацій.	Зниження витрат на енергію, міжнародна репутація, доступ до грантів, модернізація інфраструктури
Концепція «Життя в стилі ЕКО»	Готель *TAOR Karpaty Resort & Spa* нагороджений сертифікатом	Приклад національної практики	+10–12% до середнього чека, довіра туристів, участь у програмах підтримки

Джерело: побудовано автором на основі [51]

Сучасна система еко-сертифікації в українському туризмі демонструє поступове впровадження як міжнародних, так і національних стандартів сталого розвитку. Найбільш активними у цьому процесі є готельні комплекси та рекреаційні зони, зокрема Буковель, який став прикладом інтеграції екологічних підходів у туристичну інфраструктуру.

Доповнення таблиці показниками економічного ефекту дозволяє розглядати сертифікацію не лише як інструмент екологічної відповідальності, а й як чинник фінансової вигоди. Зростання середнього чека, розширення

цільової аудиторії, доступ до міжнародних грантів та покращення позицій на туристичних платформах — усе це свідчить про економічну доцільність впровадження сталих практик.

Визнання України на глобальному рівні також підтверджується включенням Карпатського біосферного заповідника до програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» у 2023 році, що засвідчує стратегічний потенціал країни у сфері екотуризму.

Окрему роль у розвитку зеленого туризму відіграють цифрові рішення: онлайн-бронювання, інтерактивні карти, мобільні додатки та віртуальні тури забезпечують зручність, прозорість і доступність для туристів. Пілотні еко-платформи, які вже реалізуються українськими університетами та громадськими організаціями, сприяють популяризації сертифікованих еко-садиб і інтеграції маршрутів у національні туристичні системи.

Зелений туризм відіграє ключову роль у формуванні зеленої економіки та впровадженні інновацій у туристичному секторі, поєднуючи економічний розвиток із захистом довкілля та збереженням культурної спадщини. Він сприяє економічній диверсифікації сільських регіонів, стимулює попит на локальні товари й послуги та виступає важливим інструментом післявоєнної соціальної та економічної стійкості.

Паралельно з цим, розвиток цифрової інфраструктури значно покращив доступність і видимість екотуристичних продуктів. Яскравим прикладом є український стартап, підтриманий ініціативою EU4Business, який запустив першу в країні спеціалізовану мобільну платформу для екотуризму — Greenways Ukraine. Цей додаток дозволяє користувачам досліджувати промарковані екологічні маршрути, знаходити сертифіковані сільські садиби та встановлювати зв’язок із екологічно відповідальними сільськогосподарськими підприємствами.

Останнім часом сектор активно впроваджує інноваційні рішення — від мобільних застосунків і онлайн-платформ для бронювання та маркетингу до

технологій віртуальної реальності, що забезпечують занурюючі 3D-досвіди. Ці досягнення сприяють сталому зростанню туризму, розширюють його аудиторію та підвищують конкурентоспроможність українських екотуристичних продуктів на міжнародному рівні.

Освіта також відіграє стратегічну роль у зміцненні сектору. У період з 2022 по 2024 рік три заклади вищої освіти — Сумський державний університет, Національний університет «Львівська політехніка» та Ужгородський національний університет — впровадили нові академічні програми, орієнтовані на сталий туризм та рамки ESG (екологічні, соціальні та управлінські аспекти), за фінансової підтримки програми Erasmus+.

Ці освітні ініціативи створюють фундамент для формування нової генерації фахівців, здатних впроваджувати принципи сталого розвитку у туристичній галузі. У цьому контексті важливим є також аналіз державного фінансування, яке спрямовується на підтримку зеленого туризму в Україні (рис. 2.4).

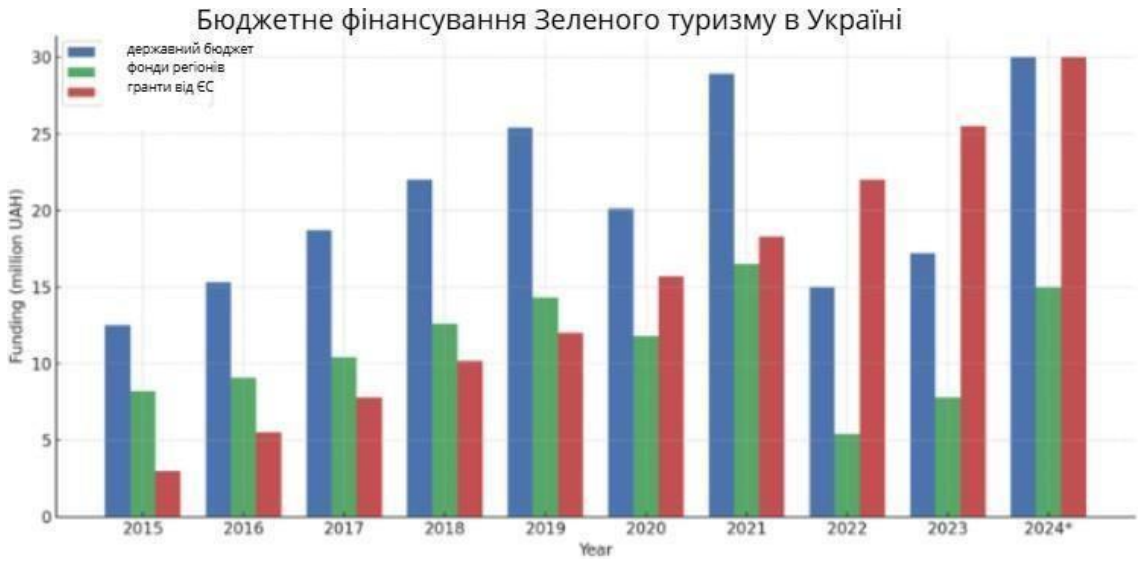

Рисунок 2.4 – Державне фінансування зеленого туризму в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [52]

Зростання державного фінансування свідчить про посилення інституційної підтримки зеленого туризму як перспективного напрямку

розвитку. Проте важливо розуміти, що зелений туризм в Україні — це не лише економічна стратегія, а й культурне явище, глибоко вкорінене у сільське середовище та традиції. Тому, в Україні зелений туризм загалом визнається насамперед як різновид сільського туризму, що надає пріоритет екологічно дружнім практикам та збереженню культурної автентичності. Він охоплює як активні форми відпочинку — такі як піші походи, екскурсії, полювання та риболовля, — так і пасивні форми, зосереджені на культурному та етнічному досвіді. Ці види діяльності, як правило, відбуваються у сільській місцевості, де відвідувачі розміщуються у сільських садибах і занурюються у природне середовище, місцеві звичаї, кулінарні традиції та фольклор. Продовжимо розбір сучасного стану зеленого туризму з висвітлення поняття сталого туризу (sustainable tourism). Це такий підхід до подорожей, який поєднує економічну вигоду, охорону природи та соціальну справедливість, щоб туризм не шкодив довкіллю і суспільству, а навпаки — підтримував їх розвиток.

Головними принципами сталого туризму в Україні є:

1. Екологічна відповідальність – мінімізація негативного впливу на природу: зменшення відходів, використання відновлюваних джерел енергії, охорона біорізноманіття.

2. Соціальна інтеграція – підтримка місцевих громад, культурної спадщини, залучення жителів до планування туризму.

3. Економічна стійкість – розвиток локальної економіки, підтримка малих бізнесів, забезпечення довгострокової користі для регіонів.

Нижче в таблиці 2.3 наведені приклади сталого і несталого туризму в Україні.

Зелений туризм в Україні формується переважно на базі сільських садиб, фермерських господарств та малих сільських громад, які пропонують туристам автентичний досвід перебування в традиційному українському селі.

Таблиця 2.3 - Приклади сталого і несталого туризму в Україні

Сталий туризм	Не сталий туризм
Львів – екологічний транспорт, підтримка локальних кафе та ремісничих майстерень, екскурсії з акцентом на культурну спадщину.	Одеса – масове відвідування пляжів без контролю за сміттям, надмірне використання ресурсів, мало уваги до локальної культури.
Буковель – збереження гірських екосистем, сортування відходів на курорті, залучення місцевих громад до туристичних заходів.	Київ (центральні райони) – перевантажені кафе та транспорт, відсутність системи управління відходами, низька екологічна свідомість.
Чернівці – екскурсії з місцевими гідами, підтримка культурних та освітніх проєктів, просування пішохідного туризму.	Миколаїв – стихійні туристичні маршрути, забруднення рекреаційних зон, недостатня інфраструктура для відповідального відпочинку.
Ужгород – розвиток вело- та піших маршрутів, популяризація локальної кухні та ремесел, участь громади у плануванні подій.	Херсон – відсутність екологічного контролю у рекреаційних зонах, надмірне використання природних ресурсів туристами.
Черкаси – еко-тури по Дніпру, підтримка місцевих підприємців, просвітницькі програми з охорони природи.	Запоріжжя – промислові райони приваблюють туристів без уваги до екології та впливу на довкілля.

Джерело: побудовано автором на основі [53]

Акцентами зеленого туризму є відпочинок на чистому повітрі, знайомство з національною кухнею, народними ремеслами та обрядами, а також участь у сезонних сільськогосподарських роботах, що сприяє збереженню та популяризації культурної спадщини регіонів.

Екотуризм в Україні розвивається у межах численних природно-заповідних територій, зокрема в Карпатах, на Поліссі, у національних парках Поділля та узбережжя Чорного й Азовського морів. Його основними акцентами є організоване знайомство з біорізноманіттям, екологічна просвіта та виховання бережливого ставлення до унікальних природних комплексів країни. Сталий туризм в українських реаліях розглядається як стратегічний напрям розвитку галузі, що поєднує економічну вигоду для місцевих громад (зокрема у сільських та гірських регіонах), збереження культурної ідентичності та мінімізацію негативного впливу на довкілля. Він має особливе значення у контексті післявоєнного відновлення, оскільки здатний стати

інструментом довгострокового розвитку регіонів, підтримки місцевого населення та інтеграції України у світові туристичні практики. Для кращого розуміння специфіки зеленого, екотуризму та сталого туризму в Україні доцільно узагальнити їхні ключові акценти й особливості у вигляді порівняльної таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Ключові види екологічно орієнтованого туризму: акценти, приклади, значення та цільова аудиторія

Вид туризму	Основний акцент	Приклади в Україні	Значення	Цільова аудиторія
Зелений туризм	Відпочинок місцевості, автентичність побуту, традиційна культура	Сільські садиби Карпат, Поділля, Полісся; участь у сільськогосподарських роботах; знайомство з народними обрядами	Збереження культурної спадщини, підтримка сільських громад, розвиток малого бізнесу	Родини з дітьми, внутрішні туристи, прихильники етнотуризму, люди, які шукають автентичний досвід, прихильники slow travel, туристи середнього віку, освітні групи
Екотуризм	Пізнання довкілля	Карпатський біосферний заповідник, Шацькі озера, Асканія-Нова, нацпарки Поділля та Чорноморського узбережжя	Формування екологічної свідомості, збереження біорізноманіття, розвиток науково-пізнавального туризму	Освітні групи
Сталий туризм	Баланс між економікою, природою та суспільством; довгостроковий розвиток	Готелі енергоощадними технологіями, локальні тури з підтримкою громад, післявоєнне відновлення туризму	Інтеграція місцевих економік, збереження	Державні органи управління туризмом, стратегічні планувальники, екологічні аналітики, регіональні адміністрації

Джерело: побудовано автором на основі [54]

Важливо зазначити, що пандемія COVID-19 суттєво вплинула на розвиток зеленого туризму в Україні, підштовхнувши туристів до локальних,

маломасштабних та природоорієнтованих форм відпочинку. Люди почали більше цінувати безпечні подорожі, еко-садиби та національні парки, що створило попит на короткострокові внутрішні маршрути. Водночас цифровізація стала ключовим інструментом підтримки сталого туризму: мобільні додатки та онлайн-платформи дозволяють бронювати еко-готелі, оцінювати екологічність об’єктів і дізнаватися про зелені маршрути. Соціальні мережі та інтерактивні карти активно популяризують локальні ініціативи, а QR-коди та цифрові гіди допомагають туристам дотримуватися екологічних правил на природоохоронних територіях. В результаті пандемія та цифровізація разом стимулювали більш відповідальне планування подорожей, підтримку місцевих громад та поступове впровадження сталих практик у туристичних об’єктах, хоча масштабного національного стандарту ще немає. Різноманіття типів зеленого туризму, представлене рис. 2.5, пояснює внутрішню структуру сектора, що активно інтегрується в економіку країни.

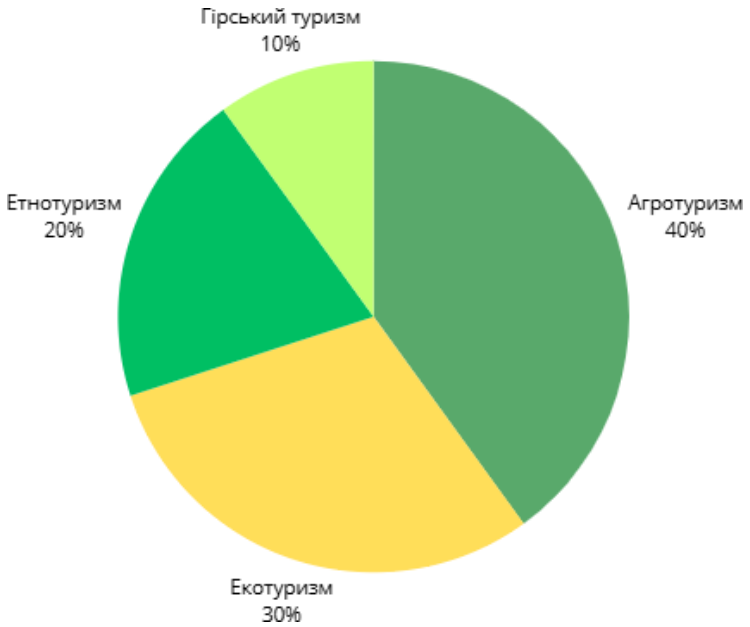

Рисунок 2.5 – Структура зеленого туризму в Україні

Джерело: [54]

Домінування агротуризму та екотуризму свідчить про орієнтацію на природоохоронні та локальні практики, які мають найбільший потенціал для

сталого розвитку. Таким чином, зростання внеску зеленого туризму у ВВП туристичної галузі України є не лише кількісним показником, а й результатом якісного розширення його форм, що охоплюють екологічні, культурні та соціальні аспекти. Це підтверджує стратегічну важливість сектора для регіонального розвитку та формування стійкої туристичної моделі.

Таким чином, поєднання цих термінів створює цілісну концептуальну основу для розуміння зеленого туризму в Україні, яка охоплює як екологічний, так і соціально-економічний аспекти, інтегруючи культурну спадщину, цифрові технології та стратегії сталого розвитку. Усі ці фактори формують цілісне та всебічне розуміння зеленого туризму в Україні, інтегруючи правові, економічні, технологічні та соціальні аспекти у комплексну систему для розвитку сталого сільського туризму.

З огляду на багатогранність зеленого туризму — як економічного, екологічного та культурного явища — його розвиток потребує чітко визначених правових рамок. Саме нормативно-правове забезпечення створює умови для сталого функціонування галузі, сприяє збереженню природних ресурсів і культурної спадщини, а також гарантує безпеку та якість туристичних послуг. Тож, розвиток зеленого туризму в Україні підтримується законодавчою базою, яка включає ключові нормативні акти, такі як Закон України «Про туризм» (1995), Закон «Про природно- заповідний фонд України» (1992) та Закон «Про курорти» (2000), що спільно регулюють і стимулюють ініціативи сталого туризму. Крім того, український уряд активно підтримує зелений туризм через програми, спрямовані на модернізацію інфраструктури, надання податкових пільг та залучення інвестицій. В умовах триваючих процесів відновлення та реконструкції після конфліктів особлива увага приділяється відбудові та вдосконаленню інфраструктури зеленого туризму, що підкреслює її значущість для національної стійкості та сталого розвитку сільських регіонів.

Динаміка внеску зеленого туризму у ВВП туристичної галузі України,

представлена на рис. 2.6, наочно демонструє поступове зростання ролі сталих практик у національній туристичній економіці.

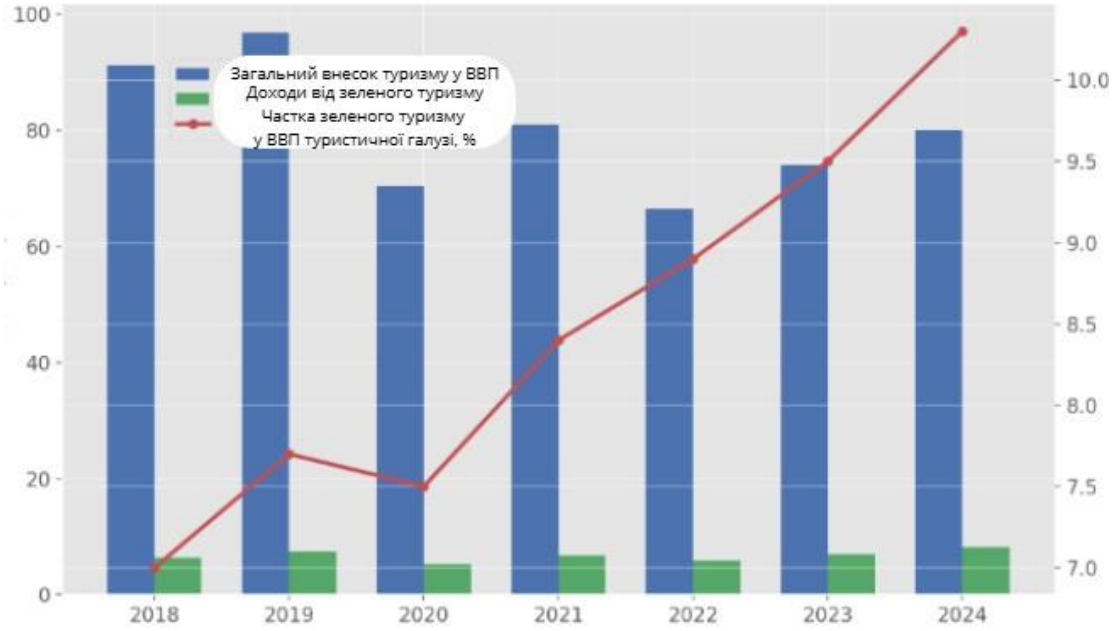

Рисунок 2.6 – Внесок зеленого туризму у ВВП туристичної галузі України

Джерело: побудовано автором на основі [53-55]

Зростання частки зеленого туризму у ВВП туристичної галузі України свідчить про поступову інтеграцію сталих практик у національну економіку. Дані демонструють стабільне зростання внеску зеленого туризму, що відображає посилення його ролі в структурі туристичної галузі України.

На перетині екологічних викликів і соціальних змін український туристичний простір переживає непомітну революцію. Зростання частки зеленого туризму у ВВП галузі – це не просто статистичний показник, а відображення глибоких перетворень у свідомості споживачів та бізнесу. Коли традиційні курорти борються з наслідками масового туризму, нові еко-садиби та природні парки демонструють стійкий ріст, доводячи економічну життєздатність моделі, орієнтованої на якість замість кількості.

Пандемія стала каталізатором процесів, що назрівали давно. Вимушена

пауза у міжнародному туризмі відкрила українцям красу власних регіонів, а страх перед закритими просторами переорієнтував потік мандрівників у ліси, на узлісся і сільські господарства. Це був момент істини для зеленого туризму – коли він перестав бути екзотикою для небагатьох і став масовим вибором для тих, хто шукав безпеку та автентичність.

Цікаво, що війна лише посилила цю тенденцію. Розвиток зеленого туризму в західних регіонах країни став своєрідною страховкою для туристичного бізнесу, демонструючи гнучкість та адаптивність сталих моделей. Коли великі готелі східних регіонів зупинили роботу, невеликі еко-садиби продовжили приймати гостей, ставши центрами не лише відпочинку, а й психологічної реабілітації.

Сьогодні можна говорити про формування нового типу туристичної економіки – децентралізованої, стійкої до зовнішніх шоків. Мережа невеликих сільських господарств, розкиданих по всій країні, виявилася значно стійкішою, ніж централізовані туристичні кластери. Це доводить, що малий бізнес у сфері зеленого туризму може бути не лише джерелом стабільного доходу для громад, а й гарантією національної туристичної безпеки.

Майбутнє українського туризму, схоже, формується за межами великих міст – у карпатських селах, на поліських болотах, у степових заповідниках. І ця трансформація несе з собою не лише економічні переваги, а й нову філософію подорожей – коли кожен турист стає не спостерігачем, а учасником відновлення гармонії між людиною та природою.

Український зелений туризм сьогодні – це складний організм, де традиційне сільське життя поєднується з інноваційними рішеннями. На зміну стихійному освоєнню природи прийшла продумана система, що об'єднує міжнародні стандарти, цифрові технології та автентичний досвід.

В кінці цього підпункту можна сказати, що ключовою перевагою стало активне запозичення глобальних практик. Включення Карпатського заповідника до програми ЮНЕСКО та впровадження еко-сертифікатів

відкривають нові можливості – від фінансових грантів до підвищення міжнародної привабливості.

Цифровізація кардинально змінила правила гри. Спеціалізовані платформи, віртуальні тури та системи онлайн-бронювання перетворили еко-подорожі з екзотики на доступний щоденний вибір.

Освіта формує нове покоління професіоналів. Академічні програми зі сталого туризму у партнерстві з європейськими університетами створюють потужний кадровий потенціал для майбутнього.

Різноманіття форматів – від сільського затишку до наукових експедицій – дозволяє задовольнити найрізноманітніші запити. Ця гнучкість робить український зелений туризм привабливим для всіх категорій мандрівників.

Зростання державної підтримки та економічного внеску підтверджує – зелений туризм перетворився з периферійного явища на стратегічний напрям розвитку. Особливе значення це набуває в контексті відбудови країни, де екологічно орієнтовані подорожі можуть стати потужним інструментом відновлення регіонів.

Україна поступово формує власну модель зеленого туризму – поєднання європейських стандартЯ з унікальним локальним досвідом, що відкриває нові перспективи для сталої туристичної індустрії.

2.3 Екологічні проблеми, що впливають на розвиток зеленого туризму в Україні

У період радянської влади, особливо з 1930-х до 1980-х років, Україна зазнала швидкої індустріалізації, перетворивши регіони, такі як Донбас, Кривий Ріг та Запоріжжя, на великі промислові центри. Цей розвиток орієнтувався на важку промисловість — зокрема металургію, вугільну галузь

та хімічне виробництво — часто на шкоду екологічним міркуванням.

У Донбасі масштабна видобувна діяльність у вугільній галузі та виробництво сталі призвели до значного забруднення повітря та води. Викиди шкідливих речовин із промислових об’єктів погіршували якість повітря, тоді як скидання неочищених промислових стоків забруднювало місцеві водойми. Подібним чином у Кривому Розі інтенсивний видобуток і переробка залізної руди спричинили накопичення важких металів у ґрунті та воді, що створювало ризики як для екосистем, так і для здоров’я населення. Запоріжжя, зосередження металургійної та хімічної промисловості, зазнало значного екологічного погіршення через викиди токсичних речовин у навколишнє середовище.

Ці промислові активності не лише погіршили стан довкілля, а й мали довгострокові наслідки для здоров’я місцевого населення. Відсутність ефективного екологічного регулювання та пріоритетність промислового виробництва над екологічною сталкістю в радянський період залишили спадщину екологічних проблем, з якими Україна продовжує боротися й сьогодні [62–63]. Представлена таблиця 2.5 узагальнює найбільш значущі екологічні катастрофи в Україні та показує їхні довгострокові наслідки для екологічного стану регіонів.

Україна формує нову філософію подорожей, де екологічно уражені території стають центрами формування сучасної екологічної свідомості. Замість традиційного уявлення про туризм як спосіб втечі від реальності, український досвід пропонує глибоке занурення в актуальні екологічні виклики сучасності.

Особливістю стає виникнення "екотуризму солідарності" – маршрутів, що поєднують відвідування постраждалих регіонів з практичною допомогою місцевим громадам. Туристи не лише спостерігають наслідки екологічних проблем, а й беруть участь у відновлювальних програмах, стаючи частиною колективного процесу відродження територій.

Таблиця 2.5 - Екологічні катастрофи в Україні: причини, наслідки та прямі збитки

Рік	Подія	Наслідки	Прямі збитки (USD)
1986	Аварія на Чорнобильській АЕС вибух реактора №4.	Одна з найсерйозніших ядерних катастроф в історії. Масове радіоактивне забруднення. Тисячі людей евакуйовано. Зона відчуження досі непридатна для життя, але використовується для наукових та туристичних цілей, пов'язаних із вивченням екології та історії катастрофи.	Понад $10 млрд
1995	Харківська водна криза - затоплення очисних споруд Диканівки.	Забруднення річки Уди призвело до місячного припинення водопостачання, постраждало понад 1 млн людей. Подія висвітлила слабкі місця водної інфраструктури країни.	$2,05 млрд
2004	Будівництво Бистроївського каналу у дельті Дунаю (об'єкт ЮНЕСКО).	Виникла загроза водно-болотним Екосистемам і перелітним птахам; подія викликала міжнародне занепокоєння та підкреслила конфлікт між економічним розвитком і охороною природи.	$6 млн
2007	Вибух на шахті «Засадко» у Донецьку.	Загинуло 101 шахтар; трагедія підняла питання екологічного погіршення через видобуток корисних копалин - забруднення повітря, води та ґрунту.	$12–15 млн
2023	Руйнування Каховської ГЕС під час війни.	Катастрофічне затоплення, викид 83 000 тонн важких металів у річку Дніпро. Масштабне руйнування екосистем та переселення громад.	$2,05 млд
2022 – 2024	Військові пожежі та Знищення природоохоронних територій - понад 20 000 пожеж.	Згоріло понад 750 000 га лісів та заповідних територій, включно з Національним природним парком«Святі Гори». Прискорена втрата біорізноманіття.	Понад $1,5 млрд
2022 – 2024	Токсичне забруднення та мінна небезпека через військові дії.	Екологічні збитки на $56,4 млрд 30% території України забруднено мінами та нерозірваними боєприпасами	$56,4 млрд

Джерело: побудовано автором на основі [36, 38, 39]

Мистецькі інтервенції в екологічно травмованих просторах створюють новий вимір туристичного сприйняття. Від відтворення традиційних ремесел з екологічно чистих матеріалів до створення арт-об'єктів із залишків промислового виробництва – кожен такий проект стає містком між минулим і майбутнім території.

Цей підхід формує нову етику мандрівника, де пріоритетами стають:

– Осмислена участь у відновленні екосистем
– Підтримка місцевих ініціатив та соціальних підприємств
– Поширення отриманого досвіду як інструменту екологічної освіти

Таким чином, український туризм перетворюється з галузі розваг на потужну соціально-екологічну практику, де кожна подорож стає внеском у відбудову екологічно стійкого майбутнього.

У нашому контексті важливо наголосити, що вибух на реакторі №4 Чорнобильської АЕС у 1986 році став однією з найбільш катастрофічних технологічних аварій в історії людства. Негайні наслідки включали масштабне радіоактивне забруднення, переселення сотень тисяч людей та створення 30-кілометрової зони відчуження. Проте, окрім початкової трагедії, Чорнобильська зона відчуження (ЧЗВ) перетворилася на парадоксальний простір, де екологічні процеси та туризм взаємодіють унікальними та часто суперечливими способами. З екологічної точки зору, ЧЗВ непередбачувано стала однією з найбільших примусових природоохоронних територій у Європі. Відсутність людської діяльності протягом останніх десятиліть сприяла відновленню численних видів, включаючи рідкісних і зникаючих тварин, таких як рись, вовк, кабан та навіть коні Пржевальського.

Це явище стимулювало розвиток наукових досліджень, присвячених повторному заселенню територій (rewilding) та стійкості екосистем у постантропогенних ландшафтах. Дослідження показують, що, незважаючи на наявність радіаційних «гарячих точок», флора і фауна адаптувалися до зміненого середовища, кидаючи виклик попереднім уявленням про довгостроковий вплив ядерних аварій на біорізноманіття.

Одночасно ЧЗВ стала визначним об’єктом «темного туризму» — форми подорожей, пов’язаних із відвідуванням місць смерті, катастроф і трагедій. Щороку тисячі туристів відвідують Чорнобиль, Прип’ять та прилеглі території, прагнучи не лише побачити залишки інфраструктури радянської епохи, а й відчути моторошну тишу середовища, призупиненого у часі. Хоча

такий туризм порушує етичні питання, він також сприяє збереженню пам’яті, відкриває економічні можливості для місцевих громад та підтримує екологічну освіту за умови належного регулювання.

Таким чином, Чорнобильська зона відображає складну взаємодію між екологічним відновленням і культурною пам’яттю. Вона слугує як «живою лабораторією» для екологів, так і простором для рефлексії для тих, хто взаємодіє з наслідками промислового ризику та стійкості. [56] Україна продовжує стикатися з низкою критичних екологічних проблем, що виникають через нестале управління природними ресурсами. Серед найактуальніших — несанкціоноване вирубування лісів у Карпатському регіоні та екологічні наслідки розвитку гідроенергетичної інфраструктури.

Карпатський гірський масив, який характеризується високим біорізноманіттям і є одним із ключових «гарячих» регіонів біорізноманіття, зазнає значного тиску через незаконну вирубку лісів. Незважаючи на національні нормативні акти та міжнародні зобов’язання, контроль за дотриманням правил залишається недостатнім через структурну корупцію, обмежену інституційну спроможність та дефіцит ресурсів для ефективного моніторингу. Екологічні наслідки цієї діяльності включають деградацію ґрунтів через ерозію та зсуви, зміну локального клімату, втрату природних середовищ існування ендемічних видів та порушення водного режиму басейнів. Соціально-економічні наслідки полягають у гальмуванні розвитку екотуризму, що є важливим механізмом сталого розвитку гірських громад, а також у зростанні недовіри до органів державного контролю та ускладненні реалізації природоохоронних ініціатив.

Розвиток гідроенергетичних об’єктів — особливо на екологічно чутливих річках, таких як Дністер та Тиса — є ще однією проблемою. Хоча гідроенергетика пропонується як чиста альтернатива енергетики, її впровадження без належних заходів безпеки загрожує водним екосистемам. Такі проекти можуть серйозно змінювати морфологію річок, фрагментувати

середовища існування та перешкоджати міграційним шляхам риб і біологічним коридорам. На річці Дністер пропоноване будівництво дамб ставить під загрозу водно-болотні зони, визначені міжнародними угодами, та порушує території, важливі для перелітних видів. Подібні наслідки спостерігаються на Тисі, де гідрологічні зміни порушують традиційні сільськогосподарські та рибальські практики у приповеневих громадах. Ці проекти часто реалізуються за обмеженої участі громадськості та недостатньої екологічної оцінки, що викликає занепокоєння щодо прозорості та дотримання міжнародних рамок, таких як Конвенція Еспо. Відсутність інтегрованого управління басейнами річок посилює ризики для природи та людських громад. [57]

Поряд із антропогенними загрозами навколишньому середовищу, значну небезпеку для біорізноманіття та сталого розвитку регіонів становлять і стихійні лиха, зокрема масштабні пожежі (рис. 2.7).

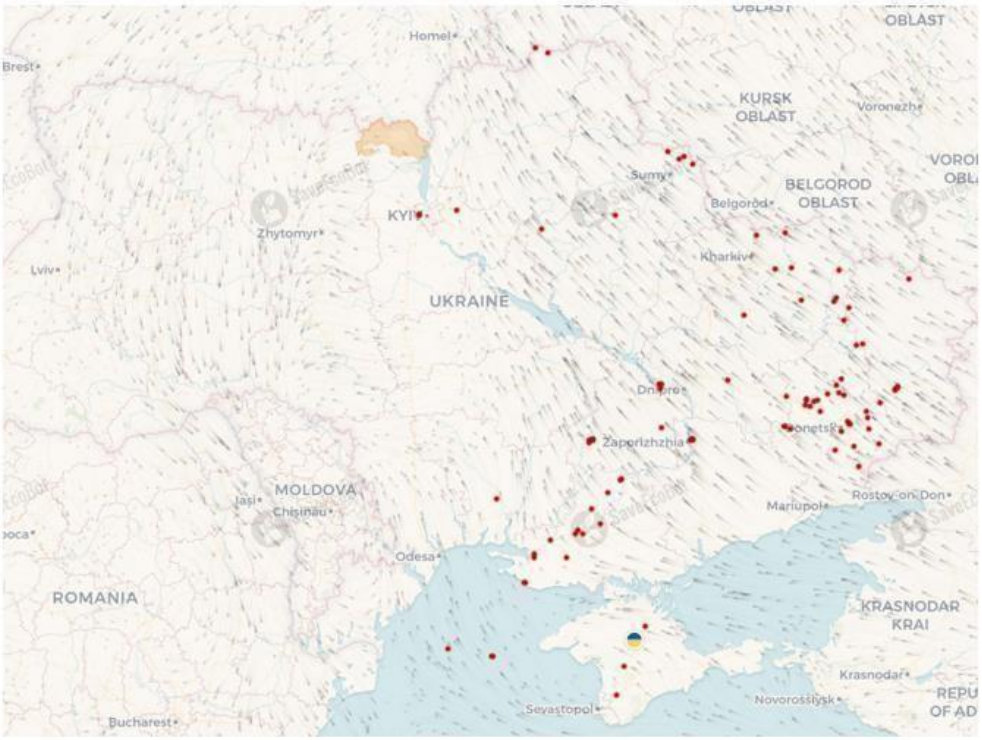

Рисунок 2.7 – Лісові пожежі в Україні за 2022–2024 роки

Джерело: [48]

Рис. 2.7 надає просторовий огляд поширення лісових пожеж на території України у період з 2022 по 2024 рік. Червоні маркери позначають райони з інтенсивною пожежною активністю, визначені за допомогою супутникових систем спостереження та зібрані за допомогою інструментів екологічного моніторингу, включаючи платформи SaveEcoBot та NASA FIRMS. Спостерігається помітне скупчення випадків пожеж у східних та південних областях — особливо в Донецькій, Луганській та Запорізькій. Ці зони, що розташовані в межах або поблизу активних районів збройного конфлікту, зазнали різкого зростання неконтрольованих загорянь. Пошкодження природної рослинності, знищення лісових екосистем та степові пожежі часто прямо пов’язані з військовими діями та артилерійськими обстрілами. Екологічні наслідки є значними. Сучасні оцінки показують, що протягом цього періоду вогнем охоплено понад 750 000 гектарів лісів та охоронюваних територій, включно з екологічно чутливими районами, такими як Національний природний парк «Святі Гори», що зазнав значної деградації.

Пожежі в цих зонах призводять до втрати середовищ існування видів, ерозії ґрунтів та викидів значних обсягів вуглекислого газу та шкідливих домішок у повітря, що посилює впливи кліматичних змін. Таким чином, представлена карта слугує не лише записом екологічних порушень, а й наочним свідченням екологічних збитків, спричинених триваючим конфліктом. Вона підкреслює зростаючу необхідність координації міжнародних зусиль у сфері відновлення довкілля та збереження біорізноманіття у післявоєнній Україні.

Підсумовавши, можна сказати, що екологічні виклики в Україні відкривають новий вимір для розвитку зеленого туризму. Постраждалі території – від Чорнобиля до зон бойових дій – перетворюються на унікальні простори, де екологічна криза стає основою для глибокого туристичного досвіду. Це вже не лише спостереження за природою, а скоріше занурення в складний взаємозв'язок між людиною, історією та довкіллям.

Сьогодні формується новий тип туристичної взаємодії – "туризм пам'яті", який поєднує екологічну свідомість з усвідомленням історичних подій. Відвідувачі таких територій стають не пасивними спостерігачами, а активними учасниками процесу осмислення минулого та відновлення майбутнього. Цей підхід перетворює травматичний досвід на потужний ресурс для розвитку.

Таким чином, український зелений туризм розвивається як унікальне явище, що поєднує:

– екологічну відповідальність;

– збереження історичної пам'яті;

– активну участь відвідувачів у відновлювальних процесах.

Цей синтез відкриває нові перспективи для регіонів, що зазнали екологічних ушкоджень, перетворюючи їх на майданчики для інноваційного розвитку, де туризм стає інструментом як економічного відродження, так і соціально-екологічного відновлення.

Висновки за розділом 2

Україна має величезний природний потенціал для розвитку зеленого туризму. Родючі чорноземи, мальовничі ліси та багаті водні ресурси слугують основою для екологічно орієнтованого відпочинку, забезпечуючи високий рівень біорізноманіття та численні можливості для рекреаційних активностей. Гірські масиви Карпат і Криму та охоронювані природні території, такі як національні парки і біосферні резервати, створюють унікальні умови для екотуристичних подорожей і наукових досліджень. Різноманітний клімат сприяє існуванню численних екологічних зон, що відкриває широкі горизонти для розвитку різних видів зеленого туризму.

Сучасний розвиток зеленого туризму в Україні визначається активною державною підтримкою, цифровими платформами, міжнародною еко-сертифікацією та освітніми ініціативами. Використання мобільних додатків, онлайн-бронювання та інтерактивних карт значно підвищує доступність і конкурентоспроможність туристичних продуктів. Різноманітні форми зеленого туризму, включно з агротуризмом та екотуризмом, активно інтегруються в національну економіку та сприяють розвитку локальних громад. Зростання внеску зеленого туризму у ВВП туристичного сектору свідчить про стратегічну важливість цього напряму для стійкого розвитку регіонів країни.

Водночас Україна стикається з рядом серйозних екологічних викликів, що безпосередньо впливають на розвиток зеленого туризму. Історична індустріалізація, катастрофа на Чорнобильській АЕС, незаконна вирубка лісів, будівництво гідроенергетичних об’єктів та масштабні лісові пожежі створюють суттєві екологічні ризики. Пошкодження природних середовищ, деградація ґрунтів і водних ресурсів негативно впливають на біорізноманіття та обмежують можливості сталого розвитку туристичного сектору. Водночас деякі території, зокрема Чорнобильська зона, демонструють несподівано позитивні природні процеси, одночасно слугуючи платформою для наукових досліджень і темного туризму, що підкреслює необхідність комплексного та інтегрованого підходу до розвитку зеленого туризму в Україні.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1 Інституційно-правові напрями формування програми розвитку зеленого туризму в Україні

В останні роки Україна активно прагне інтегрувати принципи сталого розвитку у різні аспекти соціально-економічного життя, включно з туристичною галуззю. Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році та прийняття Цілей сталого розвитку ООН значно трансформували національні політичні рамки.

На сьогодні Україна акцентує увагу на екологічно відповідальних та інклюзивних економічних моделях, де зелений туризм — що включає як еко-, так і агротуризм — виступає стратегічним інструментом для відродження сільських територій, збереження природної та культурної спадщини, а також зміцнення процесів децентралізації. Цей фокус набув ще більшої ваги в умовах післяпандемійного відновлення та триваючого військового конфлікту, які потребують реорганізації внутрішнього туризму для підвищення стійкості місцевих громад та забезпечення сталого управління природними ресурсами. У таблиці 3.1 представлено узагальнену інформацію про ключові інституції, що відіграють важливу роль у відповідній сфері. Для кожної з них наведено рік заснування, основні обов’язки, а також місію та стратегічний фокус, що визначають стратегічні пріоритети їх діяльності.

Тож, таблиця наведена вище представляє ключові органи та організації, що формують інституційне підґрунтя для розвитку екологічно орієнтованих туристичних практик. Однак ефективність їх діяльності значною мірою залежить від наявності чіткої нормативно-правової бази та стратегічних

орієнтирів, які визначають загальні рамки функціонування галузі.

Таблиця 3.1 – Інституційна структура розвитку зеленого туризму в Україні

Інституція	Рік заснування	Основні обов'язки	Місія та стратегічний фокус
Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ)	2020	Розробка та реалізація туристичної політики; стратегічне планування; сприяння міжнародному співробітництву	Підвищення конкурентоспроможності України у сфері туризму через сталий розвиток та глобальну видимість
Міністерство інфраструктури та територіального розвитку	2010	Розвиток транспортної та туристичної інфраструктури; регіональне планування та інвестиції; координація місцевих проектів	Забезпечення інтегрованого регіонального розвитку з акцентом на туризм як рушійну силу
Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів	1991	Охорона природних екосистем; нагляд за заповідними територіями; підтримка екологічних ініціатив	Сприяння екологічній сталості та розвитку екотуризму, інтеграція природоохоронної політики в національні та регіональні стратегії, підтримка сталого використання природних ресурсів.
Міністерство аграрної політики та продовольства	1992	Підтримка аграрного та сільського секторів; розвиток сільського туризму; сприяння агротуристичним підприємствам	Зміцнення сільських економік через сталу диверсифікацію за рахунок агротуризму
Місцеві органи влади та об'єднані територіальні громади (ОТГ)	2015	Реалізація місцевих туристичних ініціатив; залучення державно-приватних інвестицій; співпраця з громадським сектором	Стимулювання місцевого економічного розвитку через туризм та участь громад у управлінні

Джерело: побудовано автором на основі [59]

Продовжуючи розбір інституційної рамки необхідно зазначити момент про просування та управління зеленим туризмом в Україні. Воно здійснюється на основі міцної інституційної структури під керівництвом ключових міністерств та агентств. Міністерство аграрної політики та продовольства

України відіграє провідну роль, інтегруючи зелений туризм у ширші стратегії розвитку сільських територій. Як зазначено в офіційних політичних документах, цей вид туризму розглядається як динамічний механізм відродження сільських економік, збереження культурних ландшафтів та створення додаткових джерел доходу для фермерських господарств (Minagro.gov.ua). Міністр Микола Сольський підкреслив, що розвиток зеленого туризму надає «новий імпульс для сільських територій», посилюючи їх соціально-економічну стійкість без шкоди для традиційної ідентичності.

Доповнюючи це, Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ) очолює національну туристичну стратегію, маючи мандат на диверсифікацію туристичних продуктів, розширення регіональних пропозицій та узгодження політики України в сфері екотуризму з міжнародними та європейськими стандартами. Агентство активно підтримує впровадження механізмів екологічної сертифікації та практик сталого туризму відповідно до Європейського зеленого курсу та міжнародних найкращих практик.

Цілі Агентства в галузі зеленого туризму, що відображають комплексний підхід до його розвитку, візуалізовані на рисунку 3.1.

Рисунок 3.1 – Цілі Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ)

Джерело: побудовано автором на основі [60]

Далі варто деталізувати кожну із цілей. Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ) має потенціал стати центральним драйвером модернізації та сталого перетворення туристичної галузі України. Ключовим аспектом його майбутньої ролі є лідерство у цифровізації туристичних послуг, включно зі створенням інтегрованих онлайн-платформ для планування подорожей, віртуальних турів та аналізу ринкових даних. Ці ініціативи спрямовані на підвищення конкурентоспроможності українського туризму та покращення доступності для внутрішніх і міжнародних відвідувачів.

Ще одним пріоритетом ДАРТ є узгодження туристичної політики України зі стандартами Європейського Союзу у сфері екології та сталого розвитку. Агентство активно сприяє впровадженню систем еко-сертифікації, таких як EU Ecolabel та EMAS (Eco-Management and Audit Scheme), що сприятиме інтеграції України на європейський ринок зеленого туризму та залученню екологічно свідомих туристів. ДАРТ також має стати каталізатором розвитку регіонального туризму, підтримуючи процеси децентралізації. Надання повноважень місцевим органам влади та громадам стимулює створення різноманітних регіонально-орієнтованих туристичних продуктів, особливо в сільських та недостатньо розвинутих територіях, що сприяє збалансованому економічному зростанню.

Міжнародна співпраця також виділяється як стратегічний пріоритет. Через партнерства з організаціями, такими як Всесвітня туристична організація ООН, програми ЄС та глобальні туристичні мережі, агентство прагне мобілізувати фінансування, обмінюватися найкращими практиками та впроваджувати інноваційні підходи, адаптовані до потреб українського туристичного сектору. Розвиток людського капіталу є ще одним важливим напрямом діяльності агентства. ДАРТ планує тісно співпрацювати з навчальними закладами для створення професійних тренінгів, сертифікаційних програм та навчальних планів, спрямованих на підготовку кваліфікованих фахівців, здатних підтримувати сталий розвиток туризму в

Україні.

Для досягнення цих цілей Україна активно використовує низку каналів узгодження національної туристичної політики з європейськими стандартами, що візуалізовано на рисунку 3.2.

Рисунок 3.2 – Канали узгодження національної туристичної політики з європейськими стандартами

Джерело: побудовано автором на основі [61]

Як вже неодноразово зазначалося, цифрові технології трансформують операційне середовище зеленого туризму. Онлайн-платформи для бронювання, мобільні додатки, віртуальні тури та інтерактивні карти маршрутів значно покращують доступ до ринку та залучення клієнтів для сільських туристичних підприємств. Ці інструменти також підтримують туристичне планування на основі даних, моніторинг ресурсів та оцінку впливу. Кілька українських університетів і громадських організацій реалізували пілотні еко-цифрові платформи, які популяризують сертифіковані еко-садиби, картографують заповідні території та поєднують туристів із місцевими досвідом. Ці інновації підвищують видимість, прозорість і конкурентоспроможність пропозицій сільського туризму України як на національному, так і на міжнародному ринку.

Не менш важливою є роль зеленого туризму у зміцненні післявоєнної стійкості та соціального відновлення. Однією з найвагоміших характеристик зеленого туризму є його стійкість. Порівняно з масовим туризмом, він потребує мінімальної інфраструктури, швидко адаптується до змінних умов і

забезпечує робочі місця на місцевому рівні. У контексті післявоєнного відновлення зелений туризм може сприяти психосоціальній реабілітації, допомагаючи переміщеним особам відновити зв'язок із рідною землею через природу, культурне занурення та участь у житті громади. Крім того, він сприяє соціальній згуртованості, особливо в багатокультурних або постконфліктних громадах, формуючи спільну ідентичність навколо місцевої спадщини та природних ресурсів.

У контексті війни та національної реконструкції Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ) розглядає зелений туризм як стратегічний механізм економічного відновлення, соціальної згуртованості та культурної стійкості. Пріоритет надається розвитку екологічно орієнтованих практик та збереженню нематеріальної спадщини, що сприяє психологічній підтримці населення та зміцненню локальних громад.

Важливо розібрати економічну інклюзію та локальний розвиток. Зелений туризм пропонує децентралізовану модель, здатну стимулювати мікропідприємництво, підтримку сімейних садиб і розвиток сільських територій. Це сприяє реалізації Цілей сталого розвитку ООН «Подолання бідності» та ЦСР 1 «Зменшення нерівності».

Також важливою є економічна диверсифікація: у регіонах, залежних від монокультурного сільського господарства, зелений туризм активізує попит на локальні продукти, ремесла та культурні послуги, інтегруючи туризм у місцеву економіку та забезпечуючи довгострокову сталість.

Щодо екологічного управління та кліматичної адаптації необхідно зазначити, що зелений туризм сприяє збереженню біорізноманіття, управлінню природними ресурсами та розширенню охоронюваних територій. Екотуристичні ініціативи підтримують ЦСР 13 «Боротьба зі зміною клімату» та ЦСР 15 «Життя на землі», водночас виконуючи функцію неформальної екологічної освіти. Без сумнівів, момент щодо культурної спадщини та національної ідентичністі є важливим. Туризм відіграє ключову роль у

збереженні традиційних ремесел, кулінарної спадщини та народної архітектури, особливо в етнічно різноманітних регіонах. Це зміцнює міжпоколінні зв'язки, національну гордість та м'яку силу України.

Крім цього зазначимо, що зелений туризм виступає містком до гармонізації з європейськими стандартами сталого розвитку. Розглядається впровадження екологічної сертифікації, зокрема EU Ecolabel, Системи екологічного менеджменту та аудиту та стандартів Глобальної ради зі сталого туризму. Розвиток зеленого туризму в Україні регулюється комплексною правовою та політичною рамкою, що включає національні законодавчі акти, державні програми, екологічні стратегії та євроінтеграційні документи. Ці засади спрямовані на забезпечення сталого використання природних ресурсів, підтримку місцевих громад та інтеграцію екотуризму в ширший контекст регіонального розвитку. Розвиток зеленого туризму в Україні регулюється комплексною правовою та політичною рамкою (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Правові засади розвитку зеленого туризму в Україні

Нормативний документ	Ключовий зміст
Закон України «Про туризм» (2023)	Регулює туристичну галузь, офіційно включає екологічний та сільський туризм як окремі категорії, сприяє розвитку сталих туристичних практик.
Закон «Про природно-заповідний фонд України»	Встановлює правові механізми охорони та використання заповідних територій, що є основою для екотуризму та природоохоронної діяльності.
Державна стратегія регіонального розвитку до 2027 року	Визначає туризм як інструмент децентралізації, стимулювання місцевого розвитку та забезпечення регіональної сталості.
Концепція розвитку туризму та курортів до 2026 року	Формує пріоритети для внутрішнього туризму, акцентує увагу на зеленому туризмі як перспективному напрямі.
Національна економічна стратегія до 2030 року	Визначає «зелену економіку» та сталий туризм як ключові напрями економічного зростання, інтегрує екологічні принципи в розвиток галузі.

Джерело: побудовано автором на основі [62]

Сукупність нормативно-стратегічних документів, представлена в таблиці, становить концептуальне підґрунтя для розвитку зеленого туризму в

Україні. Вона забезпечує нормативну визначеність, політичну узгодженість та інтеграцію екологічних засад у туристичну політику держави. Реалізація зазначених положень сприяє формуванню сталих туристичних практик, адаптованих до національного та регіонального контексту, з урахуванням принципів сталого розвитку та екосистемного підходу. Місцеві органи влади також залучені до створення регіональних стратегій, що підтримують зелений туризм через екологічні маршрути, локальний брендинг та збереження культурної спадщини.

Якщо говорити про політичний пріоритет, ним виступає зелений туризм у рамках Порядку денного сталого розвитку. Зеленому туризму останнім часом надається роль ключового елементу політики сталого розвитку України, що тісно пов'язаний із Цілями сталого розвитку ООН до 2030 року. Він слугує як механізм відродження сільських територій, так і платформа для екологічного та культурного збереження. Україна офіційно прийняла Порядок денний сталого розвитку до 2030 року та 17 Цілей сталого розвитку у 2019 році за указом Президента. З того часу ці цілі відіграють орієнтуючу роль у формуванні політики, особливо у контексті відновлення після повномасштабного вторгнення 2022 року. Як зазначає Програма розвитку ООН (UNDP), політична траєкторія України дедалі більше орієнтована на стійкість, «зелену» реконструкцію та відповідність стандартам ЄС у сфері охорони довкілля.

Також варто розглядати зелений туризм як інструмент політики, що визначається як екологічно свідомі подорожі, які підтримують місцеві громади та сприяють збереженню біорізноманіття. Він отримав цільову підтримку з боку Міністерства аграрної політики та продовольства.

Для реалізації цієї політичної траєкторії на практиці запропоновано конкретні інституційні механізми, ключові з яких представлено на рисунку 3.3.

Рисунок 3.3 – Інституційний ландшафт впровадження політики зеленого туризму в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [63]

Таким чином, ці заходи сприяють економічній диверсифікації у сільських районах одночасно з просуванням принципів сталого розвитку. Слід зазначити, що Національна стратегія розвитку туризму та курортів до 2026 року, розроблена Міністерством економіки, окреслює сучасне бачення трансформації туристичної галузі через призму сталого розвитку.

Це стратегічне бачення деталізується через низку ключових цілей трансформації, які систематизовано на рисунку 3.4.

Через такий підхід зелений туризм виступає не лише економічним каталізатором, а й інструментом довгострокового екологічного та культурного управління. Важливо звернути увагу на те, що Україна активно бере участь у міжнародних освітніх та розвитку програмах, спрямованих на зміцнення зеленого туризму.

Рисунок 3.4 – Ключові цілі трансформації національного туристичного сектору

Джерело: побудовано автором на основі [64]

Провідним прикладом є проект Erasmus+ «Зелений туризм: трансформація українського туризму», який реалізується Сумським державним університетом. Ця ініціатива передбачає: передавання знань від партнерів з ЄС, розробку навчальних програм у сфері сталого туризму, нарощування спроможностей зацікавлених сторін, сертифікаційні програми для підприємств екологічного туризму.

Крім того, варто згадати Закарпатський регіон на заході України, який демонструє успішну регіональну реалізацію зеленого туризму. Понад 360 сільських садиб надають послуги еко-туризму, сприяючи збереженню традиційних засобів існування, охороні довкілля та розвитку місцевого підприємництва. Ці об’єкти слугують не лише економічними центрами, а й живими моделями сталого розвитку та залучення громади.

Описані ініціативи та практики впроваджуються в рамках цілісної системи, ключові елементи якої – напрями розвитку, інституції та правове забезпечення – систематизовано в таблиці 3.3.

Отже, проведене дослідження дає змогу констатувати, що становлення зеленого туризму в Україні відбувається в руслі формування цілісної та багаторівневої інституційно-правової архітектоніки. Її фундамент вибудовано на чотирьох взаємопов’язаних стовпах.

Таблиця 3.3 – Інституіно-правове забезпечення розвитку зеленого туризму в Україні

Напрям розвитку	Інституції, що забезпечують	Правове та стратегічне регулювання	Очікуваний ефект
Економічна інклюзія та локальний розвиток	Міністерство аграрної політики та продовольства, об'єднані місцеві територіальні громади, ДАРТ	Закон «Про туризм» (2023), Держ. стратегія регіонального розвитку до 2027	Розвиток мікропідприємництва, підтримка сімейних туристичних садиб та сприяння соціальній рівності між містом і селом
Економічна диверсифікація та агротуризм	МінАПК (Міністерства аграрної політики та продовольства України), місцеві органи влади	Нац. економічна стратегія до 2030, Концепція розвитку туризму та курортів до 2026	Попит на локальні продукти, ремесла, культурні послуги
Екологічне управління та кліматична адаптація	Міністерство захисту довкілля, ДАРТ, місцеві громади	Закон «Про природно-заповідний фонд України», ЦСР 13 («Клімат»), ЦСР 15 («Життя на землі»)	Збереження біорізноманіття, розширення охоронюваних територій, екологічна освіта
Культурна спадщина та національна ідентичність	Міністерство культури, місцеві громади, ДАРТ	Концепція розвитку туризму до 2026, Порядок денний ООН до 2030	Збереження ремесел, кулінарної спадщини, міжпоколінні зв'язки, м'яка сила України
Цифровізація та інновації	ДАРТ, університети, громадські організації	Європейський зелений курс, Erasmus+ «Зелений туризм»	Онлайн-платформи, еко-цифрові сервіси, сертифікація
Міжнародна інтеграція та співпраця	ДАРТ, UNWTO (всесвітня туристична організація ООН), ЄС, UNDP (програма розвитку ООН)	EU Ecolabel, EMAS (система екологічного менеджменту та аудиту), стандарти GSTC (глобальні стандарти сталого туризму)	Гармонізація з європейськими стандартами, залучення інвесторів, обмін практиками
Регіональні приклади (Закарпаття)	Місцеві громади, садиби	Місцеві програми розвитку туризму	Збільшення кількості еко-садиб як моделі сталого розвитку

Джерело: побудовано автором на основі [59-64]

По-перше, це розгалужена інституційна екосистема, де провідні органи державної влади синхронізують зусилля з місцевими громадами. Подібна синергія забезпечує послідовну реалізацію стратегічних завдань на всіх рівнях — від загальнодержавного до локального.

По-друге, продумана нормативно-стратегічна палітра об’єднує спеціалізоване законодавство з ключовими політиками національного розвитку. Такий симбіоз створює надійний правовий простір для впровадження екологічно зрілих та соціально орієнтованих туристичних практик.

По-третє, недвозначний євроінтеграційний вектор знаходить своє втілення у залученні міжнародних програм та прагненні відповідати вимогам європейської еко-сертифікації. Це не лише підвищує стандарти якості, але й відкриває двері до перспективних ринків.

Нарешті, орієнтація на практичну ефективність знаходить своє підтвердження в успішних регіональних кейсах, таких як розквіт сільських садиб Закарпаття чи освітні ініціативи в рамках євроінтеграційних проектів. Ці живі приклади переконливо демонструють, як державна політика трансформується в реальні економічні, соціальні та екологічні переваги.

Отже, сформована в Україні інституційно-правова модель створює не лише умови для розвитку перспективної галузі, але й перетворює зелений туризм на потужний важель сталої та стійкої трансформації всієї країни.

3.2 Економічні та організаційні механізми реалізації програми розвитку зеленого туризму в Україні

Успішна реалізація стратегії розвитку зеленого туризму потребує не лише концептуального бачення, а й чітко визначених економічних та

організаційних механізмів, здатних забезпечити її практичне втілення. В умовах сучасних екологічних викликів та зростаючого попиту на сталий туризм, особливої актуальності набуває формування системи стимулів, інституційної підтримки та управлінських інструментів, які сприяють переходу до екологічно відповідального туристичного сектору. Застосування таких механізмів дозволяє не лише підвищити ефективність використання природних ресурсів, а й забезпечити соціально-економічну стабільність регіонів, що спеціалізуються на туризмі.

Тож, реалізація стратегії розвитку зеленого туризму неможлива без ефективного економічного інструментарію, який забезпечує фінансову життєздатність екологічно орієнтованих ініціатив. Одним із ключових механізмів є фінансове стимулювання суб’єктів туристичної діяльності, що впроваджують принципи сталості. Зокрема, податкові пільги для об'єктів, сертифікованих за стандартами схеми екологічного управління та аудиту, глобальної рада зі сталого туризму та за міжнародним стандартом ISO 14001 системи екологічного управління, сприяють зниженню витрат на екологічну модернізацію та підвищують інвестиційну привабливість сектору. Додатково, державні та міжнародні гранти, а також субсидії, спрямовані на підвищення енергоефективності, водозбереження та зменшення викидів, формують основу для переходу до ресурсозберігаючих технологій у туристичній інфраструктурі.

Важливим елементом є зелене кредитування, яке передбачає надання банками спеціальних фінансових умов для реалізації екологічних проєктів. Такі механізми дозволяють малим і середнім підприємствам отримати доступ до капіталу для впровадження сталих практик, зокрема будівництва екологічних готелів, створення екомаршрутів або впровадження систем управління відходами.

У контексті економічного планування доцільним є застосування принципів просторового зонування, що дозволяє визначити території з високим потенціалом для розвитку зеленого туризму. Це сприяє оптимізації

використання природних ресурсів та зменшенню антропогенного навантаження на екосистеми. Водночас, впровадження платних екослуг — таких як екостежки, гіди, екоосвітні програми — не лише генерує додаткові доходи для місцевих громад, а й підвищує екологічну свідомість туристів.

Окрему увагу слід приділити механізмам компенсації за збереження природних ресурсів, які можуть реалізовуватись через створення екологічних фондів або запровадження платежів за екосистемні послуги. Такі інструменти дозволяють фінансово підтримувати зусилля місцевих громад, спрямовані на охорону довкілля, та формують основу для довгострокової екологічної стабільності туристичних територій. Відповідно, системи сертифікації виступають інструментом інтеграції екологічних критеріїв у практику туристичних підприємств.

Окрім фінансових механізмів, ключову роль у впровадженні екологічних стандартів відіграють системи добровільної сертифікації, що деталізовано в таблиці 3.4.

Економічні та організаційні механізми є ключовими інструментами реалізації стратегії зеленого туризму. Фінансові стимули створюють умови для екологічної трансформації туристичних об’єктів, тоді як сертифікація, інституційна підтримка та цифрові рішення забезпечують системність і відповідність міжнародним стандартам. Їхнє комплексне застосування сприяє сталому розвитку туристичних територій та підвищенню їх конкурентоспроможності.

Реалізація стратегії сталого розвитку туризму передбачає не лише економічну підтримку, а й ефективну організаційну структуру, здатну забезпечити координацію, стандартизацію та інтеграцію екологічних принципів у практику туристичних суб’єктів.

Таблиця 3.4 – Сертифікаційні системи сталого туризму: міжнародний та національний контекст

Назва сертифікації	Опис	Сфера застосування
EMAS — Схема екологічного управління та аудиту	Добровільна система ЄС для оцінки, покращення та публічного звітування про екологічну ефективність	Туризм, промисловість, муніципалітети, природні парки
GSTC Глобальна рада зі сталого туризму	Міжнародна організація, що розробляє глобальні критерії сталого туризму	Готелі, туроператори, туристичні напрямки
ISO 14001 — Міжнародний стандарт системи екологічного управління	Стандарт управління довкіллям, гармонізований як ДСТУ ISO 14001:2015	Будь-які організації, включно з туристичними об'єктами
Зелений журавлик	Національна програма екологічного маркування, що відповідає ISO 14024 та EU Ecolabel	Готелі, бази відпочинку, кемпінги, садиби
Green Key	Міжнародна екологічна сертифікація, доступна в Україні	Готелі, хостели, конференц-центри, кемпінги
ДСТУ сертифікації	Національні стандарти якості та сталості у туризмі	Сільський туризм, хостели, гіди, ТІЦ, пляжі, яхтові гавані
Q-BOX (NTO.UA)	Знак якості туристичних об'єктів, що включає сертифікат, табличку та стікери	Готелі, садиби, ТІЦ, СПА, екостежки, медичний туризм

Джерело: побудовано автором на основі [66]

Організаційні механізми охоплюють широкий спектр інструментів — від міжсекторальної взаємодії та інституційної підтримки до сертифікації, освітніх програм і цифрових рішень. Їхнє узгоджене функціонування є необхідною умовою для формування системного підходу до управління зеленим туризмом, що відповідає як національним пріоритетам, так і міжнародним стандартам сталого розвитку.

Важливим елементом організаційного забезпечення сталого туризму є впровадження міжнародних стандартів, таких як EMAS, GSTC та ISO 14001, що дозволяють об’єктивно оцінити екологічну ефективність туристичних об’єктів та забезпечити їх відповідність глобальним критеріям. Практична реалізація організаційних механізмів сталого туризму в Україні вже

демонструє позитивні результати на локальному рівні. Нижче наведено приклади ініціатив, що ілюструють ефективність координації, сертифікації, освітніх програм та цифрових рішень.

Наочно це демонструють конкретні приклади українських ініціатив, зведені в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Ефективність організаційних механізмів сталого туризму на прикладі українських ініціатив

Організаційний механізм	Приклад кейсу в Україні
Освіта та просвіта	Курси з зеленого туризму від ГО «Екотур» у Львівській області
Інституційна координація	Спільні проєкти ОТГ та екоактивістів у Карпатах (екостежки, сортування відходів)
Сертифікація та стандартизація	Готель «Reikartz Карпати» — сертифікований за стандартом Green Key
Цифрові платформи	Онлайн-карта екостежок Полісся, створена за підтримки ПРООН

Джерело: побудовано автором на основі [67]

Представлені кейси підтверджують, що комплексне застосування організаційних механізмів сприяє формуванню екологічно відповідального туристичного середовища. Вони також слугують орієнтиром для масштабування сталих практик у інших регіонах України.

Формування екологічної свідомості серед учасників туристичного процесу є необхідною умовою для сталого розвитку. Підготовка кадрів у сфері зеленого туризму через професійні курси, тренінги та освітні програми сприяє підвищенню якості послуг і впровадженню екологічних практик. Водночас, інформаційні кампанії для туристів і місцевих жителів щодо екомаркування, поводження з відходами та збереження біорізноманіття формують культуру відповідального споживання та підтримують екологічну поведінку на рівні громади. Для узагальнення ключових напрямів організаційного забезпечення стратегії сталого туризму доцільно представити їх у структурованій формі. Піраміда нижче ілюструє логіку взаємодії між основними механізмами, що

формують цілісну модель управління.

Взаємозв'язок цих механізмів у структурі управління візуалізовано у вигляді піраміди на рисунку 3.5.

Рисунок 3.5 – Базис механізмів управління зеленим туризмом

Джерело: побудовано автором на основі [68]

Запропонована візуалізація демонструє, що ефективна реалізація стратегії потребує послідовного поєднання освітніх, інституційних, нормативних та цифрових компонентів. Їхня взаємодія забезпечує системність і стійкість розвитку туристичних територій.

Конкретні механізми та очікувані результати такого поєднання детально представлені в Таблиці 3.6.

Цифровізація туристичної сфери відкриває нові можливості для реалізації стратегії сталого розвитку. Створення онлайн-реєстрів екотуристичних об'єктів, інтерактивних карт екостежок та платформ для бронювання екотурів з ESG-індикаторами забезпечує прозорість, доступність та зручність для користувачів. Такі рішення також сприяють збору даних для моніторингу екологічного впливу туризму, що є важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таблиця 3.6 – Економічні та організаційні механізми реалізації програми розвитку зеленого туризму в Україні

Конкретна дія програми	Економічний механізм	Організаційний механізм	Очікуваний результат	Приклад в Україні
1	2	3	4	5
Запровадження податкових пільг для сертифікованих об’єктів	Зменшення витрат на екологічну модернізацію	Впровадження стандартів EMAS (схема екологічного управління та аудиту ЄС), GSTC (глобальна рада зі сталого туризму), ISO 14001(міжнародний стандарт системи екологічного управління)	Підвищення інвестиційної привабливості	Готель «Reikartz Карпати» сертифікований за Green Key
Державні та міжнародні гранти, субсидії	Фінансування енергоефективності, водозбереження, зменшення викидів	Координація через ДАРТ (Державне агентство розвитку туризму України), МінАПК, об'єднану територіальну громаду.	Перехід до ресурсозберігаючих технологій	Програма розвитку ООН з енергоефективності в Поліссі
Зелене кредитування	Спеціальні умови від банків для екопроектів	Підтримка малих та середніх підприємств у сфері туризму	Будівництво еко-готелів, створення екомаршрутів	Кредитування еко-садиб у Закарпатті
Просторове зонування	Оптимізація використання територій	Планування місцевими органами влади	Зменшення антропогенного навантаження	Карпатські об’єднані територіальні громади для визначення зон для еко-стежок
Платні еко-послуги	Генерація доходів для громад	Організація екостежок, гідів, екоосвіти	Підвищення екологічної свідомості	Еко-стежка «Буковинські водоспади» з платним входом

Продовження таблиці 3.6

1	2	3	4	5
Компенсаційні механізми	Екофонди, платежі за екосистемні послуги	Залучення громад до охорони довкілля	Довгострокова екологічна стабільність	Фонд «Збережемо Карпати»
Освітні програми	Інвестиції в підготовку кадрів	Курси, тренінги, інформаційні кампанії	Підвищення якості послуг	Курси громадської організації «Екотур» у Львівській області
Цифрові платформи	Інвестиції в IT-рішення	Онлайн-реєстри, інтерактивні карти, ESG-індикатори	Прозорість, моніторинг, зручність для туристів	Онлайн-карта екостежок Полісся від Програми розвитку ООН

Джерело: побудовано автором на основі [65-68]

Узгоджене функціонування зазначених організаційних механізмів — від інституційної координації до цифрових інструментів — формує системну основу для впровадження принципів сталого туризму, забезпечуючи ефективність, прозорість та відповідність міжнародним екологічним стандартам. Це, своєю чергою, сприяє довгостроковому розвитку туристичних територій України та підвищенню їх конкурентоспроможності.

3.3 Визначення потенціалу розвитку зеленого туризму в Україні

Потенціал зеленого туризму в Україні охоплює природні, соціально-економічні, культурні та управлінські ресурси, що можуть бути ефективно використані для розвитку екологічно збалансованої туристичної діяльності. Він визначає здатність територій створювати туристичні продукти, орієнтовані на збереження довкілля, підтримку місцевих громад та раціональне використання ресурсів.

Оцінка цього потенціалу дозволяє визначити стратегічні пріоритети регіонального розвитку, формувати програми підтримки та підвищувати конкурентоспроможність України на міжнародному туристичному ринку. Особливу роль відіграють природно-ресурсні зони — Карпати, Полісся, Поділля, узбережжя Чорного й Азовського морів — які є основою для еко- та агротуризму, пішохідних і велосипедних маршрутів та екоосвітніх програм.

Визначення регіонів з високою туристичною привабливістю та інвестиційними пріоритетами сприяє формуванню сталого туристичного сектору України

З огляду на викладене, у розділі 2 було здійснено аналіз «гарячих точок» зеленого туризму, що демонструють високий рівень екологічної активності та туристичного навантаження. У цьому розділі доцільно зосередити увагу на

потенціалі Карпатського регіону як ключової території для розвитку сталого туризму. Карпати вирізняються багатством природних ресурсів, різноманіттям ландшафтів та наявністю численних пішохідних маршрутів, що поєднують рекреаційні, екологічні та культурні аспекти. Нижче наведено приклади маршрутів, які ілюструють туристичну привабливість регіону.

Найбільш популярні з них, з їхніми регіональними особливостями та видами активності, систематизовано в Таблиці 3.7.

Таблиця 3.7 – Екотуристичні маршрути Карпат: регіональні особливості та види активності

Назва маршруту	Регіон	Особливості	Види активності
Говерла	Івано-Франківська обл.	Найвища точка України, панорамні краєвиди	Піший похід, фотографування
Петрос	Івано-Франківська обл.	Гірський масив Чорногірського хребта	Трекінг, альпінізм, спостереження за природою
Синевир – озеро	Закарпатська обл.	Озеро Синевир, ліси, екоосвітні пункти	Пішохідний туризм, екоосвіта, фототури
Мармароси	Закарпатська обл.	Альпійські луки, водоспади	Піший похід, трекінг, кемпінг
Верховина – Черемош	Івано-Франківська обл.	Річкові долини, традиційні села	Піші маршрути, спостереження за культурою та природою

Джерело: побудовано автором на основі [69]

Зважаючи на загальну характеристику туристичних локацій Карпатського регіону, доцільно більш детально розглянути пішохідні маршрути як один із ключових видів екологічної активності. Саме піший туризм сприяє глибшому зануренню в природне середовище, мінімізує антропогенне навантаження та забезпечує сталий формат рекреації. Нижче наведено приклади маршрутів, які вирізняються доступністю, природною цінністю та популярністю серед туристів (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Популярні пішохідні маршрути Карпат

Назва маршруту	Локація	Опис маршруту
Говерла	Ворохта – Зарослик	~12 км, 1 день. Найвища точка України (2061 м). Підходить для новачків.
Піп Іван Чорногірський	Шибене – Марічейка – Піп Іван	~11 км, 1 день. Вершина з обсерваторією. Зелене маркування.
Озеро Синевир – гора Озерна	Синевир	~15.6 км, 2 дні. Проходить через легендарне озеро Синевир.
Гора Хом'як	Буковель – Женець	~7.7 км, 1 день. Панорама на Чорногору. Поруч водоспад Женецький Гук.
Гора Маковиця	Яремче	~5.1 км, 1 день. Легкий маршрут з видом на Яремче.
Гора Кукул	Ворохта – Осередок – Кичера – Кукул	~11.7 км, 1 день. Відкриває краєвиди на Говерлу.
Шпиці – Ребра – Гомул	Бистрець	~12.4 км, 1 день. Скелясті вершини з драматичними краєвидами.
Бребенескул – Несамовите – Говерла	Шибене – Зарослик	~35 км, 2–3 дні. Найвищі вершини Чорногори. Озера та джерела води.
Гемба – Великий Верх – Шипіт	Пилипець	~15 км, 1 день. Водоспад Шипіт — популярне місце для кемпінгу.
Синяк – Малий Горган	Буковель	~10 км, 1 день. Кам'янисті вершини, ідеальні для тренованих туристів.

Джерело: побудовано автором на основі [69, 70]

Розвиток зеленого туризму в Україні тісно пов'язаний із соціально-економічними трансформаціями, зокрема процесами децентралізації, активізацією сільських територій та підтримкою мікропідприємництва. Цей вид туризму сприяє створенню нових робочих місць, розвитку локального виробництва, ремесел і фермерства, що особливо важливо для економічного відновлення периферійних регіонів. Значну роль у формуванні туристичних продуктів відіграють місцеві громади, які виступають ініціаторами екологічних маршрутів, культурних подій та сервісних послуг. Залучення місцевого населення до туристичної діяльності не лише підвищує якість обслуговування, а й сприяє збереженню автентичності регіонів.

Крім цього, зелений туризм дедалі більше визнається сектором із високим потенціалом у рамках стратегії сталого розвитку України. Він виходить за межі суто рекреаційної діяльності, слугуючи багатофункціональним інструментом для відродження сільських територій,

збереження екології та забезпечення інклюзивного економічного розвитку. У процесі післявоєнного відновлення та поглибленої європейської інтеграції зелений туризм постає як ефективна модель локалізованого, стійкого та екологічно свідомого розвитку.

Далі важливо акцентувати увагу також на культурно-історичному потенціалі України, який є важливою складовою зеленого туризму. Він поєднує збереження нематеріальної спадщини з екологічно орієнтованими формами подорожей. Етнокультурне розмаїття, традиційні ремесла, народна архітектура, обрядовість та локальні гастрономічні практики формують основу для розвитку етнотуризму, гастрономічного туризму та культурно-пізнавальних маршрутів. Особливу роль відіграють регіональні фестивалі, що поєднують культурну самобутність із екологічною свідомістю. Наприклад, фестиваль гуцульської культури у Верховині популяризує традиційні ремесла, музику та побут, а свято «На Івана, на Купала» в Поліссі поєднує обрядовість із природними локаціями. Гастрономічні маршрути Закарпаття, зокрема дегустації локальних вин, сиру та страв угорської кухні, сприяють розвитку гастротуризму з екологічним акцентом.

Культурно-історичні ресурси — це також архітектурні пам’ятки, музеї неба, наприклад, Національний музей народної архітектури та побуту України «Пирогів», традиційні села, які можуть бути інтегровані в екологічні маршрути. Їхнє збереження та адаптація до потреб сталого туризму дозволяє формувати автентичні туристичні продукти з високою доданою вартістю. З огляду на багатство культурно-історичних ресурсів, доцільно виокремити основні напрями їх практичного використання у сфері зеленого туризму. Наступна таблиця ілюструє ключові форми активності — етнотуризм, гастрономічний туризм та культурно-пізнавальні маршрути — разом із прикладами їх реалізації в різних регіонах України.

Для чіткого уявлення їхніх основних характеристик дані згруповано в Таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 – Напрями культурно-історичного туризму та приклади реалізації

Вид туризму	Характеристика	Приклади реалізації
Етнотуризм	Знайомство з традиційним побутом, ремеслами, обрядовістю	Верховина (гуцульські хати, ткацтво), Турківщина (бойківські садиби), фестиваль «Етнофест»
Гастрономічний туризм	Дегустація локальних продуктів, участь у кулінарних подіях	Винні маршрути Закарпаття, сирні ферми Карпат, свято борщу в Полтавській області
Культурно-пізнавальні маршрути	Відвідування історичних пам’яток, музеїв, архітектурних об’єктів	Музей «Пирогів», маршрут «Золота підкова Львівщини», культурні стежки Поділля

Джерело: побудовано автором на основі [71]

Інфраструктура та логістика є ключовими чинниками, що визначають доступність туристичних локацій, комфорт перебування та сталість туристичних потоків. Розвиток зеленого туризму потребує не лише природних і культурних ресурсів, а й відповідної матеріально-технічної бази, що забезпечує екологічно орієнтовану мобільність, проживання та інформаційну підтримку. Нижче наочно представлено ключові позитивні тенденції, що формують інфраструктурний та логістичний потенціал зеленого туризму в Україні. Графічну інтерпретацію цих тенденцій подано на Рисунку 3.6

Рисунок 3.6 – Позитивні тенденції логістичного потенціалу зеленого туризму в Україні

Джерело: побудовано автором на основі [71]

Таким чином, позитивні тенденції включають наявність транспортних вузлів, зокрема залізничних маршрутів до Карпат, автошляхів до екологічних локацій та портів на узбережжі, що забезпечують доступність природних територій для туристів. Також сюжи входить розвиток цифрових платформ, таких як мобільні додатки для навігації, бронювання еко-садиб та інтерактивні карти маршрутів. Наприклад, мобільний додаток «Туристичні Карпати» забезпечує зручний доступ до маршрутів, сервісів і подій, а цифрові карти Карпат інтегрують GPS-навігацію з природоохоронними зонами. Крім цього, важливою тенденцією є також екоінфраструктура, що включає екологічні хостели, кемпінги, велодоріжки та станції для зарядки електротранспорту. Прикладом є «Зелена садиба» в Івано-Франківській області, яка поєднує екологічне житло з використанням локальних продуктів і сталих практик.

Водночас розвиток зеленого туризму стримується низкою обмежень, серед яких — нерозвинена інфраструктура в окремих регіонах, що проявляється у відсутності якісних доріг, слабкому мобільному зв’язку та нестачі базових сервісів, як-от санітарні зони чи інформаційні пункти; також актуальною залишається потреба у стандартизації еко-сервісів, зокрема відсутність єдиних критеріїв якості, сертифікації та маркування, що ускладнює формування довіри серед туристів; додатково, низький рівень інвестицій у логістичну інфраструктуру — особливо в гірських та прикордонних районах, таких як Рахівщина чи частина Полісся — обмежує доступність перспективних локацій і ускладнює їх інтеграцію в туристичні маршрути.

Таким чином, інфраструктурний потенціал є не лише технічним, а й стратегічним ресурсом, що визначає здатність України реалізувати модель сталого туризму на практиці.

На основі результатів аналізу природно-ресурсного, соціально-економічного, культурного та інфраструктурного потенціалу, а також враховуючи інституційно-правові та організаційні механізми розвитку

зеленого туризму, доцільним є запровадження цифрового модуля маршрутизації на платформі UKR.CAMP. Цей модуль покликаний стати інтеграційним інструментом, що об’єднує туристичні ресурси, місцеві громади, бізнес та туристів у єдину екосистему сталого туризму.

Модуль маршрутизації UKR.CAMP забезпечує цифрову підтримку екологічно орієнтованих маршрутів (пішохідних, велосипедних, гастрономічних, етнокультурних), оптимізує туристичні потоки та сприяє підвищенню доступності природних територій через інтерактивні карти, рекомендаційні алгоритми та інтеграцію з локальними сервісами. Він відповідає потребам, виявленим у розділі 2: нерівномірне навантаження на природні зони, недостатня цифровізація, обмежений маркетинг локацій та низький рівень взаємодії між стейкхолдерами.

Функціональні можливості модуля:

– Створення та агрегування маршрутів з урахуванням екологічного навантаження і класифікації складності.

– Навігація та GPS-трекінг, синхронізована з природоохоронними зонами.

– Промоція місцевих громад і бізнесів (еко-садиби, ферми, фестивалі, ремісничі майстерні).

– Бронювання і взаємодія з партнерами (кемпінги, транспорт, локальні гіди).

– Аналітичний модуль для відстеження туристичних потоків і їх сезонності.

– Маркетплейс подій (майстер-класи, екоосвітні програми, дегустації, локальні свята).

Таким чином, модуль фактично поєднує функції сервісу навігації, маркетингової платформи, інструменту взаємодії громад та механізму моніторингу сталості.

На основі аналізу «гарячих точок» зеленого туризму (розділ 2) та

існуючих обмежень (інфраструктура, цифровізація, інформаційна фрагментація) можна визначити прогнозований ефект від упровадження модуля. Враховуючи досвід аналогічних платформ у ЄС та результати аналізу популярних маршрутів Карпат можна очікувати приріст туристів до природних локацій протягом першого року користування платформою, розширенню ринку локальних послуг, зростання доходів місцевих еко-садиб завдяки бронюванню через платформу, збільшення попиту на ремісничі, гастрономічні та культурні сервіси, створення нових робочих місць на кожну активну громаду, інтегровану в модуль, зменшення пікового навантаження на найпопулярніші локації (Говерла, Синевир, Піп Іван) і, таким чином, перерозподіл туристів на менш завантажені локації сприятиме збереженню природних екосистем.

Водночас існують суттєві обмеження, які стримують розвиток: нерозвинена інфраструктура в окремих регіонах, відсутність якісних доріг і мобільного зв’язку, нестача базових сервісів (санітарні зони, інформаційні пункти), а також низький рівень стандартизації еко-послуг. Відсутність єдиних критеріїв якості, сертифікації та маркування ускладнює формування довіри серед туристів і знижує привабливість локацій на міжнародному ринку. Додатково, низький рівень інвестицій у логістичну інфраструктуру, особливо в гірських та прикордонних районах (Рахівщина, Полісся), обмежує доступність перспективних територій і ускладнює їх інтеграцію в туристичні маршрути. Це підтверджує необхідність державної підтримки та залучення приватних інвестицій, адже без інфраструктурної бази зелений туризм не може стати системним явищем. Інфраструктура та логістика є ключовими чинниками, що визначають доступність туристичних локацій, комфорт перебування та сталість туристичних потоків. Розвиток зеленого туризму потребує не лише природних і культурних ресурсів, а й відповідної матеріально-технічної бази, яка забезпечує екологічно орієнтовану мобільність, проживання та інформаційну підтримку. Позитивні тенденції, що

вже формуються в Україні, включають розширення транспортних вузлів (залізничні маршрути до Карпат, автошляхи до екологічних локацій, порти на узбережжі), розвиток цифрових платформ для навігації та бронювання, а також створення екоінфраструктури — екологічних хостелів, кемпінгів, велодоріжок і станцій для зарядки електротранспорту. Ці елементи свідчать про поступове наближення України до європейських стандартів сталого туризму, де інфраструктурна доступність є базовою умовою конкурентоспроможності.

У цьому контексті інфраструктурний потенціал слід розглядати не лише як технічний, а й як стратегічний ресурс, що визначає здатність України реалізувати модель сталого туризму на практиці. Саме тому доцільним є запровадження цифрового модуля маршрутизації на платформі UKR.CAMP, який виступає інтеграційним інструментом, що об’єднує туристичні ресурси, місцеві громади, бізнес та туристів у єдину екосистему. Його функціональні можливості — створення маршрутів з урахуванням екологічного навантаження, GPS-навігація, промоція місцевих громад і бізнесів, бронювання послуг, аналітика туристичних потоків та маркетплейс подій — відповідають ключовим потребам, виявленим у дослідженні: нерівномірне навантаження на природні зони, недостатня цифровізація, обмежений маркетинг та низький рівень взаємодії між стейкхолдерами.

Враховуючи наведені тенденції та прогнозовані зміни, доцільним є системне узагальнення ключових критеріїв, за якими можна оцінити потенційний вплив упровадження модуля піших маршрутів на функціонування туристичної платформи та розвиток локальних дестинацій. Для цього було сформовано комплексну таблицю, що об’єднує практичні, поведінкові, інформаційні та соціально-економічні аспекти впливу інноваційного інтерфейсного рішення (табл. 3.7). Представлені критерії ґрунтуються на результатах аналізу вебплатформ ЄС, теоретичних підходах до оцінки туристичної привабливості територій та принципах сталого розвитку

туризму й можуть слугувати аналітичною основою для подальшої оцінки ефективності впровадження модуля.

Таблиця 3.10 – Критерії та наслідки впровадження модуля піших туристичних маршрутів у структуру веб-інтерфейсу глемпінгових локацій

Критерій	Результат	Існуючі приклади для туристів
Підвищення цінності глемпінгу	Глемпінг сприймається як повноцінний туристичний продукт, а не лише місце ночівлі.	Airbnb, Booking – блоки “Activities nearby”.
Більше рішень про поїздку (зростання кількості бронювань)	Турист легше приймає рішення, адже бачить, що зможе робити на локації.	AllTrails рекомендує маршрути поруч з кемпінгами.
Збільшення часу взаємодії з сайтом	Користувач довше переглядає сторінку, що покращує поведінкові метрики.	VisitScotland подає маршрути поруч із об’єктами розміщення.
SEO-посилення	Унікальний контент → вищі позиції у Google → більше органічного трафіку.	Komoot, Outdooractive – високий рейтинг завдяки контенту про маршрути.
Розширення аудиторії	Люди, які шукають маршрути, відкривають для себе глемпінг-розміщення.	National Parks Service (США) – маршрути прив’язують до кемпінгів.
Перевага над конкурентами	Формується унікальна цінність, якої не пропонують інші каталоги глемпінгів.	GlampingHub не має системи маршрутів – сайт з таким модулем виглядає вигідніше.
Підтримка локального туризму	Популяризація природних територій, стимулювання внутрішнього туризму.	VisitUkraine.today активно додає локальні маршрути.
Низька складність реалізації	Легко масштабувати, мінімальна собівартість, поступове наповнення.	Google Maps показує “Пішохідні стежки” без складних інтеграцій.

Джерело: побудовано автором на основі [55, 56, 67, 72]

Прогнозований ефект від упровадження модуля базується на досвіді аналогічних платформ у країнах ЄС (наприклад, Alpine Pearls у Швейцарії та Green Travel Planner у Німеччині), які довели свою ефективність у зменшенні пікового навантаження на популярні локації та стимулюванні розвитку локальних сервісів. Для України очікувані результати включають приріст туристів до природних локацій протягом першого року користування платформою, розширення ринку локальних послуг, зростання доходів

еко-садиб завдяки бронюванню через платформу, збільшення попиту на ремісничі, гастрономічні та культурні сервіси, створення нових робочих місць у громадах, інтегрованих у модуль. Важливим є також прогнозоване зменшення пікового навантаження на найпопулярніші локації (Говерла, Синевир, Піп Іван) та перерозподіл туристичних потоків на менш завантажені території, що сприятиме збереженню природних екосистем і підвищенню стійкості туристичної галузі.

Отже, модуль маршрутизації є системним інструментом, що поєднує розрізнені елементи потенціалу зеленого туризму, виявлені у розділі 2, 3 — природні локації, культурну спадщину, місцеві громади, інфраструктуру, цифрові сервіси та екологічні обмеження. Він забезпечує: інтеграцію ресурсів у єдину екосистему, цифрове управління туристичними потоками, підвищення економічної активності регіонів, екологічну збалансованість рекреації, просування унікальних локальних продуктів та практик. Таким чином, впровадження UKR.CAMP має не лише технологічне, а й стратегічне значення: воно здатне стати каталізатором переходу України до моделі зеленого туризму, що відповідає європейським стандартам сталого розвитку, забезпечує конкурентоспроможність національного туристичного сектору та формує позитивний імідж країни на міжнародному рівні.

Висновки за розділом 3

Отже, інституційно-правові напрями формування стратегії розвитку зеленого туризму в Україні ґрунтуються на узгодженні державної політики сталого розвитку, нормативно-правового забезпечення та ефективної взаємодії між інституціями різного рівня. Ключову роль відіграють Державне агентство розвитку туризму (ДАРТ), Міністерство аграрної політики, Міністерство

захисту довкілля та місцеві громади, які формують інституційну основу екологічно орієнтованої туристичної політики.

Законодавча база (Закон України «Про туризм» 2023 р., Національна економічна стратегія до 2030 року та інші акти) створює правові умови для розвитку сталих практик. Важливим є гармонізація з європейськими стандартами через системи екологічного менеджменту та сертифікації (EU Ecolabel, EMAS, GSTC), що підвищує довіру міжнародних партнерів і сприяє інвестиціям.

Економічні механізми включають податкові пільги, гранти, субсидії, зелене кредитування, а також платежі за екосистемні послуги й екологічну сертифікацію (ISO 14001, Green Key, «Зелений журавлик»). Організаційні інструменти реалізуються через координацію інституцій, стандартизацію, освіту та цифровізацію.

У цьому контексті доцільним є впровадження цифрового модуля маршрутизації UKR.CAMP, який інтегрує природні ресурси, громади, бізнес та туристів у єдину екосистему сталого туризму. Модуль забезпечує створення екологічно орієнтованих маршрутів, GPS-навігацію, бронювання локальних послуг, промоцію еко-садиб і майстерень, а також аналітику туристичних потоків. Це дозволяє зменшити пікове навантаження на популярні локації, сприяє збереженню екосистем і водночас стимулює розвиток місцевої економіки.

Таким чином, узгоджене функціонування правових, економічних та організаційних механізмів у поєднанні з цифровими інноваціями формує сучасну модель зеленого туризму, що відповідає європейським стандартам, забезпечує сталість та конкурентоспроможність українського туристичного сектору.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження було здійснено комплексний аналіз теоретичних та практичних засад зеленого туризму, що дозволило сформувати цілісне бачення його ролі у сучасній соціально-економічній системі України. Розгляд історичних передумов, еволюції концепцій та сучасних наукових підходів показав, що зелений туризм є не лише формою рекреації, орієнтованою на відпочинок у природному середовищі, а й важливим інструментом сталого розвитку, який інтегрує екологічні, культурні та економічні цінності. Він виступає засобом збереження природних ресурсів та біорізноманіття, каналом підтримки локальних громад і фермерських господарств, а також механізмом формування нових робочих місць у сільських регіонах.

Узагальнення базових понять і концептуальних підходів дозволило визначити, що зелений туризм сприяє гармонізації взаємовідносин між людиною та природою, формує екологічну свідомість населення та стимулює розвиток культурної ідентичності через популяризацію традицій, ремесел і місцевої гастрономії. Він поєднує функції економічного зростання з соціальною відповідальністю, забезпечуючи збалансоване використання природних ресурсів та створюючи умови для інтеграції України у глобальний простір сталого туризму. Таким чином, зелений туризм постає як багатовимірне явище, що одночасно виконує рекреаційні, освітні, культурні та економічні функції, формуючи нову парадигму розвитку туристичної галузі в умовах сучасних викликів.

Визначені принципи зеленого туризму — екологічність, соціальна відповідальність, децентралізація та інтеграція інтересів громади й бізнесу — стали методологічною основою подальшого аналізу та практичних рекомендацій. Екологічність передбачає пріоритетне збереження природних ресурсів і мінімізацію негативного впливу туристичної діяльності на довкілля, що забезпечує гармонійне співіснування людини та природи. Соціальна

відповідальність проявляється у залученні місцевих громад до процесів управління та розподілу вигод від туризму, сприяючи підвищенню рівня життя населення та формуванню соціальної згуртованості. Децентралізація означає передачу значної частини повноважень у сфері туризму на рівень регіонів та об'єднаних територіальних громад, що дозволяє враховувати локальні особливості та потреби стейкхолдерів. Інтеграція інтересів громади й бізнесу створює умови для партнерства, де туристичні підприємства, фермерські господарства та місцеві ініціативи взаємодіють у межах єдиної екосистеми сталого розвитку.

Дослідження глобальних тенденцій засвідчило, що провідні країни світу активно впроваджують цифрові технології, системи екологічної сертифікації та маркетинг локальних продуктів, формуючи нову модель туристичної діяльності. Цифровізація охоплює створення інтегрованих онлайн-платформ для планування подорожей, GPS-навігації, бронювання послуг та аналітики туристичних потоків, що підвищує доступність і прозорість туристичних продуктів. Екологічна сертифікація, зокрема EU Ecolabel та EMAS, стає гарантією відповідності туристичних послуг міжнародним стандартам сталості, сприяючи залученню екологічно свідомих туристів. Маркетинг локальних продуктів орієнтується на популяризацію регіональної гастрономії, ремесел та культурних практик, що не лише збагачує туристичний досвід, а й стимулює розвиток місцевої економіки. У сукупності ці тенденції формують нову парадигму туристичної діяльності, де екологічна відповідальність, соціальна інклюзивність та інноваційність стають ключовими чинниками конкурентоспроможності національних туристичних систем.

Оцінка природно-ресурсного потенціалу України підтвердила наявність значних можливостей для розвитку екологічно орієнтованих маршрутів у різних регіонах країни. Карпатський регіон вирізняється унікальними гірськими ландшафтами, багатою флорою і фауною, а також культурною спадщиною, що створює передумови для формування різноманітних туристичних продуктів —

від пішохідних і велосипедних маршрутів до етнографічних турів. Полісся має значні лісові масиви, річкові системи та болотні екосистеми, які можуть стати основою для розвитку екотуризму, орнітологічних спостережень та освітніх програм з охорони природи. Поділля характеризується поєднанням природних ресурсів із багатою історико-культурною спадщиною, що дозволяє інтегрувати зелений туризм із культурно-пізнавальними маршрутами. Степові регіони, попри меншу популярність, мають потенціал для створення унікальних екологічних маршрутів, спрямованих на ознайомлення з біорізноманіттям та традиційними формами господарювання.

Водночас аналіз сучасного стану зеленого туризму виявив низку стримуючих факторів, які значно обмежують реалізацію цього потенціалу. По-перше, спостерігається нерівномірне навантаження на природні території: окремі популярні локації зазнають надмірного туристичного тиску, тоді як менш відомі залишаються поза увагою. По-друге, інфраструктурна база залишається недостатньо розвиненою — бракує якісних транспортних сполучень, сучасних засобів розміщення та сервісів, що відповідають міжнародним стандартам. По-третє, рівень цифровізації туристичної галузі є низьким: відсутні інтегровані онлайн-платформи для планування подорожей, бронювання послуг та аналітики туристичних потоків. Нарешті, маркетинг локацій залишається обмеженим, що знижує їхню конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках.

Таким чином, хоча природно-ресурсний потенціал України є надзвичайно багатим і різноманітним, його ефективне використання потребує комплексного та системного підходу. Він має включати не лише розвиток сучасної туристичної інфраструктури — транспортної, готельної, сервісної, — а й активне впровадження цифрових технологій, які забезпечують інтеграцію туристичних послуг у єдині онлайн-платформи, створюють можливості для аналітики потоків та підвищують доступність регіональних продуктів для широкої аудиторії. Важливим напрямом є диверсифікація туристичних продуктів: поряд із

традиційними маршрутами слід розвивати освітні, культурно-пізнавальні, гастрономічні та агротуристичні програми, що дозволять залучати різні категорії туристів та формувати стійкий попит. Не менш значущим є питання активної промоції регіональних ресурсів, яка має здійснюватися через сучасні маркетингові інструменти, брендинг територій та міжнародні комунікаційні кампанії.

Лише за умови подолання існуючих стримуючих факторів — нерівномірного навантаження на природні території, недостатнього рівня інфраструктури та цифровізації, обмеженого маркетингу — зелений туризм зможе перетворитися на потужний драйвер сталого розвитку. Він стане не тільки засобом економічного зростання та диверсифікації місцевих економік, а й інструментом збереження природних екосистем, формування екологічної свідомості населення та посилення соціальної згуртованості громад. У такому форматі зелений туризм здатний забезпечити інтеграцію України у європейський туристичний простір, підвищити її конкурентоспроможність на міжнародному ринку та закріпити статус країни як учасника глобальної системи сталого розвитку.

Діагностика екологічних проблем показала, що перевантаження окремих туристичних об’єктів, деградація екосистем та низький рівень екологічної свідомості потребують системного вирішення. Саме тому важливим є формування інституційно-правових механізмів, які базуються на державній політиці сталого розвитку, законодавчій базі («Про туризм» 2023 р., Національна економічна стратегія до 2030 р.) та гармонізації з європейськими стандартами (EU Ecolabel, EMAS, GSTC).

Економічні та організаційні інструменти розвитку зеленого туризму включають фінансові стимули (податкові пільги, гранти, зелене кредитування), системи екологічної сертифікації, а також координацію інституцій, стандартизацію, освіту й цифровізацію. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження цифрового модуля маршрутизації UKR.CAMP, який

інтегрує природні ресурси, місцеві громади, бізнес та туристів у єдину екосистему сталого туризму. Модуль забезпечує створення екологічно орієнтованих маршрутів, GPS-навігацію, бронювання локальних послуг, промоцію еко-садиб і майстерень, а також аналітику туристичних потоків. Його функціонування сприятиме зменшенню пікового навантаження на популярні локації, розвитку локальної економіки та збереженню природних екосистем.

Таким чином, виконання поставлених завдань дозволило не лише узагальнити теоретичні засади та оцінити природно-ресурсний потенціал України, але й обґрунтувати комплекс практичних механізмів реалізації стратегії зеленого туризму. Проведений аналіз показав, що зелений туризм може стати ключовим чинником сталого розвитку, адже він поєднує економічні вигоди з екологічною відповідальністю та соціальною інклюзивністю. Важливим результатом дослідження стало формування бачення сучасної моделі екологічно відповідального туризму, яка базується на інституційно-правових засадах, економічних і організаційних інструментах та доповнюється цифровими інноваціями. Така модель передбачає активну участь державних інституцій, місцевих громад і бізнесу, впровадження екологічних стандартів, розвиток інфраструктури та цифрових платформ, що забезпечують прозорість і доступність туристичних послуг.

У підсумку зелений туризм постає не лише як форма відпочинку, а як стратегічний ресурс, здатний сприяти відродженню сільських територій, збереженню природних екосистем і культурної спадщини, а також інтеграції України до європейського простору сталого туризму. Його розвиток підвищує конкурентоспроможність національного туристичного сектору, створює нові можливості для міжнародної співпраці та формує позитивний імідж України як країни, що дотримується принципів сталого розвитку. Саме тому зелений туризм має розглядатися як один із пріоритетних напрямів державної політики, здатний забезпечити довгострокову соціально-економічну стійкість та екологічну збалансованість країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верховна Рада України. Про туризм : Закон України від 03.12.2019 № 324-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324-IX (дата звернення: 02.11.2025).

2. Верховна Рада України. Законодавчі та стратегічні засади розвитку зеленого туризму в Україні. 2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 19.10.2025).

3. Геологічна служба України. Мінерально-сировинні ресурси України: офіційний огляд. Київ, 2021. URL: https://www.geo.gov.ua (дата звернення: 07.11.2025).

4. Готель «Буковина» : офіційний сайт. Чернівці. URL: https://bukovyna-hotel.com/ (дата звернення: 03.11.2025).

5. Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Природно-заповідний фонд України». Київ : Держстат, 2021. URL: https://ukrstat.gov.ua (дата звернення: 05.11.2025).

6. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Лісові пожежі в Україні: статистика та наслідки (2022–2024). Київ : ДСНС, 2024. URL: https://dsns.gov.ua (дата звернення: 11.11.2025).

7. Державне агентство розвитку туризму України : офіційний сайт. URL: https://www.tourism.gov.ua/ (дата звернення: 07.09.2025).

8. Державне агентство розвитку туризму України. Зелений туризм в Україні: напрями, інституції та правове регулювання. Київ : ДАРТ, 2022. URL: https://tourism.gov.ua (дата звернення: 03.11.2025).

9. Державне агентство розвитку туризму України. Державне фінансування програм розвитку зеленого туризму: статистичний огляд. Київ : ДАРТ, 2023. URL: https://tourism.gov.ua (дата звернення: 01.11.2025).

10. Державне агентство розвитку туризму України. Інституційна структура розвитку зеленого туризму в Україні. Київ : ДАРТ, 2023. URL:

https://tourism.gov.ua (дата звернення: 12.11.2025).

11. Державне агентство розвитку туризму України. Цілі ДАРТ у сфері сталого туризму. Київ : ДАРТ, 2023. URL: https://tourism.gov.ua (дата звернення: 20.10.2025).

12. Заваріка Г. М., Видренко А. О. Сталий розвиток зеленого туризму в епоху змін. *Економіка та суспільство*. 2024 №63. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/zavarika3.htm (дата звернення: 14.11.2025).

13. Ільїна О., Тищук І. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. *Волинський національний університет імені Лесі Українки*. 2024. DOI: https://doi.org/10.32782/geochasvnu.2024.3.12.

14. Карпатський біосферний заповідник. Екотуристичні маршрути Карпат: регіональні особливості та види активності. Рахів : КБЗ, 2023. URL: https://cbr.nature.org.ua (дата звернення: 01.11.2025).

15. Карпатський національний природний парк. Природно-ресурсний потенціал Карпат для розвитку екотуризму. Івано-Франківськ : КНПП, 2022. URL: https://cnnp.if.ua (дата звернення: 21.11.2025).

16. Карпюк О. Гарячі точки зеленого туризму в Україні: регіональний аналіз. *Туризм і рекреація*. 2022. №2. С. 45–53. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/karpiuk.htm (дата звернення: 11.10.2025).

17. Ковальчук Т. Сучасні тенденції розвитку зеленого туризму в Україні. *Людина і довкілля. Проблеми неоекології*. 2022. №1–2(38). С. 70–77.

18. Кудінова І., Самсонова В. Європейський вектор розвитку сільського зеленого туризму: досвід, тенденції та перспективи для України. *Sustainability Studies*. 2025. №9. С. 62–76. DOI: 10.58423/2786-6742/2025-9-62-76.

19. Махиня С. О. Європейський шлях розвитку сільського зеленого туризму: досвід для України. *Подільський державний університет*. 2023. URL:
https://www.researchgate.net/publication/368621153_THE_EUROPEAN_WAY_OF_RURAL_GREEN_TOURISM_DEVELOPMENT_EXPERIENCE_FOR_UK

RAINE/fulltext/63f0d08b51d7af054036daad/THE-EUROPEAN-WAY-OF-RURAL-GREEN-TOURISM-DEVELOPMENT-EXPERIENCE-FOR-UKRAINE.pdf (дата звернення: 24.11.2025).

20. Марчишин Н., Островська Н. Зелений туризм в Україні: становлення, розвиток і перспективи. *Social Work and Education*. 2022. №9(4). С. 542–550. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/marchyshyn.htm (дата звернення: 01.11.2025).

21. Мельник Л. Г., Карпінська О. Теоретичні та практичні засади розвитку зеленого туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. №38. С. 112–120. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/melnyk_karpinska.htm (дата звернення: 13.11.2025).

22. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Лісовий фонд України: офіційна статистика. 2020. URL: https://mepr.gov.ua (дата звернення: 24.11.2025).

23. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Екологічні катастрофи в Україні: причини, наслідки та збитки. Київ : МЗДПР, 2021. URL: https://mepr.gov.ua (дата звернення: 07.11.2025).

24. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Еко-сертифікація та екологічні маркування у сфері туризму: офіційні інструменти та практики. Київ, 2022. URL: https://mepr.gov.ua (дата звернення: 02.11.2025).

25. Міністерство економіки України. Ефективність організаційних механізмів сталого туризму: приклади українських ініціатив. Київ : Мінекономіки, 2023. URL: https://www.me.gov.ua (дата звернення: 05.11.2025).

26. Олійник В., Данілова О. Організація туризму: сільський зелений туризм – світовий досвід та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2025. №72(30). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-30.

27. Пилипенко Г. М., Прушківська Е. В., Кусакова Ю. О. Компаративний аналіз розвитку зеленого туризму в Україні та світі. *Економіка*

природокористування. 2016. №3. С. 145–153. URL: https://ev.nmu.org.ua/docs/2016/3/EV20163_145-153.pdf (дата звернення: 02.11.2025).

28. Український центр туризму і краєзнавства учнівської молоді. Популярні пішохідні маршрути Карпат. Київ : УЦТКУМ, 2022. URL: https://uctkum.gov.ua (дата звернення: 02.11.2025).

29. Кабінет Міністрів України. Національна економічна стратегія до 2030 року. Київ : КМУ, 2021. URL: https://nes2030.org.ua (дата звернення: 05.11.2025).

30. Шуліка Б., Сержантова Ю., Денищенко Л. Екотуризм: збалансований підхід до відвідування природних місць та його вплив на природні ресурси. *Економіка та суспільство*. 2023. №57(82). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-82.

31. Alliance City Готель «Буковина» (Optima Hotels) : офіційний сайт. Чернівці. URL: https://optimahotels.com.ua/uk/hotels/bukovyna/ (дата звернення: 05.11.2025).

32. Eco Hotel Bungalo, Буковель (Буковина). Trivago. URL: https://www.trivago.fr/fr/oar/hôtel-eco-hotel-bungalo-bukovel?search=100-2675808 (дата звернення: 07.11.2025).

33. Institute for Tourism Development of Ukraine. Green Tourism as a Tool for Sustainable Development: Analytical Report. Київ : ITP, 2021. URL: https://itdu.org.ua (дата звернення: 15.11.2025).

34. Institute of Cultural Heritage of Ukraine. Cultural-Historical Tourism Directions and Case Studies in Ukraine. Київ : ІКНУ, 2021. URL: https://ichu.gov.ua (дата звернення: 01.11.2025).

35. Світовий банк. Внесок зеленого туризму у ВВП туристичної галузі України: аналітичний звіт. Washington, DC : World Bank, 2022. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/tourism (дата звернення: 08.09.2025).

36. Державна екологічна інспекція України. Офіційний сайт. URL:

https://dei.gov.ua (дата звернення: 25.09.2025).

37. Ceballos-Lascurain H. Ecotourism: The Concept and Principles. *Planeta.com*. URL: https://www.planeta.com/hector-ceballos-lascurain/ (дата звернення: 03.10.2025).

38. Державна служба статистики України. Офіційний сайт. URL: http://ukrstat.gov.ua (дата звернення: 25.09.2025).

39. Державне агентство України з управління зоною відчуження. Офіційний сайт. URL: https://dazv.gov.ua (дата звернення: 25.09.2025).

40. European Commission. The European Green Deal. Brussels. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 30.09.2025).

41. European Commission. Eco-Management and Audit Scheme (EMAS): Guidelines for Tourism Sector. Brussels : EC, 2019. URL: https://ec.europa.eu/environment/emas (дата звернення: 11.11.2025).

42. European Commission. EU Ecolabel for Tourism Services. Brussels : EC, 2020. URL: https://ec.europa.eu/environment/ecolabel (дата звернення: 09.11.2025).

43. European Commission. Key Transformation Goals for Sustainable Tourism Development. Brussels : EC, 2021. URL: https://commission.europa.eu (дата звернення: 24.11.2025).

44. European Commission. Alignment Channels with European Tourism Standards: Policy Toolkit. Brussels : EC, 2022. URL: https://commission.europa.eu (дата звернення: 18.10.2025).

45. European Environment Agency. Sustainable vs Unsustainable Tourism Practices: Case Studies from Eastern Europe. Copenhagen : EEA, 2021. URL: https://www.eea.europa.eu (дата звернення: 24.09.2025).

46. Food and Agriculture Organization of the United Nations. Global Forest Resources Assessment 2020. Rome : FAO, 2020. URL: https://www.fao.org/forest-resources-assessment/en (дата звернення: 06.11.2025).

47. Global Sustainable Tourism Council. Certification Systems for Sustainable Tourism: International and National Context. 2020. URL: https://www.gstcouncil.org (дата звернення: 06.11.2025).

48. Global Sustainable Tourism Council. Global Criteria for Sustainable Tourism. 2022. URL: https://www.gstcouncil.org (дата звернення: 07.11.2025).

49. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2020 році. Київ : МЗДПР, 2021. URL: https://mepr.gov.ua/diyalnist/napryamky/ekologichnyj-monitoryng/natsionalni-dopovidi-pro-stan-navkolyshnogo-pryrodnogo-seredovyshha-v-ukrayini/
(дата звернення: 25.11.2025).

50. UAIN-press. Зелений туризм в Україні: переваги та недоліки. URL: https://uain.press/articles/zelenij-turizm-v-ukrayini-perevagi-ta-nedoliki-992210 (дата звернення: 25.11.2025).

51. Зелений туризм в Україні. Зелений туризм в Україні. URL: https://www.zeleniyturizm.com.ua/ua/zelenyy_turyzm/zelenyy_turyzm_v_ukrayini/ (дата звернення: 25.11.2025)

52. Національний природний парк «Синевир». Офіційна інформація на порталі Закарпатської ОДА. URL: https://www.carpathia.gov.ua/pro-park/synevy (дата звернення: 25.09.2025).

53. Шацький національний природний парк. Офіційна сторінка на порталі parks.org.ua. URL: http://www.parks.org.ua/shatsk/ (дата звернення: 25.09.2025).

54. Біосферний заповідник «Асканія-Нова». Офіційний сайт. URL: http://askanianova.zp.ua/ (дата звернення: 25.10.2025).

55. Карпатський біосферний заповідник. Офіційна сторінка на сайті Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: https://mepr.gov.ua/pidrozdily/pidpriyemstva/282.html (дата звернення:

25.09.2025).

56. Дунайський біосферний заповідник. Офіційний сайт. URL: https://dunaiskbr.org.ua/ (дата звернення: 25.09.2025).

57. Green Key Ukraine. Буковель – перший курорт в Україні, що отримує міжнародний еко-сертифікат для готелів «Зелений ключ». 2023. URL: https://greenkey.ua/bukovel-first-green-key-resort-in-ukraine/ (дата звернення: 25.10.2025).

58. Blue Flag Ukraine. Озеро Молодості (курорт Буковель) – перший в Україні кандидат на сертифікацію «Блакитний прапор». 2023. URL: https://blueflag.com.ua/ozero-molodosti-kurort-bukovel-pershyj-v-ukraini-kandydat-na-sertyfikatsiiu-blakytnyi-prapor/ (дата звернення: 25.10.2025).

59. Sustainable Travel International. Climate Friendly Travel Program. 2024. URL: https://taor.com.ua/sertifikat-zhyttya-v-stylu-eko/ (дата звернення: 25.10.2025).

60. Державне агентство розвитку туризму України. Сталий та зелений туризм в Україні. 2023. URL: https://www.tourism.gov.ua/stalij-rozvitok/zelenij-turizm.html (дата звернення: 25.10.2025).

61. United Nations World Tourism Organization. Key Types of Environmentally Oriented Tourism: Concepts, Examples, and Target Audiences. Madrid : UNWTO, 2020. URL: https://www.unwto.org (дата звернення: 14.10.2025).

62. United Nations World Tourism Organization. Tourism and Biodiversity Hotspots: Case Studies from Eastern Europe. Madrid : UNWTO, 2021. URL: https://www.unwto.org (дата звернення: 20.11.2025).

63. United Nations World Tourism Organization. Tourism and Local Communities: Integrating Business and Social Responsibility. Madrid : UNWTO, 2021. URL: https://www.unwto.org (дата звернення: 19.11.2025).

64. United Nations World Tourism Organization. Institutional Landscape for Implementing Sustainable Tourism Policy in Eastern Europe. Madrid : UNWTO,

2022. URL: https://www.unwto.org (дата звернення: 24.11.2025).

65. World Bank. Extractive Industries and Sustainable Development: Balancing Economic Growth and Environmental Protection. Washington, DC : World Bank, 2020. URL: https://www.worldbank.org/en/topic/extractiveindustries (дата звернення: 24.10.2025).

66. World Tourism Organization. Tourism and Local Communities: Integrating Business and Social Responsibility. Madrid : UNWTO, 2021. URL: https://www.unwto.org (дата звернення: 19.11.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А

Публікації за темою дослідження

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінська школа бізнесу»

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

МАТЕРІАЛИ
ІІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
31 жовтня 2025 року

Харків – 2025

УДК 332.1(063)
П78

Редакційна колегія:
Родченко В.Б., д.е.н., проф., Третяк В. П. д.е.н., доц., Васильєв О.В., д.е.н., проф., Беренда С. В., к.е.н., доц., Ковалевська А. В., к.е.н., доц., Нестеренко О.О., д.е.н., проф., Рекун Г. П., к.е.н., доц., Новікова В. В., к.т.н., Прус Ю. І., докт. філос., доц.

Проблеми та перспективи забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку територій: матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 31 жовтня 2025 року. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2025. 607 с.

У матеріалах конференції представлені авторські підходи до організації управління стратегічним розвитком підприємств: напрями, шляхи та методи впровадження змін; розглянуто питання людського потенціалу у сучасному світі: цифрова трансформація, емоційна стійкість та виклики срібної економіки; розглянуто виклики та перспективи миробудування та медіації; питання пошуку ефективних форм взаємодії стейкхолдерів як запоруки територіального розвитку; можливості інноваційного розвитку; визначення стратегічних орієнтирів формування механізмів сталого розвитку регіонів України в умовах гібридних загроз; розглянуті питання цифровізації, зеленої економіки, європейських тенденцій та наведено приклади створення бізнесу.

Видання призначене для фахівців системи державного та регіонального управління, органів місцевого самоврядування, представників бізнесу, науковців, викладачів, здобувачів вищої освіти.

Зареєстровано в УкрІНТЕІ. Посвідчення №719 від 09 грудня 2024 року.

Перевірка оригінальності поданих матеріалів проведена з використанням системи StrikePlagiarism.com.

Матеріали конференції розміщені в електронному репозиторії Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

ХОРОШУЛЯ В. СЕКТОРАЛЬНІ НАПРЯМИ ТА БАЧЕННЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В УКРАЇНІ……...577

БИЛКОВА Р. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ……..580

ВОРОБЙОВА М. ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМИ СВАМ……..582

ДІЛМЕНЕР А. ФОРМУВАННЯ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ……..……587

БЕСПАЛИЙ М. ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ПРОДАЖУ ПИТНОЇ ВОДИ……..……591

ГАРБУЗ М. РОЛЬ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТРАНСФОРМАЦІЇ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ……..……593

ГУСИНЕЦЬ А. КОМПЛЕКСНІ ЦИФРОВІ СТРАТЕГІЇ У ТОРГІВЛІ: ПОЄДНАННЯ КОНТЕНТ-МАРКЕТИНГУ, SEO ТА ТАРГЕТОВАНОЇ РЕКЛАМИ……..597

ЛІЩЕНКО А.-М. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЕНЕРГОСПОЖИВАННЯМ У ГОТЕЛЯХ……...601

ЧЕРКАСОВА С. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ……..…604

https://fru.ua/images/doc/2025/Research_impact_assessment_EN.pdf (дата звернення: 29.10.2025).

ДІЛМЕНЕР Анастасія, здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня кафедри управління та адміністрування
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна

ФОРМУВАННЯ НАПРЯМКІВ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується посиленням уваги до екологічних аспектів господарської діяльності, збереження природних ресурсів та підвищення якості життя населення. У цьому контексті особливого значення набуває впровадження принципів сталого розвитку, які дедалі частіше стають основою стратегічного планування у туристичній сфері. Одним із провідних напрямів реалізації цих принципів є зелений туризм, що поєднує економічну ефективність, соціальну відповідальність і екологічну збалансованість [1].

Зелений туризм сприяє збереженню природної та культурної спадщини, формуванню екологічної свідомості населення й розвитку місцевих громад. У світовій практиці він розглядається як дієвий інструмент досягнення цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй, та важливий чинник диверсифікації туристичних потоків. Зростання попиту на екологічно безпечні та відповідальні подорожі засвідчує необхідність формування нових підходів до організації туристичної діяльності, що відповідають міжнародним екологічним стандартам [2; 3].

Для України розвиток зеленого туризму має стратегічне значення, оскільки країна володіє значним природно-рекреаційним потенціалом, різноманітними культурними ландшафтами та сприятливими умовами для створення конкурентоспроможних туристичних продуктів [2; 4]. Водночас існують проблеми нераціонального використання природних ресурсів, нерівномірного розподілу туристичних потоків та недостатньої екологічної культури суб'єктів туристичної діяльності [2]. Це зумовлює потребу у формуванні ефективних напрямів розвитку зеленого туризму, які забезпечать збалансоване поєднання економічних, соціальних і природоохоронних інтересів [1; 3; 5].

Таким чином, актуальність теми полягає у необхідності наукового обґрунтування теоретико-методичних засад і практичних напрямів розвитку сучасного зеленого туризму в Україні. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність туристичної галузі, сприяти збереженню природного

середовища та забезпечити сталий соціально-економічний розвиток регіонів [1; 6; 7].

Проблематика сталого та зеленого туризму є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Серед українських учених значний внесок у розвиток теоретичних засад і практичних аспектів зеленого туризму зробили В. Федорченко, Н. Мироненко, О. Любіцева, Л. Шульгіна, І. Зорін, С. Гнатюк, які розглядають зелений туризм як чинник соціально-економічного розвитку територій, підвищення зайнятості та збереження природно-культурної спадщини. У працях О. Бейдика, Т. Ковальчук, Г. Михайліченко досліджено

механізми управління сталим туризмом, екологічну сертифікацію туристичних послуг і роль державної політики у розвитку екотуристичних дестинацій. Серед зарубіжних дослідників варто відзначити Д. Фенеля, Г. Себальйоса-Ласкураїна, Р. Батлера, М. Хантера, які сформували концептуальні підходи до розуміння екотуризму, сталого менеджменту туристичних територій і мінімізації антропогенного впливу [6; 7; 8]. Наукові напрацювання цих авторів створюють теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження напрямів розвитку сучасного зеленого туризму в Україні з урахуванням міжнародного досвіду та національних особливостей [1; 2; 4].

Попри значну кількість наукових праць, присвячених сталому та зеленому туризму, низка аспектів залишається недостатньо дослідженою. Насамперед це стосується відсутності єдиного підходу до розмежування понять «сталий туризм», «зелений туризм» та «екотуризм», що ускладнює їх практичне застосування в національній туристичній політиці. Така невизначеність створює методологічні труднощі у формуванні стратегій розвитку туристичної сфери, перешкоджає стандартизації екологічних критеріїв та знижує ефективність державного управління галуззю.

У сучасній світовій туристичній галузі концепція сталого розвитку виступає ключовим орієнтиром, який визначає напрям трансформаційних процесів та формує нові підходи до організації туристичних послуг. Одним із найбільш яскравих проявів таких змін є зелений туризм, що часто розглядається як частина сталого туризму та тісно пов'язаний із екотуризмом. Його ідеологія базується на принципах збереження екологічної цілісності, охорони культурної спадщини та активного залучення місцевих спільнот. За визначенням Всесвітньої туристичної організації ООН, сталий туризм передбачає комплексне оцінювання економічних, соціальних і екологічних наслідків діяльності, водночас задовольняючи потреби туристів і приймаючих громад. Це підкреслює важливість поєднання економічної ефективності з екологічною та соціальною відповідальністю [9].

Зелений туризм охоплює види туристичної діяльності, здатні забезпечувати довгострокову стійкість у соціальному, культурному, економічному та екологічному вимірах. Він включає практики мінімізації негативного впливу на

довкілля, відповідальне споживання ресурсів і підтримку локальної економіки. Екотуризм, як більш вузьке поняття, орієнтується на подорожі до відносно недоторканих природних територій, поєднуючи спостереження за природою з освітньо-пізнавальними компонентами та мінімальним екологічним впливом [6]. Теоретичною основою зеленого туризму є концепція рекреаційної ємності, яка визначає максимально допустиме туристичне навантаження на об'єкти без шкоди для фізичного, економічного та соціокультурного середовища. Світовий досвід свідчить про значні відмінності моделей сталого туризму за регіонами. У США зелений туризм реалізується через показники ефективності, дотримання екологічних стандартів та сертифікаційні системи (GSTC, Green Key, EarthCheck, LEED), що дозволяє оцінювати економічний та соціальний вплив практик. В Європі акцент робиться на інтеграції зеленого туризму в державну політику і регіональні плани розвитку, зокрема на збереженні культурної

спадщини, біорізноманіття та зміцненні регіональної ідентичності [1].

В Україні зелений туризм перебуває на етапі активного розвитку. Інституційна підтримка здійснюється через Державне агентство розвитку туризму України, що відповідає за стратегічні напрямки та реалізацію проєктів, спрямованих на модернізацію туристичної інфраструктури, створення нових маршрутів, розвиток місцевих громад та екологічну освіту туристів. Впровадження міжнародних сертифікацій (EU Ecolabel, Green Key) сприяє підвищенню екологічної відповідальності підприємств туристичної галузі. Порівняльний аналіз досвіду США, Європи та України демонструє, що національна модель поєднує державну політику, міжнародні стандарти та активність місцевих громад, створюючи потенціал для сталого розвитку туризму та збереження природної й культурної спадщини.

Структурно зелений туризм охоплює природоорієнтовані маршрути, агротуризм та культурно-спадкові подорожі, що дозволяє диверсифікувати туристичні потоки та підтримувати соціально-економічний розвиток регіонів. Екотуризм посідає помітне місце у світовій туристичній активності, демонструючи стабільний розвиток і поступове зміцнення позицій у глобальній туристичній системі. Зростаючий попит на екологічно відповідальні та культурно занурені подорожі підкреслює актуальність розвитку зеленого туризму як важливого елементу глобальної стратегії сталого розвитку. [10]

Отже, розбір теоретичних основзеленого туризму свідчить, що ця концепція є невід'ємною складовою сталого розвитку туристичної галузі. Зелений туризм поєднує екологічну відповідальність, охорону культурної спадщини та активне залучення місцевих громад, забезпечуючи баланс між економічними вигодами та соціально-екологічними потребами. Світовий досвід, зокрема США та Європи, демонструє різні підходи до організації зеленого туризму: у США акцент робиться на вимірюванні ефективності та сертифікації, в Європі – на інтеграції у державну політику та регіональні плани розвитку. [11]

В українських умовах зелений туризм перебував на стадії активного формування та інтеграції у міжнародні стандарти, поєднуючи державну політику, участь місцевих громад і впровадження сертифікаційних систем. Проте в умовах військової агресії та кризових явищ розвиток галузі значно сповільнився, що обмежує можливості реалізації стратегічних планів і повноцінного використання туристичних ресурсів. Структурно зелений туризм включав природоорієнтовані маршрути, агротуризм та культурні подорожі, які в мирний час дозволяли б ефективно підтримувати соціально- економічний розвиток регіонів

Таким чином, зелений туризм є не лише ефективним інструментом збереження природних і культурних ресурсів, але й перспективним напрямом розвитку національної туристичної галузі, здатним відповідати глобальним тенденціям сталого розвитку та зростаючим запитам туристів на екологічно та культурно відповідальні подорожі.

Література.

1. Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD Tourism Trends and Policies 2022: Promoting a Green Tourism Recovery. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-tourism-trends-and-policies-2022_a8dd3019-en/full-report/promoting-a-green-tourism- recovery_6754d0a3.html (дата звернення: 16.09.2025).

2. Ceballos-Lascurain H. Ecotourism: The Concept and Principles. Planeta.com. URL: https://www.planeta.com/hector-ceballos-lascurain/ (дата звернення: 03.09.2025).

3. Hunter M. Sustainable Tourism and the Environment. The University of Queensland Library, 1995. URL: https://espace.library.uq.edu.au/view/UQ:add8bfa (дата звернення: 13.09.2025).

4. Ковальчук Т. Сучасні тенденції розвитку зеленого туризму в Україні. Людина і довкілля. Проблеми неоекології. 2022. №1–2(38), С. 70–77.

5. Convention on Biological Diversity (CBD). Tourism Supporting Biodiversity: The Green Economy. Montreal: Secretariat of the CBD, 2012. URL: https://www.cbd.int/financial/doc/tourism-greeneconomy.pdf (дата звернення: 22.09.2025).

6. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний сайт. URL:https://www.tourism.gov.ua/ (дата звернення: 07.09.2025).

7. European Commission. The European Green Deal. Brussels, 2019. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019- 2024/european-green-deal_en (дата звернення: 30.09.2025).

8. Holoborodko O., Myronenko N. Sustainable Tourism Development in Ukraine. ResearchGate. Transfer of Innovative Technologies. 2018. Vol. 1(2), P. 3–20.

9. United Nations World Tourism Organization. UNWTO Tourism Definitions. URL: https://www.unwto.org/global/publication/unwto-tourism-definitions (дата звернення: 21.10.2025).
10. Mihalič T., Kuščer K. Sustainable Tourism: A Review of the State of Research. Sustainability. 2021. Vol. 13(22), 12829. URL: https://www.mdpi.com/2071- 1050/13/22/12829 (дата звернення: 19.09.2025).
11. United Nations World Tourism Organization. UNWTO Tourism Definitions. URL: https://www.unwto.org/global/publication/unwto-tourism-definitions (дата звернення: 21.10.2025).

БЕСПАЛИЙ Максим, здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня кафедри управління та адміністрування,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ПРОДАЖУ ПИТНОЇ ВОДИ

У сучасних умовах цифрової економіки підприємства, що здійснюють продаж питної води, потребують підвищення ефективності діяльності через упровадження цифрових технологій. Цифровізація бізнес-процесів стає ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності, оптимізації витрат, забезпечення якості обслуговування клієнтів та гнучкості управління в умовах швидких змін ринкового середовища [1].

Цифровізація в межах підприємств, що займаються реалізацією питної води, охоплює автоматизацію операційних, логістичних, фінансових, маркетингових і комунікаційних процесів. Важливими напрямами є впровадження CRM та ERP-систем, створення онлайн-платформ для замовлень, інтеграція мобільних застосунків і електронних платіжних систем, а також використання аналітики великих даних і штучного інтелекту (ШІ) для прогнозування попиту [2; 3].

Таблиця 1. Основні напрями цифровізації бізнес-процесів у сфері продажу питної води

Напрям цифровізації	Цифровий інструмент	Очікуваний ефект
Управління клієнтськими відносинами	CRM-системи (наприклад, Zoho CRM)	Підвищення лояльності споживачів, персоналізація сервісу
Операційна діяльність та логістика	ERP-рішення (SAP, Odoo)	Зниження витрат, прозорість і контроль постачань

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

KBS KARAZIN BUSINESS SCHOOL

PEACEEDU

Co-funded by the European Union

СЕРТИФІКАТ

Анастасія ДІЛМЕНЕР

взяла участь
у III міжнародній науково-практичній інтернет-конференції

"ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ"

Директор
навчально-наукового інституту
«Каразінська школа бізнесу» Володимир РОДЧЕНКО

31 жовтня 2025 року

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

З МАТЕРІАЛАМИ V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

21 ЛИСТОПАДА 2025 РІК

М. КРИВИЙ РІГ, УКРАЇНА

«ІННОВАЦІЙНА НАУКА: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ
ПРАЦЬ З МАТЕРІАЛАМИ
V МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ІННОВАЦІЙНА НАУКА: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ

21 листопада 2025 рік
м. Кривий Ріг, Україна

Вінниця, Україна
«UKRLOGOS Group»
2025

УДК 082:001
І-66

Організація, від імені якої випущено видання:
ГО «Міжнародний центр наукових досліджень»
Номер запису організації в Єдиному реєстрі громадських об'єднань: 1499141.

Голова оргкомітету: Сотник С.Г.

Верстка: Бабич Ю.В.
Дизайн: Бондаренко І.В.

Рекомендовано до видання Вченою Радою Інституту науково-технічної інтеграції та співпраці. Протокол № 46 від 20.11.2025 року.

*Конференцію зареєстровано Державною науковою установою у сфері управління Міністерства освіти і науки «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» в базі даних науково-технічних заходів України на поточний рік та бюлетені «План проведення наукових, науково-технічних заходів в Україні» (**Посвідчення № 496 від 10.06.2025**).*

*Збірник наукових праць з матеріалами конференції видано офіційно суб'єктом видавничої справи зі **Свідоцтвом ДК № 7860 від 22.06.2023**.*

Матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-SA 4.0).

І-66 **Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності**: збірник наукових праць з матеріалами V Міжнародної наукової конференції, м. Кривий Ріг, 21 листопада, 2025 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. — Вінниця: ТОВ «УКРЛОГОС Груп, 2025. — 740 с.

ISBN 978-617-8312-93-0
DOI 10.62731/mcnd-21.11.2025

Викладено матеріали учасників V Міжнародної наукової конференції «Інноваційна наука: пошук відповідей на виклики сучасності», яка відбулася 21 листопада 2025 року у місті Кривий Ріг.

УДК 082:001

© Колектив учасників конференції, 2025
© ГО «Міжнародний центр наукових досліджень», 2025
© ТОВ «УКРЛОГОС Груп», 2025

ISBN 978-617-8312-93-0

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПІ
Васильків О.І. **51**

ЗАСТОСУВАННЯ ОБЕРНЕНОГО МЕТОДУ РОЗПОДІЛУ ВИТРАТ МАЙБУТНІХ ПЕРІОДІВ НА ОСНОВІ ПОДАТКУ НА ПРИБУТОК ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ РОБІТ
Сук П.Л. **55**

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК РЕЗУЛЬТАТ СИНТЕЗУ ФІНАНСОВОЇ ТА НЕФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
Демко Р.Р. **63**

ОБЛІК ОКРЕМИХ ОБ'ЄКТІВ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ
Скиба С.І., Голуб Н.О. **67**

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН ПРАЦІВНИКІВ У ПЕРІОД ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ
Пясецька М.О. **71**

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОСАДОВИХ ІНСТРУКЦІЙ ПРАЦІВНИКІВ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІВ
Бєлік П.О. **74**

СЕКЦІЯ IV.
МАРКЕТИНГОВА ТА ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

MARKETING EVOLUTION IN THE AGE OF DIGITAL TRANSFORMATION: FROM MASS COMMUNICATION TO DATA-DRIVEN PERSONALIZATION
Samokhval V. **76**

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ
Скубенко А.В. **78**

СЕКЦІЯ V.
МЕНЕДЖМЕНТ, ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ЕКОЛІЗИНГ: СТРАТЕГІЇ ФІНАНСУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ГЛОБАЛЬНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ПРАКТИЦІ
Куштурна Є.В. **81**

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
Ділменер А.С. **88**

ЛОКАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МЕШКАНЦІВ ЯК РЕСУРС ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДИ
Тихончук В.М. **91**

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ВИМІРІ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Ділменер Анастасія Самуелівна
здобувач, магістр
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Науковий керівник: Пустовгар Світлана Анатоліївна
канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри управління та адміністрування
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

Зелений туризм сьогодні перетворюється на один із найдинамічніших сегментів світової туристичної індустрії, оскільки поєднує економічний розвиток із вимогами екологічної безпеки та соціальної відповідальності. Зростання екологічної свідомості споживачів, орієнтація міжнародних організацій та урядів на досягнення Цілей сталого розвитку ООН, реалізація Європейського зеленого курсу, а також запит на «відповідальні подорожі» зумовлюють потребу в науковому осмисленні глобальних тенденцій зеленого туризму [1]. У цих умовах важливо систематизувати напрями інтеграції принципів сталості в національну туристичну політику, інфраструктуру та бізнес-моделі, а також оцінити роль цифрових технологій, міжнародного співробітництва й участі місцевих громад у розвитку зеленого туризму. Дослідження глобальних трендів дозволяє окреслити орієнтири для формування конкурентоспроможної й водночас екологічно відповідальної туристичної пропозиції, що є особливо актуальним для країн, які прагнуть поєднати відновлення економіки із збереженням природної та культурної спадщини.

Невирішеною залишається проблема комплексного узагальнення глобальних тенденцій розвитку зеленого туризму та формування на їх основі чітких орієнтирів для державної, регіональної й бізнес-стратегій у сфері сталого туризму, що й становить мету даного дослідження.

Зелений туризм у світі поступово сформувався як один із провідних і динамічно зростаючих напрямів туристичної галузі. Його активний розвиток зумовлений поєднанням низки чинників: зростанням екологічної свідомості населення, підвищенням інтересу до відповідальних подорожей, поширенням технологічних інновацій, а

також підтримкою з боку державних інституцій та міжнародних організацій. Одним із ключових трендів є включення принципів зеленого туризму до національних і регіональних стратегій розвитку туризму. Державна влада та органи місцевого самоврядування стимулюють розвиток екологічно орієнтованої інфраструктури: енергоощадних засобів розміщення, транспорту з низьким рівнем викидів, туристичних продуктів, побудованих навколо природних ресурсів [2]. Паралельно зростає підтримка сільського та агротуризму, що сприяє одночасно збереженню біорізноманіття й культурної спадщини та зміцненню місцевих економік.

Важливою складовою сучасного етапу розвитку зеленого туризму є ширше впровадження цифрових рішень. Мобільні додатки, інтерактивні гіди, онлайн-платформи для бронювання «зелених» маршрутів і системи прозорої сертифікації рівня сталості дають змогу туристам приймати більш поінформовані та відповідальні рішення [3].

Посилюється й міжнародна взаємодія у сфері сталого туризму [4]. Програма ООН з навколишнього середовища та Всесвітня туристична організація формують підходи до уніфікації практик сталого туризму, що сприяє узгодженню національної туристичної політики з глобальними цілями сталого розвитку.

Окремий акцент у сучасних підходах до зеленого туризму робиться на його соціальному вимірі: зростає роль участі місцевих громад у прийнятті рішень, забезпеченні справедливого розподілу туристичних доходів, а також у збереженні автентичних культурних традицій і способу життя корінного населення [5].

За результатами дослідження узагальнено ключові глобальні тенденції розвитку зеленого туризму: інтеграцію принципів сталості в національну та регіональну туристичну політику, підтримку екологічно дружньої інфраструктури, розвиток сільського й агротуризму, активне впровадження цифрових технологій у сфері туристичних послуг, посилення міжнародного співробітництва та зростання уваги до соціального виміру туризму, зокрема залучення місцевих громад і справедливого розподілу доходів. Отримані результати слугують орієнтиром органам державної влади та місцевого самоврядування для формування стратегій сталого розвитку туризму, туристичним підприємствам – для розроблення конкурентоспроможних екологічно та соціально відповідальних турпродуктів.

Список використаних джерел:

1. Holoborodko O. Myronenko N. Sustainable Tourism Development in Ukraine. Transfer of Innovative Technologies. 2018. Vol. 1(2), P. 3-20.
2. Ceballos-Lascurain H. Ecotourism: The Concept and Principles. Planeta.com. URL: https://www.planeta.com/hector-ceballos-lascurain/.
3. European Commission. The European Green Deal. Brussels, 2019. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development. OECD Tourism Trends and Policies 2022: Promoting a Green Tourism Recovery. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-tourism-trends-and-policies- 2022_a8dd3019-en/full-report/promoting-a-green-tourism-recovery_6754d0a3.html.
5. Mihalič T., Kuščer K. Sustainable Tourism: A Review of the State of Research. Sustainability. 2021. Vol. 13(22), 12829. URL: https://www.mdpi.com/2071-1050/13/22/12829.

СЕРТИФІКАТ

ПРО УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ (З ПУБЛІКАЦІЄЮ)

ICSR № 25/2111-064

0,4 ECTS

Рекомендовано Вченою Радою

Наукової установи «Інститут науково-технічної інтеграції та співпраці»

Протокол № 46 від 20.11.2025

Конференцію зареєстровано

в Державній науковій установі у сфері управління Міністерства освіти і науки «УкрІНТЕІ»

Посвідчення № 496 від 10.06.2025.

Офіційний видавець

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: ДК № 7860 від 22.06.2023.

www.mcnd.org.ua

Дільменер Анастасія Самуелівна

взяв(ла) участь у V Міжнародній науковій конференції

«ІННОВАЦІЙНА НАУКА: ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА ВИКЛИКИ СУЧАСНОСТІ»

21 листопада 2025 року у м. Кривий Ріг, Україна

та опублікував(ла) наукову роботу в збірці конференції

з **ISBN** 978-617-8312-93-0

DOI 10.62731/mcnd-21.11.2025

ВІЦЕ-ПРЕЗИДЕНТ МЦНД
ГОЛОВА ОРГКОМІТЕТУ
СОТНИК СОЛОМІЯ

МЦНД МІЖНАРОДНИЙ ЦЕНТР НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ